

ОДБРАНА

Интервју

Пуковник проф. др Митар Ковач

БУДУЋНОСТ
САДАШЊИХ
ОДЛУКА

Тема

Јавне набавке у систему одбране

СУЖАВАЊЕ ПРОСТОРА
ЗА КОРУПЦИЈУ

Додатак

СТРАТЕГИЈСКИ ПРЕГЛЕД ОДБРАНЕ

ПОКЛОНИЧКА ПУТОВАЊА НА СВЕТУ ГОРУ

Поклоничка путовања у манастир Хиландар, која су реализована 2002. и 2003. године, изузетно повољно су утицала на морал Војске. С обзиром на то што су припадници ВСЦГ показали интересовање да се она понове, Управа за људске ресурсе ГШ ВСЦГ (Г-1) у 2006. години организује и реализује поклоничка путовања на Свету гору у манастир Хиландар за професионалне припаднике Војске Србије и Црне Горе, чланове њихових породица и војне пензионере.

Путовања се организују у сарадњи са Српском православном црквом и братством манастира Хиландар, посредством Поклоничке агенције Српске православне цркве "Добročинство" из Београда. За свако путовање биће одређен вођа пута из Управе за људске ресурсе ГШ ВСЦГ (Г-1) и духовник – свештеник Српске православне цркве.

Поклоничка путовања планирана су, у групама по 30 лица, у терминима од 3. до 8. јула, од 9. до 14. јула и од 14. до 19. јула 2006. године.

Програм путовања: 1 дан – Београд–Солун (полазак из Београда у 18,00 часова испред Вознесењске цркве; Улица адмирала Гепрата бр. 19; успутна краћа задржавања ради одмора); 2 дан – Солун–Јерисос (долазак у Солун у раним јутарњим часовима; слободно време; полазак из Солуна у 15,00 часова; обилазак Српског војничког гробља на Зејтинлику; долазак у Јерисос; смештај у хотелу; ноћење); 3 дан – Јерисос–Хиландар (доручак; укрцавање на брод; одлазак у Хиландар; обилазак: Католикон, Трпезарија; обед у монашкој трпезарији; присуствовање богослужењима; ноћни одмор); 4. дан – Хиландар (ручак; наставак обиласка: манастирски круг, гробљанска црква...; обед у монашкој трпезарији; присуствовање богослужењима; ноћни одмор); 5. дан – Хиландар–Јерисос–Београд (ручак; полазак за Уранополис; полазак за Јерисос; обилазак метоха манастира Хиландар Мило Арсеница; наставак путовања за Солун; слободно време у Солуну до 18,00 часова; наставак путовања за Београд; успутна краћа задржавања ради одмора); и 6 дан – Београд (долазак у Београд у раним јутарњим часовима).

Цена аранжмана је 100 евра, плус 6.000,00 динара (у пет месечних рата).

Цена аранжмана обухвата аутобуски превоз на релацијама назначеним у програму. Улазну групну визу, смештај у хотелу у трокреветним и четворокреветним собама, таксу за улазак на Свету гору, превоз бродовима, услуге обилазака по програ-

му, стручног водича и трошкове организације путовања. У цену аранжмана не улазе лични трошкови, који нису назначени у програму.

Лица која желе путовати у Хиландар треба да се пријаве Поклоничкој агенцији СПЦ "Добročинство" (телефон: 011/26-86-4454, 26-59-269 и 26-57-790) и доставе документацију, потребну за добијање улазне групне визе у Грчку и то:

- за професионалне припаднике МО и ВСЦГ: фотокопија радне књижице и оригинал потврда о запослењу (обавезно назначити војну пошту, место и чин);
- за чланове породица припадника МО и ВСЦГ: фотокопија индекса и потврда од факултета (за студенте); фотокопија ћачке књижице и потврда од школе (за ћачке); фотокопија решења уписа фирме у судски регистар (свих седам страница) и потврда о плаћеном порезу (за чланове породице који су приватници); потврда надлежне службе за запошљавање (за чланове породице, који су пријављени на берзи рада) или изјава лица за издржавање (за чланове породице, који нису пријављени на берзи рада);
- за пензионере: фотокопија решења о пензији и фотокопија последњег чека од пензије;
- пријављена лица уз наведену документацију достављају једну фотографију (формат за пасош);
- лица, која немају шенген визу у новом пасошу, обавезно достављају и стари пасош.

Телефон за контакт: 29-325 (Одсек за културу, традиције и верску службу Управе за људске ресурсе ГШ ВСЦГ).

Новинско-издавачки центар
„ВОЈСКА”
11000 Београд, Браће Југовића 19

ПРЕПОРУЧУЈЕ

310117 **Културна
баштина Србије**

**Културна баштина Црне Горе
Културна баштина Републике Српске**

Аутори: Сретен Петровић и Љиљана Шево

Репрезентативно издање чији је наслов велика препорука. Три књиге, три елитне монографије у једној целини. КУЛТУРНА БАШТИНА СРБИЈЕ; КУЛТУРНА БАШТИНА ЦРНЕ ГОРЕ и КУЛТУРНА БАШТИНА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ. Аутор прве две је Сретен Петковић, а треће Љиљана Шево. Упоредни текст на српском и енглеском језику прате атрактивне фотографије и илустрације. Угледни аутори нам у најлепшем светлу представљају културно благо које побуђује пажњу јавности широм света а открива корене националног бића, вере и историјске токове на вековима изазовним просторима. Књиге обилују подацима о богатом средњовековном наслеђу, било да су старе тврђаве, манастири, цркве, иконе или дела примењене уметности неговане у крилу православне, католичке, исламске религије или других религија. На тај начин многа историјска и мање позната места отварају нам своје културне ризнице.

Луксузно опремљене, у тврдом повезу, три књиге у кутији, обима 342, 223 и 206 страница, формата 24 x 29 цм. Цена комплекта је 18.900,00 динара.

Плаћање се врши унапред. Комплет се испоручује након уплате целокупног износа. Новац се уплаћује на жиро-рачун НИЦ „Војска” 840-49849-58 уз назнаку „за Културну баштину”. Књиге можете купити и решењем о административној забрани.

Наручбеницу и примерак
уплатнице послати на адресу:
НИЦ „Војска”, Браће Југовића 19,
11000 Београд.

Комплет се може
набавити и у нашој
књижари:
– у Београду,
Васина 22

НИЦ „Војска”, Браће Југовића 19, 11000 Београд тел: 011/3201-765,
телефакс: 011/3241-363. жиро-рачун: 840-49849-58

НАРУЧБЕНИЦА

Наручујем примерака књиге:
КУЛТУРНА БАШТИНА СРБИЈЕ; КУЛТУРНА БАШТИНА ЦРНЕ ГОРЕ
и КУЛТУРНА БАШТИНА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

по укупној цени од 18.900,00 динара.

Књиге ћу платити (заокружити број): 1) одједном (плаћање унапред)
2) на кредит у месечних рата (највише 10)
по динара, уз оверену административну забрану.

Код плаћања унапред уз наручбеницу послати доказ о уплати целокупног износа
увећаног за поштарину у износу 300 динара. Купци на кредит достављају
административну забрану (обаразац се добија од НИЦ „Војска”) оверену
у Војној пошти или предузећу у коме су запослени.
Рекламације у случају неуручивања књига примамо у року од 30 дана.

Купац.....(и)
ме, очево име, презиме)

Матични број грађана Број личне карте
издате у МУП

Улица и број

Место и број поште Телефон

Датум Потпис наручиоца

Именовани је стално запослен у
(назив ВП или предузећа)

Улица и број

телефон Место и број поште

МП Овера овлашћеног лица

ОДБРАНА

Магазин Министарства одбране Србије

Први војни лист у Србији "Ратник" изашао је 24. јануара 1879. године

Указом председника Србије и Црне Горе НИЦ "Војска" је поводом 125 година војне штампе, 24. јануара 2004. године, одликован орденом Вука Караџића, другог степена

Издавач

Новинско-издавачки центар "ВОЈСКА" Београд, Браће Југовића 19

Начелник НИЦ "ВОЈСКА"

Звонимир Пешић, пуковник

Главни и одговорни уредник

Славољуб М. Марковић, потпуковник

Заменик главног уредника

Раденко Мутавић

Помоћник главног уредника

Драгана Марковић

РЕДАКЦИЈА:

Александар Антић, поручник, Слободан Вучинић (дописник из Подгорице), Душан Глишић (друштво), Снежана Ђокић (свет), Бранко Копуновић (прилози), Душан Мариновић (историја), Зоран Миладиновић, потпуковник (дописник из Ниша), Владимир Почуч, капетан I класе (одбрана), Сања Савић, Мира Шведић (техника)

Стални сарадници

Бошко Антић, Станислав Арсић, Себастијан Балаш, Игор Васиљевић, Југослав Влаховић, мр Славиша Влочић, Милосав Ђорђевић, Александар Лијаковић, др Милан Миљалковски, Предраг Милићевић, Миљан Милкић, др Милан Милошевић, др Александар Мутавић, Благоје Ничић, Никола Остојић, Никола Оташ, Будимир М. Попадић, др Драган Симеуновић

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликовни уредник), Бранко Сиљевски (технички уредник), Весна Јовановић

Фотографија

Горан Станковић (уредник) Звонко Перге, Даримир Банда (фоторепортери)

Језички редактори

Мира Попадић, Слађана Мирчевски

Коректори

Слађана Грба, Маријана Кисић

Секретар редакције

Вера Денковски

Документација

Радован Поповић (фото-центар), Нада Станковски

ТЕЛЕФОНИ

Начелник 3241-104; 23-079

Главни и одговорни уредник 3241-258; 23-809

Заменик главног уредника 3241-257; 23-808

Помоћник главног уредника 3201-547; 23-547

Секретар редакције 3241-363; 23-078

Редакција 2682-937; 23-810; 3201-576; 23-576

Дописништво Ниш 018/509-481, 21-481

Дописништво Подгорица 081/483-443, 42-443

Маркетинг 3241-026; 3201-765; 23-765

Претплата 3241-009; 3201-995; 23-995

ТЕЛЕФАКС 3241-363

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19

пошт.пр. 06-1015

e-mail

odbrana@beotel.yu

redakcija@odbrana.mod.gov.yu

Internet

www.odbrana.mod.gov.yu

Жиро-рачун

840-49849-58 за НИЦ "Војска"

Претплата

За припаднике МО и Војске Србије преко РС

месечно 160 динара.

За претплатнике преко Поштанске штедионице

месечно 180 динара.

Штампа "ПОЛИТИКА" АД, Београд, Македонска 29

ЦИП – Каталогизација у публикацији

Народне библиотеке Србије

ОДБРАНА

ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

Снимак Даримир БАНДА

САДРЖАЈ

ИНТЕРВЈУ

Пуковник проф. др Митар Ковач, начелник Управе за стратегијско планирање Министарства одбране

БУДУЋНОСТ САДАШЊИХ ОДЛУКА 8

Per aspera

СРПСКА ВОЈСКА 11

ПОВОДИ

Шта после стравичне несреће у "Првој искри"?

ФАБРИКА НЕОПХОДНА ДРЖАВИ 14

ТЕМА

Јавне набавке у систему одбране

СУЖАВАЊЕ ПРОСТОРА ЗА КОРУПЦИЈУ 20

ОДБРАНА

252. оклопна бригада

ГОСПОДАРИ ЧЕЛИЧНИХ ГРДОСИЈА 24

Ново у Ваздухопловном опитном центру

ДВОСТРУКО ОДБАЦИВАЊЕ 28

Командно-информациони систем у функцији осавремењавања наставе

ЕЛЕКТРОНСКИ ДНЕВНИК 30

Група за реформу одбране

ЗА БРЖИ ПУТ ДО ЕВРОПЕ 34

ДРУШТВО

Кад пензија није крај радног века

ПРЕД НОВИМ ИЗАЗОВОМ 42

КОНТИНУИТЕТ

Док о укидању државне заједнице Србија и Црна Гора нико није донео, а она је практично престала да постоји одмах чим су озваничени резултати референдума о самосталности Републике Црне Горе. Одмах после тога Врховни савет одбране пренео је надлежности командовања Војском на председнике република, чланове тога тела. Истовремено је разрешио дужности начелника Генералштаба и пензионисао га на лични захтев. По свему судећи, то је последња званична одлука неког од органа државне заједнице.

Неколико дана касније Народна скупштина Републике Србије констатовала је да је Србија постала следбеник СЦГ и наследник њеног међународноправног субјективитета. Према одлуци Скупштине, Влада Србије и други државни органи обавезни су да донесу потребне акте и предузму мере за остваривање те одлуке, пре свега у области спољних послова и одбране. Министри тих ресора заузели су своја места у Влади, а завијорила су се и нова (стара) државна знамења. Уредбом Владе Србије Војска Србије и Црне Горе (на територији Србије) добила је и ново име – Војска Србије. Тиме је, дакле, у неколико корака, обезбеђен формалноправни континуитет и легитимитет оружане силе Републике Србије.

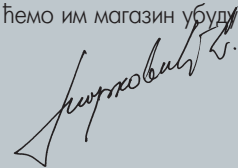
Ни континуитет реформе система одбране Србије неће бити доведен у питање. Нове околности после раздвајања Србије и Црне Горе, према речима пуковника проф. др Митра Ковача, начелника Управе за стратегијско планирање, не изненађују. О њима се, као о алтернативи, водило рачуна још у току израде *Стратегије одбране* и *Војне доктрине* заједничке државе, а ти документи ће брзо бити редефинисани за потребе Републике Србије.

Нацрт документа за планирање, програмирање и остваривање процеса реформе система одбране Србије и Војске Србије до 2010. године већ је усвојен на Колегијуму министра одбране. У сажетом обиму, као додаток *Одбране*, дајемо га на увид најширој јавности. После јавне расправе, како се очекује, *Нацрт* би на јесен требало да буде на дневном реду Народне скупштине Републике Србије.

Према том документу континуирано ће се наредних неколико година даље смањивати број запослених у систему одбране. Одлазак кадра из војних редова биће, како стоји у *Нацрту*, брижљиво планиран, уз изналажење прихватљивог решења за социјално збрињавање вишка официра, подофицира и цивилних лица. Део подофицира и цивилних лица моћи ће да пређе у редове војника по уговору, а у структури професионалних припадника Војске биће више места за жене.

У овом броју бележимо и један дисконтинуитет. Вести о аферима, миту и корупцији у набавкама за потребе Војске више нема у медијима. Врх леденог брега за злоупотребе положаја у Управи за снабдевање отопио се од када су на њеном челу нови људи који су спремни да се ухвате у коштац с тим проблемима. Јавним радом, у складу са законском процедуром, сузили су простор за корупцију. Послуже се домаћински и купује само оно што је неопходно у оквиру одобрених средстава. Многима који су изгубили раније привилегије то, наравно, смета, али мораће да се прилагоде на законитост у раду без протезирања добављача, о чему говоримо у теми о јавним набавкама у систему одбране.

И на крају, ни *Одбрана* више није оно што је до недавно била. Од овог броја је гласило Министарства одбране Србије. Читаоцима и претплатницима у Црној Гори захваљујемо за дугогодишње поверење. *Одбрана* им више неће стизати на адресу радног места. Ако желе, наравно, могу се претплатити, а ми ћемо им магазин убудуће спати на кућну адресу. ■

76

Година дана рада Центра за дневну хирургију ВМА
ВИШЕСТРУКЕ ПРЕДНОСТИ

45

СВЕТ

Војна полиција САД у Ираку

УНИВЕРЗАЛНЕ СНАГЕ

46

Тероризам у име животиња

ЖИВОТИЊСКА ФАРМА

50

Друга битка за Грозни

У ОСИЊЕМ ГНЕЗДУ

54

ТЕХНИКА

Јуришне пушке булпап конфигурације

**МОДЕЛИ КОЈИ СУ
ОСВОЈИЛИ СВЕТ**

60

КУЛТУРА

Исидора Жебељан, композитор

НАЧИН НА КОЈИ НАС БОГ ЧУЈЕ

64

ИСТОРИЈА

"Србија" - први српски ратни брод на мору

ПОНОС ВОЈНИКА

72

Други међународни витешки турнир у Београду

ВИТЕЗОВИ НА ДУХОВЕ

76

СПОРТ

Пуковник мр Бранко Бошковић,
о актуелном тренутку војног спорта**ЈЕДИНИ БЕЗ СПОРТСКОГ
ПРВЕНСТВА**

78

РЕКЛИ СУ

Др Зоран Јефтић,
помоћник министра
одбране за људске
ресурсе

– Неће бити никаквог притиска на српске официре и подофицире да се врате у Србију ако то не желе, ни на црногорске држављане из Војске Србије. Чак се размишља о могућности да део српских морнаричких официра и подофицира настави и даље да ради у црногорској морнарици, јер би њихово повлачење створило проблеме у нормалном функционисању морнарице.

Зоран Стојковић,
министар правде

– Србија сада има најважнији задатак да брине о својим интересима и интересима својих грађана. Зато Влада мора да ради на три фронта. Прво, да донесе ваљане акте о преузимању права и обавеза из СЦГ. Друго, да све снаге усмери да се донесе устав. Треће, да заштити наша права на Косову. Све ово са Црном Гором није се десило у добром тренутку имајући у виду стање у јужној покрајини. Свима који желе изборе, поручујем да им је лакше да седнемо и у року од два месеца донесемо устав. С његовим усвајањем неминовно иду избори.

Санда Рашковић-Ивић,
председница
Координационог
центра

– Данас се у Европи спроводи етноцид пред очима међународних полицајаца који не желе да виде реалност на Косову, да су Срби егзистенцијално угрожени и да немају основно право на живот.

НОВА ЗАСТАВА НА ЈАРБОЛИМА

Одлуком Народне скупштине Републике Србије од 5. јуна, област одбране стављена је у надлежност Републике Србије као државе следбеника државне заједнице Србија и Црна Гора, уз обавезу Владе и других државних органа да у року од 45 дана донесу потребне акте за остваривање надлежности у тој области.

ДЕЛЕГАЦИЈА МИНИСТАРСТВА ОДБРАНЕ У ЦРНОЈ ГОРИ

РЕШАВАЊЕ СТАТУСНИХ ПИТАЊА

Делегација Министарства одбране, коју је предводио помоћник министра за људске ресурсе др Зоран Јефтић, сусрела се 7. јуна са представницима команди Подгоричког корпуса и Морнарице. Основна тема разговора била су кадровска и статусна питања професионалних припадника Војске, која су се отворила након проглашења независности Републике Црне Горе и Републике Србије.

На састанку је изражен заједнички Динамички план, у коме је прецизирано да се до 15. јуна анкетирају сва лица која желе да службу наставе у другој држави чланици СЦГ, уз конкретније објашњење визије развоја војски Србије и Црне Горе. Договорено је да се до 31. августа, односно до почетка школ-

ске године, преместе сва лица која добију сагласност. Због најаве премештаја већег броја лица из Морнарице, како би се обезбедила примопредаја дужности у складу са потребама службе, рок за премештај одређеног броја тих лица продужиће се према даљим договорима.

Заједнички став јесте да ће се обе стране заложити за максимално излагање у сусрет личним жељама припадника Војске, уз уважавање потреба службе.

На састанку је договорена и даља сарадња ради решавања свих преосталих отворених питања и то за сваки појединачни случај, као што су питање пензија, стамбена питања, школовање кадра и друго. ■

Застава Републике Србије, уз химну "Боже правде" и почасни строј припадника Гардијске бригаде, свечано је подигнута 6. јуна испред зграде Министарства одбране. Стара застава државне заједнице СЦГ, која је са јарбола скинута уз интонирање химне "Хеј, Словени", предата је Војном музеју. Након свечаности, министар одбране Зоран Станковић изјавио је да Војска функционише нормално и да је стање у држави стабилно.

Свечаности спуштања старе и подизања нове заставе одржане су и у Генералштабу и свим командама и јединицама Војске.

А 8. јуна пред седиштем Уједињених нација у Њујорку, у присуству председника Србије Бориса Тадића, замењена је застава државне заједнице Србије и Црне Горе заставом Републике Србије. Тиме је озваничено чланство Србије, као правне следбенице СЦГ, у Светској организацији.

Истог дана Влада Србије донела је Уредбу о положају појединих институција некадашње државне заједнице и служби Савета министара. Према Уредби, Војска Србије и Црне Горе променила је назив у Војска Србије.

До доношења неопходних прописа којима ће бити регулисана област одбране, Војска Србије ће, као правни следбеник Војске СЦГ, користити досадашње ознаке и обележја, јер би за њихову замену у прелазном периоду била неопходна знатна материјална средства.

Са престанком функција државне заједнице Србија и Црна Гора престала је и потреба за кадровима који су представљали Црну Гору у Министарству одбране.

Врховни савет одбране је 2. јуна донео одлуку о разрешењу дужности начелника Генералштаба ВСЦГ и пензионисању генерал-потпуковника Љубише Јокића на лични захтев. Министар одбране је 3. јуна донео одлуку да ће до коначних именована на функције у Министарству и Генералштабу, дужност начелника Генералштаба, поред своје редовне дужности заменика начелника, обављати генерал-мајор Здравко Понош. Дужност начелника Војнообавештајне агенције обављаће пуковник Здравко Јелисавчић. Лица која су именована на функције у Министарству одбране као представници Републике Србије настављају са обављањем функција на која су именована до избора у складу са прописима Републике Србије. Министар одбране уважио је молбу пуковника Бранка Ђедовића да буде разрешен дужности помоћника министра за материјалне ресурсе.

Одржан је и састанак чланова Колегијума министра одбране и начелника Генералштаба на коме је размотрена актуелна политичка ситуација настала проглашењем независности Црне Горе и стварањем самосталне Србије. Истакнута је потреба да се у договору са званичницима Републике Црне Горе што скорје реше сва организацијска, кадровска и материјална питања значајна за процес раздруживања и стварања оружаних снага двеју независних држава.

У међувремену је донета и одлука да се Дан СЦГ и Дан вида Копнених снага 16. јун неће обележавати. У току је прикупљање предлога о новом датуму који би обележавала српска војска. ■

Р. МУТАВЦИЋ
Снимео Р. ПОПОВИЋ

УКРАТКО

САСТАНАК ЗАМЕНИКА НАЧЕЛНИКА ГЕНЕРАЛШТАБОВА

Заступник начелника ГШ Војске Србије генерал-мајор Здравко Понош, са сарадницима, учествовао је на редовном годишњем састанку заменика начелника генералштабова армија земаља региона, који је, у оквиру организације Комитета министара одбране југоисточне Европе (SEEDM), одржан у Софији.

На састанку су размотрена питања у вези са активношћу мултинационалне бригаде SEEBRIG у претходном периоду, те друге теме од значаја за војну мултилатералну сарадњу.

Током дводневног боравка у Софији генерал-мајор Понош имао је и више билатералних сусрета са колегама из региона који су били корисни за даље јачање међуармијске сарадње са суседима и другим земљама југоисточне Европе. ■

САСТАНАК ГРУПЕ ЗА РЕФОРМУ ОДБРАНЕ

У згради Савезне скупштине 12. јуна одржан је четврти пленарни састанак Групе Србија-Нато за реформу одбране, којим су председавали Снежана Самарић-Марковић, помоћник министра одбране за политику одбране и Френк Боланд, директор Дирекције за планирање у НАТОу. Том приликом, копредседавајући Групе господин Боланд изразио је задовољство због онога што је учињено, истичући да се рад Групе за реформу већ претворио у продуктиван и важан процес.

"Група Србија-Нато за реформу одбране је за нас веома важан инструмент сарадње да НАТОом и, што је још важније, сарадње са институцијама Владе Србије. Такође, она игра значајну улогу у унутрашњој координацији у систему одбране, а све за боље дефинисање нашег Стратејског прегледа одбране. Због тога очекујемо континуитет у раду Групе и њено даље ширење", рекла је госпођа Снежана Самарић-Марковић. Она је додала и да су Стратејским прегледом одбране, чији је Нацрт усвојен на Колегијуму министра одбране, а очекује се да у Народној скупштини Републике Србије буде усвојен до краја године, детаљно дефинисани кораци реформе система одбране до 2010. године, а да је коначни циљ да до 2015. имамо професионалну војску. ■

С. С.

САРАДЊА СА КАНАДОМ

План билатералне војне сарадње између министарстава одбране Србије и Канаде за ову и наредну годину потписали су 5. јуна заступник начелника Управе за међународну војну сарадњу пуковник Михајло Младеновић и изасланик одбране Канаде у нашој земљи пуковник Мишел Лего.

Планом су предвиђена школовања и усавршавања припадника Војске у Канади, као и посете представника канадских оружаних снага нашој земљи.

Током разговора о билатералној војној сарадњи истакнута је подршка коју Канада пружа кроз пројекат уништавања противпешадијских мина у оквиру пројекта NAMSA.

Изасланик одбране Канаде пуковник Лего и представник канадског Министарства одбране Џон Андрушка посетили су 6. јуна Центар за мировне операције. Том приликом начелник Центра за мировне операције пуковник Петар Ђорнаков упознао је госте са организацијом, досадашњим активностима Центра и учешћем припадника Војске у мировним операцијама. ■

ПУКОВНИК
ПРОФ. ДР МИТАР КОВАЧ,
НАЧЕЛНИК УПРАВЕ
ЗА СТРАТЕГИЈСКО ПЛАНИРАЊЕ
МИНИСТАРСТВА ОДБРАНЕ

БУДУЋНОСТ САДАШЊИХ ОДЛУКА

Заставом, грбом и химном, препознатљивим симболима државности, систем одбране Србије се, очито не својом вољом, тек референдумским избором грађана Црне Горе вратио давно заборављеној традицији некадашње Српске војске. Наспрам такве духовне вертикале, надлежне институције ће убудуће креирати одбрамбени концепт, завршавајући започету реформу Војске, уз демократску цивилну контролу.

У савременим армијама света стратегијско планирање је једна од најзначајнијих функција система одбране. Учешће у управљању променама и креирање стратешких решења представљају садржаје те делатности. Како бројни теоретичари наглашавају, стратегијско планирање се не бави будућим одлукама, већ будућношћу садашњих.

Да би наш систем одбране достигао пројектоване циљеве, односно визију којој тежи, потребно је ваљано дефинисати и усмеравати његове садржаје, уважавајући околности у којима се затекао. За стратешка документа, комплексан развој система одбране, експертско оцењивање, организовање научне и инвентивне делатности надлежна је Управа за стратегијско планирање Министарства одбране.

Дилеме о систему одбране Републике Србије после црногорског референдума, безбедносним променама које су у том смислу настале, о даљем току реформе сада већ Војске Србије, поделили смо са пуковником проф. др Митром Ковачем, начелником Управе. Разговарали смо и о *Нацрту стратегијског прегледа одбране*, те о новинама које тај документ доноси у области организације, обуке, кадровске политике, опремања, инфраструктуре и финансирања Војске.

Шта се, заправо, променило у систему одбране после исхода црногорског референдума?

– Предвиђање спољашњих и унутрашњих чинилаца који утичу на систем одбране, његово функционисање и будућност, јесте једна од основних функција стратегиј-

ског планирања. С тим у вези, после одлуке грађана Црне Горе да живе у самосталној држави, настале су значајне промене у систему одбране. Садашњу ситуацију оптерећују махом нормативни проблеми. Управа за стратешко планирање и Министарство одбране су, још током израде стратешких докумената заједничке државе Србије и Црне Горе – *Стратегија одбране, Војна доктрина, Стратегијски преглед одбране*, водиле рачуна и о таквој друштвеној алтернативи. Законодавни и стратешко-доктринарни оквир је подржавао ситуацију и у случају одвајања Црне Горе. Зато се, ипак, може рећи да нове околности нису изненађење за систем одбране, нити су неочекивано стање или непремостив изазов. Све функције одбране државне заједнице пренете су на Републику Србију, јер је она у правном смислу наследила претходну државу. Важно је напоменути да систем одбране може без већих потешкоћа пратити настале промене и одговорити им. *Стратегијски преглед одбране Србије и Црне Горе* успешно је редефинисан за потребе Републике Србије. Слично ће се догодити и са *Војном доктрином*, која се поново преиспитује у Министарству и Војсци Србије. Започети реформски процеси и организационе промене наставиће се у току године према утврђеним плановима.

Није ли логично да тек из Стратегије националне безбедности произлазе остала стратешка документа и законодавна решења?

– Док се не усвоји *Стратегија националне безбедности Републике Србије*, неће се расправљати о новој *Стратегији одбране* иако је она већ поприлично измењена. Тачно је да се на *Стратегију националне безбедности* наплаћају остали документи, по којима раде Министарство одбране и Војска Србије. И *Војна доктрина Републике Србије* неопходна је за несметано функционисање оружаних снага. До краја месеца надлежни ће предложити *Војну доктрину* и *Закон о Војсци*, у складу са ставом Владе Републике Србије да некадашње институције државне заједнице у року од 45 дана разраде нове правне оквире. Још пре те одлуке започело је преиспитивање досадашње регулативе. То, међутим, не значи да ваља чекати да се најпре усвоји нови републички устав, а потом и поменути стратешки како би се наставила реформа система одбране. Такав поступак био би погубан за систем. Наше је опредељење да се приоритетно до краја године, по прописаној скупштинској процедури, верификује *Нацрт стратешког прегледа одбране*, јер је он основни документ за реформу комплетног одбрамбеног система и Војске Србије.

Хоће ли се у новим околностима мењати задаци и раније дефинисане мисије Војске?

– *Стратегија одбране* заједничке државе била је компромис између захтева политичких елита Србије и Црне Горе. Нове мисије и задаци српске војске биће детаљније дефинисани како би одговарали реалним безбедносним изазовима, ризицима и претњама, на националном, регионалном и међународном нивоу. У сваком случају, они неће знатније одступати од задатака које је некадашња заједничка држава усвојила. Стратешко опредељење система одбране остаје укључивање у евроатлантске безбедносне интеграције и сарадња са армијама у окружењу и војском Републике Црне Горе. Министарство одбране ће истовремено настојати да оконча започете реформске процесе у Војсци Србије.

Које новине доноси Нацрт стратешког прегледа одбране?

– *Нацрт стратешког прегледа одбране* у потпуности је одредио визију система одбране до 2015. и понудио основе за *План развоја* до 2010. године. Планиране организационе промене оствариваће се у Министарству и Војсци Србије до краја 2010. године. Оне представљају својеврстан тест способности система, али и државе да

Сматрате ли да вредносне, нормативне, али и идеолошке новине у систему одбране треба да прати и промена војничке и старешинске униформе?

– Иако само спољашње, визуелне промене, попут нове заставе, грба и химне, чини ми се подједнако говоре о спремности система, али и његових припадника да прихвате и подрже другачије вредносне категорије. Зато сматрам да је неопходно усвојити нову униформу професионалних војника српске војске. То је врло значајно, а реално не кошта превише. Досадашња униформа, посебно старешина, потиче још из времена ЈНА. Може се рећи да осликава једно време и симболизује вредности са којима је неопходан дисконтинуитет. Ако желимо да достигнемо духовну вертикалу, професионалне квалитете некадашње Српске војске и вратимо се њеној међународно потврђеној традицији, верујем да ће надлежни имати слуша када је о униформи реч. Насупрот томе, још једна промена дугмади никоме неће ићи у прилог.

програмиран процес заврше у предвиђеном року. Све функције система одбране засноване су на новим друштвено препознатљивим и пожељним основама, уз поштовање међународно признатих стандарда и искустава држава из региона. Експертску помоћ пружиле су нам колеге из Министарства одбране Краљевине Норвешке и Директората за планирање НАТОа.

Може се рећи да Војска Србије и Црне Горе на основу стратешких опредељења из *Нацрта* прераста у оружану силу Републике Србије знатно мање бројну, делотворнију и технички опремљенију.

Снаге система одбране би до 2010. године бројале око 27.000 припадника – по 15 одсто официра и цивилних лица, 25 одсто подофицира и 45 одсто војника. До тог времена се очекује и потпуна професионализација војних састава. Измене у обуци, боља и планска попуна старешинским кадром обезбедиће оспособљене јединице, спремне да одговоре различитим изазовима на националном и међународном плану. Нема садржаја војне делатности којом се не бави *Нацрт стратешког прегледа одбране*, тачније нема области у којој није дефинисао јасна стратешка опредељења и критеријуме. Ставовима су претходиле детаљне анализе и реалне финансијске пројекције. Из *Нацрта* проистичу *План развоја система одбране до 2010.* године и двадесетак програма развоја, који се односе на поједине функције и делатности у систему – кадровска, организациона и статусна питања, буџетирање задатака одбране, решавање стамбених проблема, те конверзија инфраструктуре. Поменути документи су ваљана основа за тачно и поуздано годишње планирање. *Нацрт* ће се, после верификације у Министарству одбране, упутити на јавну

расправу, како би се преиспитале његове евентуалне недоречености, а потом на усвајање у Скупштину Републике Србије.

Како ће се у пракси примењивати поједина решења?

– Министарство одбране је у протеклом периоду добро сарађивало са Владом Србије, што је добра претпоставка за примену решења која нуди *Нацрт стратешког прегледа одбране*. Са државним органима ће се заједнички решавати проблеми инфраструктуре у систему одбране, односно вишак војних објеката, статус војнодоходовних установа и наменске индустрије, стамбена питања припадника Војске, али и остале дилеме које намеће реформа. Одвајањем Републике Црне

Наши витални безбедносни и одбрамбени интереси су одбрана Србије, сарадња и приступање међународним интеграцијама и организацијама, Европској унији, затим, изградња поверења, безбедности и стабилности у региону, те поштовање Резолуције 1244 Савета безбедности УН о Косову и Метохији.

Основу организационе структуре Војске Србије 2015. године представљаће батаљон-дивизионескадрила. Способност за размештај, одрживост, модуларност, расположивост и заштита, интегрисано управљање и командовање, најзначајнији су принципи по којима ће се развијати и оспособљавати команде и јединице Војске.

Мирнодопски састав Војске ће 2015. године бројати око 0,2 до 0,4 одсто популације. Предуслов за остваривање такве визије српске војске јесте издвајање око 2,4 одсто бруто друштвеног производа Републике Србије. Када се Војска буде ангажовала у мултинационалним операцијама, биће потребно обезбедити додатна финансијска средства, ван буџета одбране.

УСПОН ОБЕЛЕЖЕН ПАДОМ

Шта је неповољно утицало на систем одбране протеклих година?

– Систем одбране се у минулих двадесетак година није плански развијао. У њега нису улагале надлежне државне институције, али су га зато често злоупотребљавале. Ентропија је захватила све његове подсистеме и елементе. Такве околности биле су погодне тло за недозвољено пословање и бројне криминалне делатности, које су кулминирале у области стамбеног збрињавања. Систем је свакодневно сиромашно, а материјални положај његових припадника доведен је до границе egzистенције. Тек последњих неколико година, започетим реформским процесима, учињени су знатни помаци у Министарству одбране и Војсци Србије.

Горе олакшана је комуникација система одбране са државним институцијама Србије због једноставнијег одлучивања и отворен простор за лакше решавање нагомиланих проблема. Тако се реформски токови убрзавају, а могуће их је боље контролисати и подржавати. Како изостаје сукоб интереса и позивање на републички кључ у кадровској политици Министарства одбране, постају изражене професионалне способности и захтеви струке.

Нацрт је разрадио нове начине стамбеног збрињавања запослених у систему одбране – доделу службених станова и кредитирање стамбене изградње по повољнијим условима. Предвиђају се, у том смислу, погодности у погледу каматних стопа и учешће државе за умањење основица по којима се отплаћују кредити. Такав модел примењује се у многим земљама света због специфичности војног позива и задатака које професионални војници обављају у међународној зоедници. Доделом службених станова младим старешинама повећава се њихова мотивација. Предвиђено је, такође, финансирање јефтине градње за бивше и садашње припаднике Војске, чија су примања недовољна за отплату кредита. Различита социјална помоћ планирана је и за припаднике Војске Србије који из система одбране не одлазе својом вољом. До краја 2010. године очекује се превазилажење стамбених потешкоћа највећег броја запослених у Министарству и Војсци.

Да ли је планирано опремање јединица Војске Србије савременим техничким средствима?

– Опремање, модернизација и развој Војске одвија ће се у континуитету јер представљају битан садржај реформе. Разматрано је и питање иновирања законодавне регулативе и прописаних процедура у тој области. У Нацрту стратегијског прегледа одбране су, на средњорочном нивоу, дефинисани приоритети опремања савременим техничким капацитетима војске Републике Србије до 2010. године. Обим и темпо зависе од финансијских средстава која се обезбеде из буџета или продаје вишка војних непокретности. Због старелости оружја и опреме није могуће у кратком времену осавременили све јединице. Најпре ће се улагати у модернизацију сложених борбених система, потребних новим мисијама и задацима Војске – одређени типови ловачких и транспортних авиона, борбени и транспортни хеликоптери, командно-информациони системи, заштитна опрема војника, стрељачко наоружање специјалних састава, затим ракетни систем ПВО куб, самоходне хаубице и муниција за артиљеријска оруђа.

У оквиру Управе за стратегијско планирање Министарства одбране формиране су радне групе за реформу. Која је њихова улога?

После организационих промена, у управним структурама Министарства одбране радиће до 650, а у подређеним саставима, без Генералштаба Војске, око 6.350 запослених. Око два одсто припадника система одбране биће ангажовано у обавештајно-безбедносном сектору.

До 2010. године приоритетно ће се модернизовати Ваздухопловство, командно-информациони системи, електронски системи за извиђање, прикупљање, обраду и дистрибуцију обавештајних података, те опремати снаге за хитно реаговање и мировне операције.

– Нацрт стратегијског прегледа одбране предвидео је два смера сарадње у којима теку реформски процеси система одбране – у односу на надлежне државне институције и према евроатлантским безбедносним интеграцијама. До сада су са представницима Владе Републике Србије формиране радне групе за решавање стамбених проблема припадника Министарства и Војске, за продају и конверзију војне инфраструктуре и финансирање послова одбране. У току је оснивање и групе за дефинисање статуса војнодоходовних установа.

Међународну подршку планира и остварује Група за реформу система одбране Србија–Нато. У њој делује Координациона група, извршни координатор, Канцеларија, 14 радних и два ad hoc стола, који организују стручне скупове. Радни столови пружају добре услуге и експертску помоћ како би се функционисање система ускладило с његовим потребама и могућностима. Резултат њиховог рада јесу пројекти који представљају спону са

Програмима развоја одбране. Неке од пројеката кадровски и материјално помажу поједине земље. До сада су највећу подршку пружиле Краљевина Норвешка, Уједињено Краљевство Велика Британија и Северна Ирска, Немачка, Холандија и Данска. Концепт евроатлантске безбедности заснива се на сарадњи у области одбране, политике, безбедности или економије, чиме Војска Србије добија нову друштвену, регионалну и међународну димензију.

На који начин ће се убудуће развијати војна научноистраживачка делатност као истинска претпоставка напретка?

– Научноистраживачки рад је суштинска потреба система одбране. Како се по својој природи заснива на креативности, та делатност је услов и претпоставка развоја система. Војна научна мисао ће се у потпуности укључити у садашње друштвене оквире, односно истраживачке и научне институције државе. Експертски тимови Министарства одбране и Министарства за науку и технологију Републике Србије предложиће modele за дефинисање позиција и статуса војног научног кадра, те истраживачких установа Војске. Значајно је да се Институт за стратегијска истраживања, Војнотехнички институт и Војномедицинска академија региструју као републичке научноистраживачке установе да би равноправно учествовале у међународним пројектима. Планирано је и веће издвајање финансијских средстава за научну делатност у систему одбране, чиме се отварају могућности за бржи напредак и развој нових способности Војске Србије и друштва у целини.■

Владимир ПОЧУЧ
Снимио Звонко ПЕРГЕ

Пише
Љубодраг
СТОЈАДИНОВИЋ

СРПСКА ВОЈСКА

Зашто сам против имена Војска Србије. Пре свега јер не звучи добро. Није певљиво, а тај назив је и лексички споран. Српска салата, српска kobасица, Српска Црња не могу другачије да се зову. Замислите kobасицу Србије, или салату Србије! О Црњи да и не говоримо.

Коначно је на јарболу испред Министарства одбране подигнута српска застава. Стотинак грађана је посматрало ту историјску сцену. Химна „Хеј Словени“ свираће се још само у Немачкој, док траје лоптање. Последњи облик Југославије одлази у пензију, а затим у историју.

Ко би сада бројао, али изгледа да су за непун век овде живеле три Југославије. И коначно Србија и Црна Гора, као посебан облик нестајања. Унитарна идеја је, заједно са барјаком умрле државе, отишла у музеј на Калемегдану. Тамо где стоје крвав мундир и бела кошуља краља Александра и маршалски сако Јосипа Броза, устаничке и побуњеничке пушке, алат за убијање и стварање нових држава. Елан и занос, силна енергија, све је заробљено под сводовима неме зграде. Све то остављено у аманет и на тумачење занесеним, а ипак равнодушним кустосима.

Посетиоци долазе и одлазе као и историја. Гледају шта је било, замисљају прошлост, све те емоције и силне умне и храбре главе које су одавно на обичним гробљима или у алејама великана. Ма где били, сви су поравнати пред нестајањем. Немилојсрдни противници од пре осамдесетак година сада су само равнодушни костури. А можда је историју ипак најбоље дефинисао онај основац из једне београдске школе: „И они су се тако свађали, тукли, рањавали и убијали само да бисмо ми имали шта да учимо...“

Јадна деца. Овде се брзо мењају и историја и географија. За само педесетак година међу нама, а посебно над нама, испробала су се бар двојица вођа „који су обележили епоху!“ Дедови (и бабе) родили су се у Титовој Југославији. Очеви су ратовали како се она Милошевићева држава не би распала, а ипак је рат био узалудан. Дедови су учили да домовину нико и ништа не може да сруши. Данас су и деца знала да државну заједницу ништа није могло да сачува. Не иде, не ваља. Све је то направљено да би се распало. Од старе и загушене браће (и сестара) сијамске близнаке не направи.

Но, да ли се Србија препала своје државности и своје државе? Шта да ради сада, кад је сама? С ким ће кад су сви отишли?! Како да погледа себи у очи, тако млада, неискусна, тако остављена изненада, усред Балкана?

Црногорци су лепо изашли на тргове, развили црвене барјаке, певали и пуцали. Није то био обичан избор, нити гласање које се памти годину или две. Него скоро заувек. Само је Србија ћутала, гледала у туђи плот, невесела као на даћи. А шта је било?

Само је умрла баба Ђекна, заједница којој спаса ионако није било. Лепо заспала, без муке,

спасла се јада. Знате ли како је неговати бабу која од немоћи не стигне да заспи занавек? Србија је плаћала ту негу, и сада жали. Не зна где да фрљи те паре што су прескочиле. Добра нам је баба била, могла је још коју годину да храни живину по авлији. То што су пилићи затарабљени у кокошарнику због њиховог грипа, ни по јада, нема везе.

Али какав смо ми народ, па се не радујемо својој држави Србији? Чак се и власт некако држи као да има кијавицу, а неки народни депутати отворено жале за несрећном Ђекном. У парламенту се домар верао по симсу и скидао музејска знамења СЦГ. Бар је ватрогасни оркестар могао да им под пенцирима засвира „Боже правде“.

Утој вредносној гужви војска се снашла сасвим добро. Мада јој министарски савет није претерано помагао. Кога да слуша војни врх кад се врховна команда разишла без опроштаја. А онда су војници донели одлуку да форма буде увертира за суштину. Па су одмах поскидали оно што не важи, и одсвирали као свечану песму оно што ће важити.

Е, сад је ред да се мало правим важан. Мислим да је у прошлом броју „Одбране“ на овом месту први пут употребљена синтагма „Српска војска“. Тамо, на дну, на крају текста. Није ми идеја да узимам муштулук генералу Поношу, који је тај предлог изнео у јавност. Верујем да се сам сетио, а можда и чита овај часопис. Свеједно је. Важно је да то буде Српска војска. „Лепо звучи, има ритма...“ Баш тако пише у прошлом броју.

Зашто сам против имена „Војска Србије“. Пре свега јер не звучи добро. Није певљиво, а тај назив је и лексички споран. Узећемо неке примере, чисто народске. Хоћете ли рећи Перина авлија, или авлија од Пера само је питање стила. Јужњаци могу да рекну: „авлија од на Перу“, и само ће они знати шта су рекли. Српска салата, српска kobасица, Српска Црња не могу другачије да се зову. Замислите kobасицу Србије, или салату Србије! О Црњи да и не говоримо.

Наравно да у Српској војсци неће служити само Срби, као што у Француској не служе само Французи. Многи који служе постају Французи, само да би играли лопте за Петлове.

Да, Галски петлови, или Певци од Гала! Како вам звучи?

И још Српска војска тако враћа своје старо име.

Све победе, у рату и миру овде остварила је Српска војска. Све поразе, доживеле су југословенске.

Па, кумови, мислите о томе! Живела Српска војска! ■

Аутор је коментатор листа „Политика“

>>> СЕМИНАР О ОБУЦИ ЈЕДИНИЦА – Управа за обуку Генералштаба Војске Србије и Канцеларија за билатералне односе Европске команде Оружаних снага САД у Београду организовала је у Клубу Војске на Топчидеру од 6. до 8. јуна семинар о обуци јединица. Скуп је отворио пуковник Миливоје Аранђеловић, заступник начелника Управе за обуку. Предавањима су присуствовале старешине Министарства одбране и Војске задужене за обуку.

О организацији обуке и иницијалној војној обуци подофицира у Копненој војсци америчких оружаних снага, селекцији и оспособљавању водника за стројеве вежбе, те професионалном развоју подофицира и курсевима њиховог професионалног усавршавања, говорили су потпуковник Мел Хал, командни заставник прве класе Мерил Стивен Реј и командни заставник Мерион Л. Мајк. Током семинара наше старешине су размениле искуства са иностраним колегама о борбеном увежбавању америчких јединица. (В. П.)

>>> ПРОБЛЕМИ СТАНАРА У СУРЧИНУ – Недавно је министар одбране по други пут посетио Спортско-рекреативни центар "Сурчин". Том приликом задржао се у дужем разговору са становницима насеља које је изникло у том центру. Министар их је обавестио о мерама које су предузете да им се олакша живот у насељу, а решавањем статуса војнодоходовних установа, биће пронађен излаз за многе из проблема који их муче. (М. Ш.)

>>> СУПРОТСТАВЉАЊЕ ТЕРОРИЗМУ – У Институту ратне вештине, 9. јуна, одржан је редовни састанак Тима за координацију рада на научноистраживачком макропројекту "Сектор безбедности Републике Србије у супротстављању савременом тероризму".

Састанком на коме је анализиран досадашњи рад и на коме су договорене активности око реализације наредне фазе, председавао је пуковник проф. др Бранислав Ђорђевић, а поред руководства Пројекта, присуствовали су и представници појединих институција Републике Србије.

Настављене су и започете посете изасланика одбране у нашој земљи Институту ратне вештине и консултације око унапређења рада на поменутом пројекту. Овога пута гост је био изасланик одбране Краљевине Норвешке потпуковник Бригт Хар Ваге.

>>> ПОЛИЦИЈА ПРЕУЗИМА ГРАНИЦУ ПРЕМА БУГАРСКОЈ – Министарство унутрашњих послова Србије преузело је контролу на још 60 километара државне границе према Бугарској. Примопредаја дужности између полиције и Војске, чији су припадници до сада чували границу, обављена је 9. јуна у касарни у Димитровграду.

Свечаном чину предавања дужности чувања државне међе присуствовао је представник Управе за оперативне послове ГШ ВС потпуковник Горан Сорак, који је изјавио да је од укупно 2.317 километара државне границе Србије до сада МУП-у предато 1.317 километара и то према Мађарској, Румунији и Бугарској.

>>> СИМПОЗИЈУМ О ПРОМЕНАМА МЕНАЏМЕНТА – Факултет организационих наука организовао је јубиларни десети међународни симпозијум "Симорг" на Златибору, који окупља еминентне стручњаке, најуспешније привреднике и научнике из области менаџмента и сродних дисциплина. Централна тема ове године била је "Промене организације и менаџмента – изазови европских интеграција".

Више од 500 учесника поднело је 350 радова, а први пут формирана је секција *Менаџмент у одбрани* у коју је Програмски одбор прихватио 14 радова. У раду секције учествовало је више запослених у Министарству одбране и Војсци Србије. Знање и најновије информације из области менаџмента, која су неопходна у планирању и спровођењу реформе система одбране, као и контакти који су остварени на симпозијуму, веома су корисни и биће примењени у изради потребних нормативних докумената. (Ж. Г.)

Делегација Аустрије у Београду

БЕЗБЕДНОСТ

Начелник Генералштаба Војске Републике Аустрије генерал Роланд Ертл са сарадницима посетио је 12. јуна Генералштаб ВС, где га је примио заступник начелника генерал-мајор Здравко Понош.

– Са делегацијом Аустрије имали смо успешне разговоре. Сматрамо да нам је у војном погледу регионална сарадња један од приоритета. Сагласили смо се и да постоји потреба да се Европска унија више ангажује у региону западног Балкана. Аустрија је једна од земаља чланица ЕУ која је то препознала као могућност и потребу, и она је један од заговорника регионалног ангажовања ЕУ у области одбране и безбедности. Када је реч о НАТО, пронађени су механизми за унапређивање сарадње и поред чињенице да нисмо у ПЗМ – изјавио је након разговора са високим гостом генерал Понош.

– Добро је што се наша сарадња на пољу одбране развија. Ми имамо доста искуства у ангажовању на интернационалном плану, као што су мировне операције. Драго нам је да као земља председавајућа ЕУ можемо бити носиоци политике безбедности у овом делу Европе. Тај програм ћемо и даље развијати, како би се створила заједничка свест о безбедности у Европи.

Стога и даље желимо да радимо на питањима безбедности везаним посебно за овај део Европе. Преко Центра за обуку за

Именовани челни људи црногорске војске

ЛАКЧЕВИЋ НАЧЕЛНИК ГЕНЕРАЛШТАБА

Председник Републике Црне Горе Филип Вујановић именован је досадашњег команданта Подгоричког корпуса генерал-мајора Јована Лакчевића за вршиоца дужности начелника Генералштаба Војске Црне Горе, а командант Морнарице Драган Самарџић обављаће дужност његовог заменика.

Истовремено, Лакчевић је унапређен у чин генерал-потпуковника, а Самарџић у чин вицеадмирала. ■

Љ. Б.

БАЛКАНА

мировне операције и сарадње у тој области желимо да доприне-
семо миру у Европи – изјавио је генерал Ертл.

Гости су потом обишли Центар за мировне операције, а
другог дана посете и 72. специјалну бригаду у Панчеву и Војну
академију.

Војну делегацију Аустрије примио је и министар одбране Зо-
ран Станковић. ■

С. Ђ.
Снимио З. ПЕРГЕ

Из Центра за цивилно-војне односе

МОДЕЛИ ЗАКОНА О БЕЗБЕДНОСТИ И ОДБРАНИ

Књига “Модел закона о безбедности и одбрани”, коју је
објавио Центар за цивилно-војне односе, представљена је јав-
ности 30. маја у просторијама Центра. Књига садржи моделе
пет закона из области одбране и безбедности и то: *Модел зако-
на о цивилној служби, Модел закона о Врховном савету одбра-
не, Модел закона о тајним подацима од значаја за одбрану зем-
ље, Модел закона о приватној делатности обезбеђења у Репу-
блици Србији, као и Радни текст закона о демократској и цивил-
ној контроли Војске Србије и Црне Горе.*

О књизи су говорили њени уредници професор др Миро-
слав Хаџић и професор др Богољуб Милосављевић, као и адво-
кат мр Горан Доловић. Професор Хаџић је посебно нагласио да
је, имајући у виду тренутну ситуацију у нашој земљи, сада прави
тренутак да се правно регулишу сва питања која се тичу одбра-
не и безбедности.

Гост промоције Даглас Вејк, заменик шефа Мисије Оебса у
Србији и Црној Гори, говорио је о доприносу те организације ја-
чању институција и демократизацији у Србији и Црној Гори. Амба-
садор Грегор Зоре, из Женевског центра за демократску контро-
лу оружаних снага, на основу упоредних увида показао је неоп-
ходност правног регулисања области одбране и безбедности.

Пројекат је остварен уз подршку Женевског центра за демо-
кратску контролу оружаних снага. ■

БЕЗБЕДНОСНИ АСПЕКТИ
ЕВРОАТЛАНТСКИХ ИНТЕГРАЦИЈА

ПУТОКАЗ КА БУДУЋНОСТИ

Докторска дисертација “Безбедносни
аспекти укључивања Србије и Црне
Горе у евроатлантске интеграције”
мр Зорана Јефтића, омогућава
дубљу спознају актуелних питања
наше данашњице и јасну оријентацију
у будућим опредељењима

На Факултету безбедности Београдског универзитета, помоћ-
ник министра одбране за људске ресурсе мр Зоран Јефтић одбра-
нио је 1. јуна докторску дисертацију “Безбедносни аспекти укључи-
вања Србије и Црне Горе у евроатлантске интеграције”. Према
оцени Комисије, коју су чинили ментор проф. др Жељко Иваниш,
проф. др Драган Симић и председник Комисије проф. др Радомир
Милашиновић, “рад је зрело научно дело које је показало да је ау-
тор овладао политичком анализом значајних питања, као што је
чланство у политичким интеграцијама. Кандидат се суверено кре-
тао у комплексној материји, што је резултирало радом вредним и
широј друштвеној заједници”.

Резултати истраживања груписани су у седам целина, са ја-
сним указивањем на безбедносне перспективе, при чему је укључи-
вање у евроатлантске интеграције приоритетни циљ.

Рад омогућава да се боље упознају отворена питања безбед-
ности, као што су ризици глобализације и њен утицај на регионалну
безбедност, актуелни тренутак глобалне моћи и њена расподела,
те изазови безбедности међународне заједнице. Врло исцрпно је
обрађено безбедносно интегрисање Србије и Црне Горе у евроа-
тлантску заједницу, сврха тог интегрисања и искуства у сарадњи са
Натоом.

Значајан део рада односи се на Програм Партнерство за мир,
његов настанак и развој, основна документа и акциони план за
чланство.

– Ако желимо да уђемо у Европску унију, морамо да прођемо
кроз Партнерство за мир. Капацитети наше земље препознати су у
многим областима, као и чињеница да смо у бројним сегментима у
равни, или испред неких земаља које су већ у том Програму – један
је од закључака аутора.

Одбрани докторске дисертације мр Зорана Јефтића прису-
ствовали су бројни представници Министарства одбране и мини-
стар др Зоран Станковић. ■

С. ЂОКИЋ
Снимио Г. СТАНКОВИЋ

ШТА ПОСЛЕ
СТРАВИЧНЕ НЕСРЕЋЕ
У ПРВОЈ ИСКРИ?

ФАБРИКА НЕОПХОДНА

Опстанак фабрике експлозива “Прва искра” питање је опстанка свих осталих фабрика наменске индустрије, јер она производи основну материју за “Слободу” и “Крушик”. Без те фабрике ми немамо могућности да пунимо муницију малих или великих калибра, да правимо стрељачку муницију. Без ње, ма где она била, ова земља неће имати експлозив, који се не користи само за војне већ и за привредене сврхе.

Недељу дана после стравичне експлозије, у којој су страдала тројица радника, а погон за производњу ултрајаког експлозива октогена до темеља уништен, у фабрици “Прва искра” у Баричу све је у тишини и неприродном миру. Запослени на згаришту чине натчовечанске напоре да допру до посмртних остатака својих несрећних колега, а надлежне службе да одговоре на питање шта је довело до искре, а затим и експлозије од које се мештанима Барича, али и грађанима Београда, дигла коса на глави. За трептај ока, тог последњег понедељка у мају, у ваздух је одлетео вишегодишњи, деценијски труд генерација радника, који су добар део свог живота уложили у развој једне од реномираних фабрика бризантних експлозива у овом делу Европе.

Несрећа која се у раду с експлозивним материјама циклично понавља сваких десетак година поново је узела свој данак. Истрага ће, свакако, открити неке од околности које су утицале

ДРЖАВИ

на трагедију, али старији радници већ сада не презају од оцене да је још једном, баш као и средином прошле деценије, сурово плаћена цена непажње и покушаја да човек загосподари експлозиву и хемији. А то, упозоравају они који знају, никада не води добру. Ма колико водили рачуна о мерама безбедности у технолошком процесу, које су у "Првој искри" несумњиво биле на високом нивоу, ако заборавимо да ватри, води и хемији смео само да служимо, а никад да господаримо, платићемо казну. И животом.

■ ЗАМАЈАЦ РАЗВОЈА

Директор "Прве искре" Стојан Биочанин још нема потпуно јасан одговор на питање како даље. Оно што, ипак, упорно понавља јесте став да та фабрика има непроцењив значај не само за раднике који су у њој запослени, већ и за одбрану Србије и њену војску. Уосталом, од 1938. године, односно од када постоји, "Пр-

ПРЕУВЕЛИЧАН СТРАХ

Кампања дела јавности забринута због евентуалних последица несреће у "Првој искри" на очување еколошке равнотеже, свакако је без основа. Стручњаци истичу да је безбедност технолошког поступка у производњи октогена била максимална, што је, парадоксално, али истинито, доказано и после експлозије која је уништила постројење, али нанела минималне штете околним зградама. Објекат се налазио окружен беедима и бетонским зидовима налик на пирамиду и високим око 20 метара. Они су спречили простирање ваздушног удара у околину, па се његова права сила осетила високо изнад земље, где је и усмерена.

Кад је реч о евентуалном тровању хемијским производима, киселинама и отпадном водом, треба нагласити да је фабрика "Прав искра" била безбеднија од сваког складишта горива у Београду, или неком другом граду. Захваљујући заокруженом систему контроле и заштите технолошког процеса, фабрика октогена је представљала мању опасност од најобичније бензинске пумпе. Шта тек рећи за постројења "Дуге", "Грмеча", панчевачке "Азотаре" или било које рафинерије нафте?

ва искра" представља замајак развоја регије у којој је изграђена. Стручна јавност и познаваоци наоружања и војне опреме добро знају да је током тих, скоро седам деценија, у Баричу произвођен изузетно добар динитро и тринитротолуол, један од најраспрострањенијих експлозива, који се користи у производњи мина и минобацачких пројектила, али и привредног експлозива. Упорним радом и развојем стручњаци "Прве искре" освојили су и технолошки поступак за производњу пентрита, а круна њиховог знања и способности свакако је производња најјачих експлозива, хексогена и октогена, који се користе у изради најубојитијих минско-експлозивних средстава, ракетних система, противоклопних и противавионских средстава с великом разорном и пробојном моћи.

Оно чиме се запослени у "Првој искри" с правом поносе, поред изванредног квалитета различитих врста експлозива, свакако су висок ниво безбедности и заокружен систем прераде отпадних киселина и вода, тако да је комплетиран технолошки циклус и са становишта заштите животне средине, чему се у њиховој фабрици већ годинама поклања изузетна пажња. Најбољи, мада свакако нежељени, доказ јесте и чињеница да у недавној експлозији, осим неколико полумљених прозора на оближњим зградама и Фабрици воде, удаљеној свега 200 метара од места несреће, није загађена животна средина. То је и најсуровија потврда напора "Прве искре" да, током дугогодишње производње експлозива, истовремено уграђује и највише стандарде у области технолошког процеса, омогућавајући максималну безбедност радника и околине. Имајући у виду свеобухватност тих процеса у производњи, баричка фабрика је била један од реномираних произвођача експлозивних материја у некадашњој Југославији. Према речима директора "Прве искре" Стојана Биочанина, свега неколико произвођача у свету има заокружену технолошку целину у производњи свих тих експлозива.

Врхунац развоја те фабрике постигнут је управо пре распада СФРЈ, крајем осамдесетих и почетком деведесетих година. "Прва искра" је тада имала између 450 и 500 запослених, који су производили експлозив за потребе "Претиса" из Вођашће, ваљевског "Крушика", чачанске "Слободе"... Кад се распала јединствена војна индустрија, остали су без купаца, како из војних структура тако и цивилног сектора. У цивилном сектору велики купци њихових производа били су "Витезит" из Витеза, један од највећих произвођача привредног експлозива у овом делу света, затим "Камник" и "Милоје Закић", односно данашња "Трајал

корпорација". Санкције су их спречиле да продају експлозив дугогодишњим купцима у иностранству, од којих су, захваљујући оствареном квалитету, али и извозу технологије и знања, по систему "кључ у руке", својевремено зарадили 60.000.000 долара, а смањили су се и захтеви војске за експлозивом, па је производња у "Првој искри" пала на свега пет одсто.

– Имали смо врхунски квалитет експлозива који нисмо могли да пласирамо – каже директор Биочанин. – Трошкови одржавања, иначе велики у нашој области, из дана у дан су се увећавали, па смо одлучили да за неко време престанемо с радом. Фабрика ТНТ је некада производила шест до седам хиљада тона годишње, а сада свега 100 тона. Само да укључимо и искључимо машине, трошили бисмо енергију у вредности тих сто тона, које направимо за четири, или пет дана рада. Фиксни трошкови су били огромни. Једини наш задатак последњих десетак година прошлог века био је да сачувамо кадар.

■ РЕСУРС СТРАТЕШКОГ ЗНАЧАЈА

Судећи по свему што се касније догађало, успели су у намерама да не изгубе запослене. Иако су, зарад максималног смањења трошкова, радили за веома мале личне дохотке, одржали су висок ниво заштите у раду с најагресивнијим флуидима, концентрованом азотном и сумпорном киселином и хидридом сирћетне киселине, где ни специјални челик не може да издржи дуже од 10 до 15 година. Амортизација таквих фабрика, према речима стручњака, износи двадесетак година, после чега је неопходно готово потпуно реновирање. Запослени у "Првој искри" радили су средином деведесетих година и на развоју цивилног програма, што је поново сурово прекинуто бомбардовањем Натоа.

– У наш асортиман ушли су и производи кућне хемије, биодизел, неке органске и неорганске соли, аутокозметика, антифриз... Пред бомбардовање смо се припремили и за мало активнију производњу експлозива, купили веће количине сировина, али је ипак одлучено да демонтирамо фабрику. Поносни смо на то што смо даноноћним радом, огромним настојањем и пожртвовањем свих запослених, малтене за време ваздушних узбуна успели да спасемо велики део технологије, машина и постројења управо оног погона октогена, који је сада сравњен са земљом. Производња пентрита и хексогена тада је потпуно уништена, док смо производњу октогена успели да сачувамо. Страдао је, додуше, главни објекат, из кога смо на време извукли 90 одсто опреме. Захваљујући томе успели смо да поново покренемо производњу тог изузетно снажног експлозива чим је то од нас затражено. Наша предвиђања била су да за неколико година можемо да радимо и пуним капацитетом, што значи да производимо 120 тона октогена годишње, што би нам доносило пет до шест милиона долара. Нека се извезе пола од тога, размишљали смо тада. Покретањем производње оживела је фабрика, радовали смо се будућности, сваки поступак је три пута провераван, монтаже постројења је обављено изузетно професионално, испоштовали смо све норме и захтеве заштите на раду, све технолошке пробе су обављене. Рађене су хладне пробе, испитиван је притисак, загревана вода да се испита колико степени све то може да издржи, испитиване су инсталације, водовод, електрична енергија... Да је било неких неправилности у технолошком процесу, показале би се одмах по покретању фабрике.

С обзиром на све оно што та фабрика значи Баричу и Србији, али и војсци, дилема не постоји ни за пуковника доцента др Влада Радића, начелника Управе за одбрамбене технологије Министарства одбране.

ЉУДСКИ ФАКТОР

Драма која се недавно догодила у Баричу поново је у први стан ставила проблем "људског фактора", као опасност да управо човек буде она иницијална каписла која води "у небо". Несреће попут ове у којој су погинула три радника "Прве искре" дешавају се сваких десет-петнаест година. И код нас и у свету не може се побећи од истине да човек није робот, да се његови поступци не могу аутоматизовати, предвидети у сваком тренутку и у потпуности. Тренутак непажње, жеље за доказивањем свемоћи, превелика самоувереност, став да нам је "све до колена", да смо ми господари ствари, а не оне нама, скупо нас коштају. У то смо се уверили безброј пута. На свом и туђем примеру. А ипак, грешке се понављају, не извршавамо све своје обавезе на време и тачно онако како је предвиђено технологијом, скраћујемо поступак, импровизирујемо, рутински се понашамо чак и кад тако не смемо да радимо. Ваљда је то у природи човека.

Немамо снаге, ни жеље да поверујемо да су несреће попут ове у Баричу неизбежне. Пут за њихово избегавање, за њихово спречавање мора да постоји. Већа и чешћа контрола, казне за непридржавање прописа и закона, нетолеранција према онима који се не понашају у складу с прописаним поступцима, можда су неки од начина. Ипак, како изменити човека?

– Опстанак фабрике експлозива "Прва искра" је питање опстанка свих осталих фабрика наменске индустрије, јер она производи основну материју за "Слободу" и "Крушић". "Милан Благојевић" такође производи барутне материје. Без те две фабрике ми немамо могућности да пунимо муницију малих или великих калибра, да правимо стрелачку муницију. Без тих фабрика, ма где оне биле, ова земља неће имати експлозив, који се не користи само у војне већ и у привредне сврхе. О томе да се негде прави нова фабрика не вреди ни причати, трошкови би били много већи него ако се ради у Баричу, то би било апсолутно нерационално. Сада је потребно обезбедити око милион и по, највише до два милиона

Срце октогена,
објект кога више нема

Стојан Биочанин, директор "Прве
искре" Барич

Доцент др Владо Радић, начелник Управе
за одбрамбене технологије

СТАНДАРД ИЗНАД ПРОСЕКА

Да су се у "Првој искри" назирали бољи дани, сведоче радници чија је плата последњих месеци била око 25.000 динара. Недавно су примљени и нови радници, а они који су отишли, задовољни социјалним програмом и отпремнинама, били су спремни да помогну код сваког повећања обима посла. Атмосфера је била изванредна, колектив хомоген, јак и професионално веома оспособљен. Велики број радника решио је оно најважније, стамбено питање, другима се смешио стан у блиској будућности. Требало је да се од самачког хотела направи стамбена зграда у којој би двадесетак радника добило свој дом.

"Прва искра" је била једна од ретких фабрика, поготово наменске индустрије у којој су плате биле редовне, а све социјалне и друге дажбине уредно исплаћиване. Због тога сматрају да држава неће заборавити породице жртава трагичне несреће, ни све остале раднике "Прве искре" који се деценијама, с мање, или више среће, боре с опасним и непредвидљивим хемијским и експлозивним материјама. Консолидација њихове фабрике, истичу, најбољи је пут у жељену будућност.

евра, којима би се финансирала изградња новог објекта, уместо овог до темеља уништеног, набавка нове технологије и постројења, док за њихово монтирање већ постоје пројекти који су коришћени и пре годину дана, кад је фабрика, после дугогодишње паузе због бомбардовања, пуштена у рад. Тим парама, које се, иначе, извозом октогена, могу вратити за свега годину дана, обновиле би се вредност фабрике у износу од око шест милиона.

■ НЕРАЦИОНАЛНО ПРЕМешТАЊЕ ФАБРИКЕ

Премештање фабрике на другу локацију, по мишљењу пуковника др Радића, било би проблематично, нерационално, па и веома тешко. Са становишта заштите животне средине не би се добило готово ништа, посебно на дужи рок.

– Када је грађена "Прва искра" на том простору није било насеља. Ако фабрику изградимо сада на ледини, удаљеној од насељеног места, то не значи да за десетак, двадесетак година око ње неће настати град. Па и њени радници треба негде да живе. Ваљда у њеној близини. С друге стране, оптужбе да је "Прва искра" угрожавала животну средину апсолутно су злонамерне и неосноване. Заштита на раду је била максимално спроведена, баш као и еколошка заштита. То се, на крају, показало и после несреће, када никаква тровања и угрожавање животне средине нису забележена. Удар експлозије био је толико јак, а страдало је само неколико прозора на околним зградама. То су омогућили бедеми око уништеног објекта, купасто изграђени, јер је и правац простирања експлозива такав. Ту су затим тунели, па бетонски зидови... Сви објекти околи остали су читави. Евакуација која је уследила после несреће представља део унапред обавезних превентивних поступака у случају хемијског акцидента. Показало се да основе за панику није било, баш као ни за овакве неаргументоване ставове јавности да фабрику треба изместити. Па свако складиште горива, којих је Београд пун, опасније је од постројења "Прве искре" које је одлетело у ваздух.

Производи "Прве искре", посебно октоген, одавно представљају стратешке производе неопходне свакој развијеној држави. Не само за војне, већ ништа мање и за цивилне сврхе. Количине тог експлозива потребне нашој војсци нису велике и могу се без великих проблема и увозити. Али, у нестабилним међународним односима, ослонац на увоз тако значајних производа, неопходних у изради различитих врста убојних средстава и наоружања, представља ризик који се врло лако може осветити. Није непознато да је Србија почетком Првог светског рата већ била у таквој ситуацији, када је остала без артиљеријске муниције, а гранате пристигле из Француске нису одговарале по калибру. И санкције које су обележиле живот грађана Србије у последњој деценији 20. века могу да послуже за опомену да се, у опремању и снабдевању војске, никада не треба превише ослањати на иностраног партнера.

– Увоз четири врсте светски познатог експлозива тротила, хексогена, пенрита и октогена који се користе у производњи наоружања и војне опреме, може нас скупо коштати. Они могу да се увозе, као и свака друга војна опрема, али то није исто као кад увозите сировине за израду наоружања. Ми и сада увозимо компоненте за производњу експлозива. То није спорно, али је веома важно да схватимо да, у било ком тренутку нестабилне међународне ситуације, услови нашег опстанка и положаја у европској, или регионалној, па и светској заједници, умногоме зависе од могућности одбране, а они су без стратешких производа, веома сумњиви. У неповољним условима трговине, у условима санкција нећемо бити у ситуацији да набавимо ту врсту производа. Октоген има изузетно разорно дејство и велику пробојну моћ, који оправдавају његово коришћење у изради противавионских и противтенковских пројектила и ракетних средстава. Његова кумулативна моћ је драстично већа него код тротила, услови његовог коришћења су другачији у односу на обични експлозив. Про-

После бомбардовања НАТОа

изводња октогена није помодарство, он се све више користи у и ракетним системима. То више није светско чудо, резервисано само за светске силе, то је доказ да пратимо најсавременије светске технологије. Уосталом, познато је да наша војна индустрија ни за корак није заостајала од светских норми. Технологија коју користи наша наменска индустрија није архаична, ми смо своје знање и способности проверили и доказали на тржишту. У производњи октогена и пентрита били смо међу свега пет, шест земаља – подвлачи др Радић, наглашавајући стратешки значај основних производа “Прве искре”.

– Те фабрике, у одређеним условима, представљају чинилац моћи и успешније одбране, оне су и један од показатеља способности државе и њене војске да се носе с непријатељима и чинилац успешног одвраћања противника, свесног да можемо да производимо и стратешко оружје. Ми смо имали случај и током санкција и током агресије када је фабрика стајала, кад нисмо производили експлозив. Имали смо га, додуше, на залихама, али то јасно доказује да је “Прва искра” потребна овој држави и њеној војсци. Ту нема дилеме. У односу на њен значај, средства која треба да се уложе у њено обнављање су мала. Она не производи само октоген, једина је оспособљена да пра-

ШТЕТА ЈЕ ВЕЋА НЕГО ПОСЛЕ БОМБАРДОВАЊА

Сада кад је страдало и то што су пре седам година сачували, у “Првој искри” не сумњају да ће поново обновити производњу. Мада је штета од експлозије већа него после бомбардовања, пошто су уништене и машине, остало је више од 70 одсто постројења за производњу октогена, експлозива за којим потражња у свету непрекидно расте. Директор Биочанин истиче да им је остала сва инфраструктура, ту су компресорске станице, дозидни системи, котларнице, сушнице, објекти за флегматизацију и паковање, грегалице...

– Штета на свим осталим објектима није ни педесет хиљада долара. Од сто одсто капацитета и технологије за производњу октогена остало је више од 70 одсто. То нас охрабрује у захтеву да нам држава и војска омогуће обнову фабрике – каже директор “Прве искре” Стојан Биочанин и процењује да је за покретање производње октогена потребно највише два милиона евра, односно око 150.000.000 динара.

ви комплетну гаму војног и привредног експлозива у нас, има освојен поступак делаборације пешадијских мина, процес у коме се тротил из застарелих мина користи за израду привредног експлозива. Та постројења су и даље у раду, налазе се свега сто педесет метара од постројења које је уништено, а постоји могућност и за производњу биолошког дизела, где су велике шансе и за извоз.

— ■ ПРЕДСТОЈИ ОБНОВА

Због свега тога у Министарству одбране сматрају да држава треба да нађе начин за финансирање обнове погона наменске индустрије у Баричу.

Студија с таквим предлогом ускоро ће се наћи пред министарима за привреду и финансије у Влади Републике Србије, од којих се очекује подршка и због тога што је процес реструктурисања војних фабрика до сада текао према плану.

– Ми смо смањили број радника у фабрикама наменске индустрије, одвојили цивилни од војног погона, испунили смо готово све захтеве владе у процесу структурне, организационе и финансијске консолидације. Прва фабрика која би требало да добије планирана средства је ова у Баричу. “Застава оружје” Крагујевац, “Слобода” Чачак, “Крушик” Ваљево, “Милан Благојевић” Лучани, “Први партизан” Ужице и “Прва искра” Барич представљају ослонац наше одбране. Војска не сме да се одрекне тих шест фабрика. Ако је потребно, нека се обави диверзификација између војног и цивилног погона, али војни погон онда мора да се очува, не сме да се конзервира, јер се услови у окружењу не могу предвидети. Ти погони треба да раде. Како и колико, с којим капацитетом, видећемо, али се не смеју угасити – напомиње др Радић.

То се посебно односи на фабрику “Прва искра”, једину у окружењу која је имала перспективу да гладно европско и светско тржиште снабдева октогеном доброг квалитета. Нема никакве сумње да би за само једну календарску годину, чак и радећи с пола капацитета, радници вратили средства неопходна за обнављање фабрике. Квалитет њиховог експлозива признавали су и најстрожи светски експерти у области наоружања и војне опреме. Октоген из “Прве искре” оценили су и стручњаци Бофорса и амерички произвођачи наоружања и убојних средстава. То је, дакле, изузетан производ, светски признатог квалитета, чија продаја је била веома перспективна. Уосталом, “Прва искра” је већ продавала експлозив и Американцима и земљама Западне Европе, посебно Енглезима и Немцима, јер су цене биле драстично мање него у Израелу, или у неким земљама чланицама НАТОа.

Наравно, све то не би успели да “Прва искра” није била достојан конкурент светским произвођачима експлозива. Зашто да то не буде и будуће? Ако држава жели да има фабрику која ће да обезбеђује све потребе наше земље за октогеном, које објективно и нису велике, можда свега неколико тона, али који, с обзиром на све масовније коришћење у изради наоружања и система, може да се извезе за велике паре, онда нема места двоумљењу. Октоген ће увек бити потребан великим и богатим земљама, а “Прва искра” је своје, веома цењено, место на том тржишту већ имала. Зато њен значај увелико премашује њену величину и околност да је запошљавала свега 150 радника. ■

Душан ГЛИШИЋ

ЈУБИЛАРНА 30. КЛАСА
ВОЈНЕ ГИМНАЗИЈЕ
ЗАВРШИЛА ШКОЛОВАЊЕ

ПОЛОЖЕН ИСПИТ ЗРЕЛОСТИ

Четворогодишње школовање
ученици 30. класе
Војне гимназије окончали
с врло добрим успехом

Прве јунске суботе ученици Војне гимназије прославили су успешан завршетак школовања и добили дипломе о положеном испиту зрелости. Са просеком 3,51 тридесета класа је међу најуспешнијим генерацијама. Ако се зна да су током школовања постигли запажене резултате и у ваннаставним садржајима, попут спортских такмичења, културних и научних активности, онда је јасно колико су напора морали да уложе током те четири године.

Истичући се освојеним првим и другим местима на различитим нивоима такмичења, те радом у Истраживачкој станици у Петници, и та генерација војних гимназијалаца сврстала се у ред најврхунских средњошколаца Београда и Републике. Најуспешнији међу њима Владимира Петровића, првог у рангу, Небојшу Милошевића, дру-

гог, и Тибора Шварца, трећег у класи, ручним сатовима с посветом наградио је др Зоран Јефтић, помоћник министра одбране за људске ресурсе.

Као и сваке године, Фонд "Потпоручник Борко Никитовић", наградио је најбољег матуранта, а у овој генерацији то је Владимир Петровић. Фонд "Потпоручник Борко Никитовић" су 1993. године, у спомен на храброг гардисту, својевремено најбољег ученика основне школе и Војне гимназије и првог студента Војне академије, основали Српска православна црква, Универзитет у Београду и Војна академија. Најбољем ученику 30. класе Војне гимназије награду је уручила мајка храброг потпоручника Зора Никитовић. ■

Д. Г.

ПРЕДСЕДНИЦА КОНГРЕСА СРПСКОГ УЈЕДИЊЕЊА У ВОЈНОЈ АКАДЕМИЈИ

КАД ЕМОЦИЈЕ НАВИРУ

Начелник Војне академије генерал-мајор Видосав Ковачевић недавно је примио Јасмину Тодоровић-Буланже, председницу Конгреса српског уједињења, кћерку предратног српског официра, једног од најбољих питомаца Краљевске војне академије у класи која је школовање завршила 1938. године

Јасмина Тодоровић-Буланже, председница Конгреса српског уједињења, угледне организације српског народа у дијаспори, остварила је још једну давнашњу жељу. Почетком јуна обишла је Војну академију и тако "на лицу места" видела простор у коме је њен отац, Сима Тодоровић, поручник личне Краљеве гарде, још пре седам деценија стицао официрска знања.

Захваљујући својој гошћи за интересовање које је показала за реномирану и у свету веома цењену војну високошколску установу, о историји Војне академије дугој више од 180 година говорио је генерал-мајор Видосав Ковачевић, први човек "војног универзитета". После разговора о напорима Конгреса српског уједињења да се истина о српском народу што верније приближи свету, посебно Сједињеним Америчким Државама, али и пригодних речи о сећањима свога оца на живот проведен у југословенској војсци и краљевој гарди, Јасмина Тодоровић-Буланже је обишла просторије у којима се данас образују будући пилоти и морнарички официри. С много емоција присуствовала је и проби Оркестра гарде који је увежбавао познати *Марш на Дрину*.

– Најтеже нам је било током бомбардовања Србије, док смо гледали све оне слике разарања наше отаџбине. Мој отац то није могао да поднесе, верујем да му је то и скратило живот – прича са узбуђењем. Увек сам желела да дођем баш овде, у круг Војне академије, да видим где се мој отац школовао, где је од краља добио сабљу као један од најбољих питомаца, одакле је отишао у Гарду да животом брани краља и отаџбину. Захвална сам Војсци што ми је то омогућила, што сам могла да се уверим у снагу и војнички дух данашњих генерација официра, спремних да бране своју земљу. То ми много значи у волонтерском раду у Конгресу српског уједињења. Ми чинимо све што можемо да свет обавестимо о напорима нашег народа да одлучно превазиђе слабости из прошлости и свом снагом истраје на путу демократизације друштва и бржег изласка из кризе. Колико можемо, ми ћемо у томе и даље помагати – рекла је Јасмина Тодоровић-Буланже, председница Конгреса српског уједињења. ■

Д. Г.

ЈАВНЕ НАБАВКЕ У СИСТЕМУ ОДБРАНЕ

СУЖАВАЊЕ ПРОСТОРА ЗА КОРУПЦИЈУ

Управа за снабдевање раније је била врх леденог брега укупних дешавања у систему везаних за афере које се тичу потписаних уговора. У новом начину рада за мито и корупцију простор се сужава. Свака набавка или продаја морају бити транспарентни, односно сваки добављач остварује увид у целокупну процедуру.

Управа за снабдевање формирана је половином прошле године и правни је следбеник Управе за јавне набавке основане у другој половини 2003. године. Прва година њеног рада протекла је у упорном залагању да се закон поштује и да раније злоупотребе које су резултирале познатим аферама, буду само прошлост. То је и основни захтев министра одбране Зорана Станковића, који је ту управу ставио под своју директну надлежност.

На челу Управе за снабдевање је пуковник Слободан Марковић, који је такву позицију организационе целине којом руководи схватио и као поверење и као одговорност и као задатак на коме се полаже испит савести и стручности.

– Овде је раније био врх леденог брега укупних дешавања у систему везаних за афере које се тичу потписаних уговора, ко што су афера Панцир, затим продаја наоружања под врло чудним околностима, нетранспарентност, форсирање појединих добављача од руководећих органа, превасходно оних највиших државних – каже на почетку разговора пуковник Марковић. – Тако је прича излазила из оквира Министарства одбране под плаштом виших државних интереса, а кадровска пирамида је прављена да би се такве ствари и одрадиле.

Пуковник Марковић указује на чињеницу да та управа реализује 70 одсто материјалних расхода војске, па је утолико јачије колико је њен законит рад значајан за систем.

Пуковник Слободан Марковић, начелник Управе за снабдевање

– У борби ретроградних и здравих снага хоћу да верујем да су ове друге коначно надвладале. За разлику од ранијих периода и другачијег начина рада појединих бивших министара одбране, сада са тог нивоа нема наметања одлука нити протезирања добављача. Напротив, министар само инсистира на законитости, што је велики подстрек за људе у Управи да раде како треба.

У исправљању спорних ствари, као што је утицај такозване фармакомафије, могу отворено да кажем да ти конци и ти притисци нису прекинути. Ипак се ту окреће велики новац, интереси су јако изражени, а инфраструктура је стварана годинама и то је врло тешко разбити. Међутим, ми форсирамо здраве снаге и здраве односе. И раније су људи у Управи дизали глас против незаконитих радњи, али су били ућуткивани такозваним вишим интересима, одлукама министара и ненадлежних државних органа. Због тога су трпели последице и губили посао.

Ред је уведен и у продаји, иако ту ни прописи нису били баш најјаснији. И ту истичем систем, од Генералштаба до наше управе која реализује продају. Више неће бити продаје на име и презиме, где министар доноси одлуку, него ће свака продаја бити на тендеру. И сви купци у истој равни, на истој црти, тако да ће одлучивати тржишни критеријуми.

Хоћу да нагласим да нам за све то треба кадровски јака Управа за снабдевање, са довољним бројем извршилаца, која ће новим дефинисањем послова у систему логистике правовремено, стручно и законито обављати поверене послове.

◀ Део средстава из пакета антибалистичке опреме који је био предмет сада спорног уговора са "Производњом Миле Драгић" и даље је интересантан за Војску, али у знатно смањеним количинама

МОЋНИЦИ И ЊИМА НЕПОДОБНИ

Потпуковник Рајко Петровић, начелник Одсека за економско-правне послове:

– Проблеми и афере из ранијег периода последица су спреге надлежних лица из редова тактичког носиоца, која су покретала поступке и образлагала економску оправданост набавке, и утицајних лица из предузећа која су себе видела у улози добављача Војске за "послове века", што је резултирало доношењем одређених одлука о набавкама на нивоу Савета министара, мимо устале процедуре и овлашћења. Тиме је највише пољуљан углед Управе за снабдевање, чију окосницу чине најпрофесионалнија и најстручнија лица одабрана у редовима Министарства одбране и Војске, која су завршавањем курса јавних набавки, практично "лиценцирана" за ту врсту послова.

Треба рећи да су неки од најстручнијих и најквалитетнијих људи који су радили на веома одговорним и "осетљивим" местима осетили сву горчину "моћника" и са етикетом "неефикасности" отерани су из ове управе, а довођени су други да реализују те конкретне, сад слободно можемо рећи, незаконите радње. Али, треба и то истаћи, многе од њих нису реализоване пре свега захваљујући стручности и одговорности лица која и даље раде у Управи.

БРИГА ЗА ВОЈНЕ ОСИГУРАНИКЕ

Потпуковник Милан Илић, заступник начелника Одсека за набавку санитетских средстава:

– У овој години приоритет у набавкама било је обезбеђење најнеопходнијих количина лекова са домаћег и страног тржишта, те другог медицинског потрошног материјала и резервних делова, потребних за свакодневну употребу, али и за примену у врло сложеним захватима и хитним интервенцијама најеминентнијих стручњака из области медицине. Чине се и напори да се и поред финансијских тешкоћа модернизује и побољша опремљеност свих војно-здравствених установа, а пре свега Војномедицинске академије.

Посебан проблем чини решавање питања око уговарања пружања апотекарских услуга и услуга здравствене заштите војних осигураника и чланова њихових породица у цивилним здравственим установама у многим гарнизонима у којима су због организацијских промена и смањења бројног стања престале са радом војне здравствене установе.

ПОСРЕДНИЦИ ДИЖУ ЦЕНЕ

Потпуковник Милан Кеџман, начелник Одсека за снабдевање интендантским средствима:

– Планска вредност за артикле хране у овој години износи 679.734.500 динара (без ПДВ). Уговарање је обликовано у 24 посебне набавке за 85 артикала. Од тога су уговорена 82. Одустало се од набавке кечапа и компота, а шећер није уговорен

Највеће оптерећење из претходно закључених послова представља нераскинути уговор са Производњом "Миле Драгић". После више разговора са представницима те фирме и са власником, у Управи оцењују да друга страна још није затворила ту причу због интереса који жели да оствари. Преговори су отприлике на пола пута, али се верује у постизање договора. У међувремену траје судски спор, а због притиска јавности и сумње у умешаност у закључење тог уговора оставку је поднео тадашњи министар одбране Првослав Давинић.

Код још неких старих уговора проблем је што су закључивани мимо закона, а најчешће није поштована процедура доношења одлука о покретању набавки. Зато су те одлуке сторниране, намају правно дејство нити су штетне за Војску. Одлуке о набавкама које се сада доносе прилагођене су стварним потребама и одобреним новчаним средствима.

Од актуелних проблема међу највећим је недостатак средстава и кашњења у плаћању добављачима. То смањује њихову

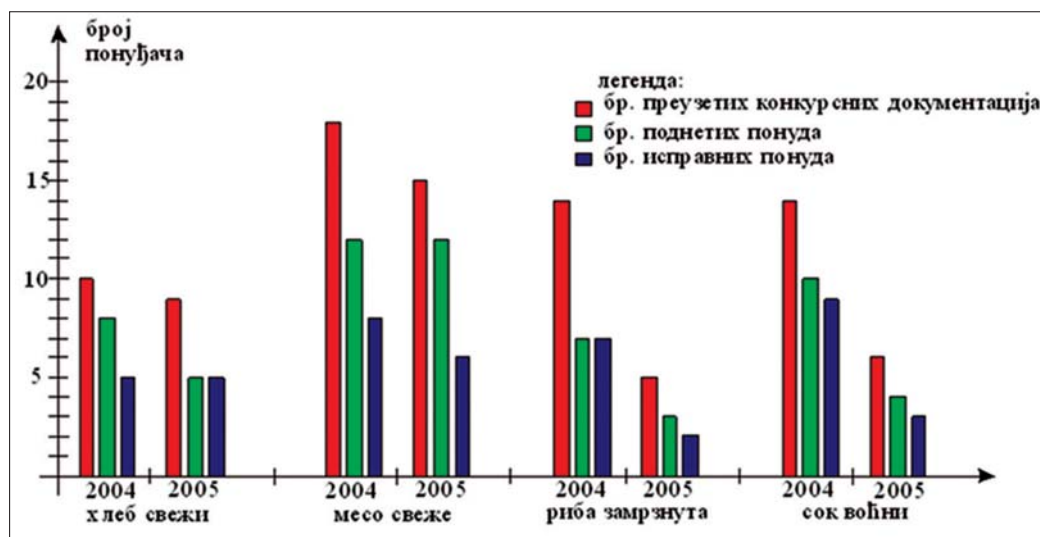
Део средстава из пакета антибалистичке опреме који је био предмет сада спорног уговора са "Производњом Миле Драгић" и даље је интересантан за Војску, али у знатно смањеним количинама у односу на раније уговорених 63.000 заштитних прслука и 59.000 шлемова и друге војне опреме у укупној вредности око 176 милиона евра.

У Управи за снабдевање истичу да нема ни средстава за њихово плаћање. То су два основна разлога због којих посао са "Производњом Миле Драгић" не може бити реализован.

интересовање и ремети неке очекиване тржишне ефекте. Наиме, Војска би као велики купац могла постићи још ниже цене, али несигурност добављача због рока плаћања утиче на њихову калкулацију.

И код досадашњих набавки има места за самокритичност, па у Управи признају да је било доста нерационалног располагања средствима, узимане су ствари које нису неопходне, али се сада и ту заводи ред. Сада се купује оно што је неопходно и само у оквиру одобрених новчаних средстава. Уводи се дакле финансијска дисциплина и домаћинско пословање.

То домаћинско пословање, усклађивање потреба и могућности, неће угрозити редовност снабдевања, посебно кад је реч о храни. Изузев шећера, сви артикли су уговорени. Проблем су енергенти и то

због незаинтересованости понуђача која је проузрокована недостатком те робе на тржишту и неблаговременим плаћањем. Уговарање шећера је у току и према тржишним условима мора бити плаћен унапред.

Као пример домаћинског односа навео бих уговарање узимања млека и млечних производа. Због потешкоћа у наплати својих потраживања наш дугогодишњи снабдевач "Имлек" Београд изгубио је интерес за даљу сарадњу. То су искористила поједина трговачка предузећа која располажу са великим финансијским могућностима и стављају се у улогу посредника између произвођача и нас као великог купца и понудила снабдевање млеком скупље од "Имлека" за око 14.500.000 динара. Толико бисмо дали више за млечне артикле да нисмо успели, захваљујући настојањима Управе за снабдевање, да успоставимо добре односе са "Имлеком" и уговоримо њихову испоруку и у овој години.

Слични ризици прете и са другим артиклима хране где се између непосредног произвођача и нас као великог купца убацију посредници.

ПРОДАЈА САМО НА ТЕНДЕРУ

Пуковник Милутин Ковачевић, начелник Одсека за увоз и продају техничких средстава:

– Управа за снабдевање у поступку продаје наоружања и војне опреме појављује се после прописане процедуре утврђивања вишкова и одлуке министра одбране о продаји. После

формирања конкурсне документације о продаји, доставља се обавештење свим правним и физичким лицима регистрованим за спољну трговину контролисано робом. Тиме се постиже потпуна транспарентност у продаји и не постоје привилегована предузећа, која имају право прече куповине. Заинтересовани понуђачи купују конкурсну документацију и достављају своје понуде до датума дефинисаног у њој. Након отварања понуда по утврђеној процедури, комисија бира најповољнијег понуђача, с тим што ниједна цена у понуди не може бити испод оне која је одређена конкурсном документацијом.

Пуковник Бодган Крсмановић, референт за продају:

– Управа за снабдевање предлаже да се сачине спискови сувишних средстава по тактичким носиоцима (по асортиману и количинама) и да законским путем министар одбране донесе одлуку о продаји свих сувишних средстава у чијем би се прилогу налазили спискови средстава. Такав начин има више предности, као што су брзо реаговање према потенцијалним купцима и избегавање сукоба интереса учесника у продаји. Предлог је и да се листа вишкова објави на Интернет сајту МО и Војске чиме би се постигла максимална транспарентност у области продаје.

ПРОЦЕДУРА ЈАВНЕ НАБАВКЕ

Ерна Бркић, начелник реферата за правне послове:

– Прописана процедура јавне набавке примењује се на све набавке тржишних добара, услуга и уступања радова чија проце-

због дугова из претходне године. Гориво је набављено према потребама и за одржање потребне борбене готовости. Мада је дуг Југопетролу преко 700 милиона динара, нови уговор је закључен и потребне количине горива испоручене.

Иако се доста говори о недовољним средствима за систем одбране, нарочито у делу плата и набавке новог модернијег наоружања, у Управи за снабдевање оцењују да би за текуће трошкове одобрена буџетска средства могла бити сасвим довољна да није пренетих обавеза из претходне године.

Значајно је што се у новом начину рада за мито и корупцију простор сужава. О томе се заиста води рачуна тако да свака набавка мора бити, како се то сада каже – транспарентна, односно да сваки добављач има увид у целокупну процедуру. За сваку набавку формира се комисија у којој су носиоци планирања, стручни референт, финансиста, правник, а сваки уговор иде на контролу и одобрење.

У току 2005. године Управа за снабдевање закључила је укупно 539 уговора о набавци и продаји. На спроведене поступке понуђачи нису улагали захтеве за заштиту права, а то већ пуно говори о поштовању законитости у вршењу јавних набавки.

Посебно се инсистира на тендерској документацији која мора бити, како се каже, неутралног карактера, да не фаворизује ниједног добављача. Неки се због тога љуте јер су изгубили привилеговане позиције, али уложених жалби није било. Процедура и њихова права нису повређени.

Ствари се даље морају мењати у области планирања. Нема више набавки сад за сад. Треба имати у виду потребне рокове за доношење одлуке, а за њу је потребно и неколико месеци и више. Зато неупућени могу стећи утисак о спорости или бирократском затезању. Из Управе уверавају да само инсистирају на поштовању прописане процедуре.

Начелник Управе за снабдевање пуковник Слободан Марковић посебно истиче подршку целокупног система, од министра, Колегијума, стручних служби, Генералштаба... И верује да надлавава здраво језгро. Ретроградне снаге су потиснуте и то омогућава људима који су и раније желели поштен однос да сада раде са много више самопоуздања и заједничке позитивне енергије. ■

Раденко МУТАВЏИЋ

њена вредност на годишњем нивоу прелази 200.000 динара. Оне чија је вредност од 200.000 до 2.000.000 динара сматрају се јавним набавкама мале вредности. У оквиру њих, ако вредност добара или услуга не прелази износ од 300.000 динара, набавку спроводи реализатор набавке у скраћеном поступку (наручбеницом). Набавке добара и услуга у вредности од 300.000 до 2.000.000 динара и уступање радова без обзира на њихову вредност обављају се комисијски, у редовном поступку – достављањем захтева за прикупљање понуда по правилу петорици, а најмање тројници потенцијалних понуђача.

Набавке чија вредност прелази 2.000.000 динара спроводе се комисијски у отвореном поступку, рестриктивном поступку или у поступку са погађањем, при чему је отворени поступак правило, а остали поступци изузетак.

Прописана процедура, од фазе добијања захтева за набавку па до закључења уговора, подразумева спровођење низа радњи. То захтева време од најмање 60 дана, а у сложенијим предметима и више, и то под условом да су се стекле законске претпоставке за доделу уговора о јавној набавци.

Ако се томе дода да је законски рок за давање мишљења на нацрте уговора, а који је прописала Дирекција за имовинско-правне послове, 30 дана од дана достављања предмета, то у сложенијим предметима може да продужи набавку и до 90 дана.

Ово је важно знати како би се благовременим планирањем обезбедило да набавка буде реализована на време.

>>> ИЗ ОДЕЉЕЊА ЗА СТАМБЕНЕ ПОСЛОВЕ – Одељење за стамбене послове је након пресељења из Катанићеве 15 на нову адресу, у Немањиној бр. 15 у Београду, после краћег прекида поново од 3. јуна ставило у функцију телефонски говорни аутомат број 011-3201-715 или војни локал 23-715, на који се стамбени интересенти могу информисати о свом статусу, тренутном рангу захтева за стан и задњем акту у захтеву.

Одељење за стамбене послове од 7. јуна почело је редовно информисање стамбених интересената у времену од 9,00 до 15,00 часова, у приземљу зграде бр. 5, просторија бр. 22, (изузев у месецу августу), и то: прве среде у месецу за пензионисана војна и цивилна лица и интересенте ван гарнизона Београд, а треће среде у месецу за ПВЛ и ЦПЛ и интересенте из гарнизона Београд.

Стамбени представници команди, јединица и установа Министарства одбране и Војске Србије могу се на основу писаног захтева обраћати убудуће на адресу МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ, СЕКТОР ЗА ЉУДСКЕ РЕСУРСЕ, УПРАВА ЗА КАДРОВЕ, Одељење за стамбене послове Ул. Немањина бр. 15 Београд.

>>> СКУП УДРУЖЕЊА ПЕНЗИОНИСАНИХ ПОДОФИЦИРА СРБИЈЕ – Удружење пензионисаних подофицира Србије одржало је 6. јуна у Дому Војске у Београду скуп на коме се разговарало са надлежнима о најважнијим питањима која се тичу те пензионерске популације. Руководство удружења покренуло је више тема за расправу, међу којима су најважније неостварене исплате накнада по уредби од 1. августа 2004. и неслагање са висином повишице пензије у октобру 2005. године. По мишљењу пензионисаних подофицира, они су закинути, јер је њихова пензија тада порасла знатно мање него пензија њихових колега пензионисаних официра и генерала.

Стручни тим Министарства одбране на челу с пуковником Миодрагом Гордићем, замеником начелника Управе за кадрове, пружио је одговоре на питања из домена њихове надлежности, која су највише занимала пензионере. У одговорима је истакнуто да ће исплата накнада по уредби из 2004. године бити обављена, јер реч је о неспорном праву. Међутим, када је реч о будућим повишицама подофицирских пензија које тренутно у просеку износе око 15.000 динара, ствар стоји другачије. Те пензије неће моћи бити да порасту због два основна разлога. Први је настојање Министарства финансија Србије да што пре успостави систем распона у платама и пензијама у складу са стручном спремом запослених у државној служби. Други разлог је превелик број војних пензионера у односу на активна војна лица.

ХРОНИКА

>>> У КРУГУ касарне Речне флотиле "Душан Вукасовић-Диоген" у Новом Саду, у води поред брода "РПН-43", 1. јуна у 6,25 сати пронађено је беживотно тело десетара по уговору Обрада Шљиванчанина.

Десетар Шљиванчанин је рођен 1972. године, а у Војсци је од 1995. на дужности мотористе у Трећем одреду за спасавање и превозење у Речној флотили. На броду поред кога је пронађен десетар Шљиванчанин је и спавао.

Истражни судија Окружног суда у Новом Саду Нада Коларски и надлежни органи извршили су увиђај.

>>> У ГАРНИЗОНУ Суботица, 11. јуна на стрелишту "Храстовача", контролни официр је приликом редовног обиласка око 17,40 часова пронашао беживотно тело десетара по уговору Зоран Стојановића.

Десетар Зоран Стојановић, који је обављао чуварску службу на стрелишту, рођен је 22. августа 1980. године у селу Палиграца, општина Ниш, а у Војску је ступио 1. августа 2002. године. У 36. оклопној бригади Новосадског корпуса налазио се од 16. фебруара 2006. године. Покојни Стојановић је био ожењен, отац двоје деце, настањен у селу Нови Жедник у општини Суботица.

Према првим резултатима истраге десетар Стојановић је највероватније извршио самоубиство пуцајући из пиштоља у груди.

252. ОКЛОПНА БРИГАДА

ГОСПОДАРИ
ЧЕЛИЧНИХ
ГРДОСИЈА

Краљевачка 252. оклопна бригада истиче се квалитетом борбене обуке, пословима заштите и унапређења животне средине и спортским достигнућима. Припадници јединице не само да одржавају потребан ниво борбене спремности, већ је по неким елементима и унапређују, што су потврдили и контролори Инспектората одбране који су недавно резултате краљевачких тенкиста вредновали врло добром оценом.

Многи улажемо у знање, умеће и стручност наших старешина како бисмо обезбедили обуку доброг квалитета, поготово у условима скраћеног војног рока и оскудних материјалних могућности – истиче командант пуковник Млађен Нишевић. – Време од шест месеци је кратко да би се оспособио добар тенкиста, али предност је што војници долазе на sluжење војног рока са много већим информатичким знањима него што је то раније био случај. Та чињеница, уз максимално ангажовање извођача обуке, омогућава да се на програмским и бојним гађањима постижу одлични резултати. На пример, у последњој генерацији војника скоро сви оператери популарне *маљутке* водили су ракету до циља, а половина њих је погодила сам центар.

Гађање се увежбава на стрелишту које је, после двадесет година, стављено у функцију. Сопственим снагама и уз помоћ сарадника из Краљева, стрелиште је поправљено, што ствара могућности за постепено оспособљавање нишанија на тенку и оператера на борбеним возилима пешадије.

У последње време обука се интегрише, тако да су недавно програмска школска гађања на полигону *Орашац* изведена за-

једно с припадницима 1. оклопне бригаде. Тиме је остварена уштеда од 150.000 динара.

Вежбалиште "Карапанца" на периферији Краљева право је место за оспособљавање посада тенкова М-84 и борбених возила пешадије М-80А. На њему смо затекли старешине и војнике из јединице капетана Дејана Крстића, који су изводили дообуку возача тенкова и борбених возила пешадије.

Старији водник Драган Петковић, десетар по уговору Бојан Дугалић и војници Немања Јовановић, Александар Стевановић, Јован Чеперковић и други лако су решавали проблеме и специфичности терена на вежбалишту, као што су узбрдице, низбрдице, бочни нагиби, прелазак преко ровова различите ширине и разне подлоге земљишта. Пошто се обука изводи у свим метеоролошким условима, дању и ноћу и у условима који обуку приближавају борбеним околностима, јасно је да за возаче тенкова практично нема непознаница.

Командант пуковник Млађен Нишевић

■ ВЕЛИКА ПОРОДИЦА

У области заштите припадници 252. оклопне бригаде постигли су изузетно вредне резултате. То је и изненађење, јер је познато да за то нема посебно одвојених средстава. Препреке су превазиђене инвентивношћу људи и њиховом жељом да осмисле и ураде нешто што је за све добро. Као прво, у бригади није било ванредних догађаја већ неколико година. Наређења су јасна и она прецизирају да се здравље и животи људи не смеју угрозити, па макар се и одустало од извршавања задатка. Безбедност саобраћаја је на високом нивоу, а после укупно пређених 1.130.000 километара, догодила се само једна саобраћајна несрећа, за коју је одговоран војни возач, што је далеко испод просека у нашој војсци.

О бризи за људе сведочи и податак да је губитак радних дана по основу боловања свега 1,6 посто.

Заштита и унапређење животне средине у краљевачкој бригади решени су за пример другима. Техничко-технолошке мере заштите на раду примењују се у свакој радионици, канцеларији или на полигону, тако да су максимално сужене могућности за повреду. Помоћник команданта за логистику потпуковник Дејан Чендић и референт заштите од пожара капетан Иван Круљ наглашавају да бригада има одличну сарадњу са цивилним структурама као што су ватрогасна чета ОУП Краљево, ЈКП "Чистоћа", Републичка инспекција заштите животне средине и ЈП "Србијашуме".

У Касарни "Јован Курсула" види се домаћинска атмосфера на сваком кораку. Плод је то такмичарског приступа да сваки припадник јединице свој кутак, радно место или радну средину чува, уређује и унапређује. Чланови војног колектива су посебно поносни на просторе попут акумулаторске станице, парка техничких средстава и кухињско-трпезаријског блока, који показују како се великим ангажовањем могу постићи врхунски резултати у очувању и унапређењу радне и животне средине.

Пролетос је у кругу касарне засађено 2.500 садница, што ће још више озеленити и оплеменили тај простор. По речима старешина и војника, главни покретач послова у заштити животне

НА СПОРТСКОМ ПОЉУ

Спортска такмичења и часови физичког васпитања обавезна су и редовна појава. Један од најбољих спортиста у бригади је потпоручник Слободан Ивковић, репрезентативац Војске у оријентационом кретању. Прошле године је учествовао на 38. војном светском првенству у Финској, а сада се припрема за војно светско првенство у Бразилу. Припреме подразумевају свакодневно трчање на стази од десет километара. Наравно у слободном времену, зато што обавезе командира механизоване чете нису мале. Занимљиво је да су сви остали чланови репрезентације наше војске из специјалних јединица, што говори да припадницима оклопних јединица није лако да остваре добре резултате у оријентирингу. Тиме је успех потпоручника Ивковића већи.

Његов колега по чину и струци потпоручник Иван Стефановић већ годинама се доказује у каратеу. Учествовао је, као државни репрезентативац на више од стотину светских, европских, балканских и домаћих првенстава. Највећи успех је постигао освајањем трећег места у екипној конкуренцији, на светском јуниорском првенству у Новом Саду. Рецимо и да је потпоручник Стефановић 2002. године изабран за спортисту ВСЦГ, док је 2001. године освојио треће место.

АКУМУЛАТОРСКА СТАНИЦА У ЗЕЛЕНИЛУ

Заставник Петар Добричић каже: "Када сам после повратка са Космета 1999. затекао срушену касарну у Краљеву и моју акумулаторску станицу, рекао сам себи да се све то мора поново изградити." И заиста, заставник је прионуо на посао и на месту уништене акумулаторске станице изградио објекат који гарантује безбедан рад, техничко одржавање акумулатора и заштиту животне средине. Више од 1.500 акумулатора прође месечно кроз станицу, а њихова техничка исправност гарантује покретљивост борбених и неборбених возила.

Заставник Добричић и његови сарадници направили су и корак више, тако да су средину карактеристичну по отровним гасовима оплеменили засадима јагода, јабука, крушака, бресака и цвећа. Свој допринос стварању лепог амбијента у акумулаторској станици дају и војници на одслужењу војног рока, попут Сеада Мираљемовића из Новог Пазара.

средине је пуковник Млађен Нишевић, који скромно каже: "Ја касарну и бригаду доживљавам као своју велику породицу и с њом проводим више времена него са сопственом супругом и троје деце."

■ БРИГАДА ЗАПАДНЕ СРБИЈЕ

Основни задаци припадника краљевачке бригаде везани су за одржавање и унапређење борбене готовости, борбено оспособљавање, извршавање задатака у Копненој зони безбедности, за обезбеђење војних објеката и гарнизонске послове. Млади професионални кадар (просек од тридесет година) чини све како би се задаци професионално и безбедно извршили. У строју врло добрих и одличних тешко је некога истаћи, али поменимо, ипак, штаб који предводи потпуковник Саво Вучковић, затим Први оклопни батаљон, на челу са мајором Небојшом Ристовићем, логистички батаљон којим командује потпуковник Бранко Кошак и заставнике Петра Добричића и Драгана Грабовчића, који бригу о акумулаторској станици и инжењеријској јединици.

Бригада је размештена на три локације, али обезбеђује и већи број објеката у Краљеву и Чачку. На обезбеђењу војних објеката ангажована је петина од укупног броја људства. Није то мало, поготово када се зна да попуна војницима на одслужењу војног рока износи скромних 40 посто, док је попуна војницима по уговору на нивоу од 60 посто. У бригади очекују да ће ускоро почети да се решава коначни статус објеката који су проглашени за "вишак непокретности" и да ће се растеретити обезбеђења тих објеката.

Гарнизонских послова има много, што тражи доста времена, труда и рада. У Краљеву живи 14.000 војних осигураника, а недавно је одлуком министра одбране оживљена и амбуланта у Чачку, која ће здравствено збрињавати 2.000 војних осигураника из тога града. Командант бригаде је предузео мере да се краљевачки Клуб Војске одржава у функционалном стању и да се сачува део књижног фонда из угашене гарнизонске библиотеке. Тако је белетристика пребачена у "бригадну библиотеку", где је доступна читаоцима, део стручне литературе подељен је јединицама, а застарели војностручни фонд комисијски уништен.

У свакодневном раду 252. оклопна бригада има велику подршку начелника Рашког округа, представника локалне самоуправе у Краљеву, МУП-а, привредних и друштвених предузећа. Нема сумње да ће тај састав у будућности и даље имати веома важну улогу на том простору. По Стратејском прегледу одбране у Краљеву ће се налазити команда једне од четири бригаде Копнене војске, која ће имати више модуларних батаљона.

Старешине и војници који тако професионално извршавају своје задатке свакако и заслужују да буду припадници бригаде западног дела Србије. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ
Снимео Звонко ПЕРГЕ

ЗНАЊЕ – И СРЦЕ

Када би краљевачки тенкисти са својом борбеном и неборбеном техником направили маршевску колону, она би била дуга више од шездесет километара, а кад би технику укрцали на воз, склопиле би се на десетине композиција. Зато одлазак 252. оклопне бригаде из Краљева у Метоксију, током рата 1999, представља добро познат пример лукавства и маскирања у борбеном развоју. Да би комбиновани покрет тако велике јединице остао непримећен, потребно је било да старешине и војници имају много знања, искуства, сналажљивости и срца. И успели су.

Спомен-обележје у кругу Касарне "Јован Курсула" подсећа на професионално обављене задатке у том рату, али и на 24 погинула и више од 200 рањених бораца.

ПОСЕТА МИНИСТРА ОДБРАНЕ
ВОЈНОТЕХНИЧКОМ ИНСТИТУТУ

ПОМОЋ У ПОСЛЕДЊИ ЧАС

Нико неће бити отпуштен из ВТИ у некој наредној реорганизацији Војске, а нема проблема ни да институт буде регистрован као научноистраживачка установа – истакао је министар одбране др Зоран Станковић и додао да ће се тој установи омогућити да врати неке од отпуштених стручњака

Највећи "страдалник" у смањивању војске протекле године био је Војнотехнички институт. Та највећа војна научноистраживачка установа у земљи, која се већ 60 година бави истраживањем и развојем средстава НВО, остала је без половине свог кадра.

Недавно их је посетио министар одбране др Зоран Станковић, и у дужем разговору са руководством Института и запосленима сазнао шта су до сада урадили како би унапредили пословање и побољшали рад.

Након смањења састава у протеклој години угашен је одређен број области научноистраживачке делатности и рад више лабораторија, обједињени су капацитети и дефинисана је нова формација (која је још увек на усаглашавању у надлежној управи). Приликом рационализације превасходно се водило рачуна о задацима и уговорима који задовољавају реалне потребе система одбране и који им омогућавају учешће у тржишној конкуренцији. Сада у ВТИ, по предлогу трансформације, постоји шест сектора. То су сектори за наоружање и возила, за материјале, за технологије и заштиту,

за електронске системе, за ваздухопловство, за експериментално-динамичке прототипове и сектор заједничких служби, те одељење за информатику. Сачували су четрдесетак разних технологија, тако да још увек могу да пројектују и раде за сва три вида.

Истовремено, груписани су објекти који су били размештени на више локација у граду – у Катанићевој и Кумодражу. Сада су сви у Жаркову. На тај начин повећана је ефикасност рада и смањени трошкови Института за око 50 милиона динара на годишњем нивоу.

Када је реч о кадровској структури, технички кадар је приликом линеарног смањења претрпео највећи удар, па је сада 76 одсто запослених директно упућено у истраживање и развој. Тако је изведено непланирано прилагођавање републичком закону о научноистраживачкој делатности у Србији који дозвољава да свега до једне петине, или до 20 одсто укупног састава института ради друге послове, а не истраживачке.

Директор пуковник проф. др Маринко Угрчић каже да је процењена вредност капитала Института 240 милиона америчких долара, али да много више од тога вреди интелектуална својина која је садржана у техничкој документацији. Богатство те куће су и лабораторије, посебно оне које су јединствене у земљи и које могу да остваре још већи приход.

– Већ дуги низ година прате нас проблеми, на пример нередовно финансирање, већи трошкови режије него они за потребе реализације задатака научно-истраживачког рада. Неповољна је и старосна структура (просек 46 до 48 година). Ни плате нису никакав стимуланс за привлачење млађих стручњака. Списак проблема је заиста дуг, а њих умножава нерешен статус. Наиме, ВТИ је војна научноистраживачка установа, али није укључена у ланац истраживачких институција у Србији. Са друге стране ми немамо жиरो-рачун што нам отежава рад са трећим лицима, а буџет је сваке године све рестриктивнији па за истраживање има све мање пара – каже проф. др Угрчић.

На питање како решити те проблеме директор је предложио неколико мера, а министар Станковић је, сажето у неколико тачака, истакао шта ће Министарство одбране урадити да се те мере остваре. Као прво, ВТИ може и треба да задржи статус научноистраживачке установе и тиме буде окосница техничке модернизације војске Србије у увођењу средстава НВО у наоружање. И не само то, са владом Србије биће договорена интеграција ВТИ у систем научноистраживачке делатности Републике Србије, јер су установа која испуњава све услове за то (има 28 доктора наука, а минимум је 10).

Договорено је да више ниједан члан колектива неће бити отпуштен иако буде отпуштања у Војсци, а неће бити ни пензионисања официра доктора наука са 54 године живота. Министар је предложио руководећим људима да сачине елаборат у коме ће објаснити које стручњаке треба вратити у Институт или са њима склопити уговор о делу, а препоручио је да његови сарадници помогну Институту да се сачини решење по коме би ВТИ, попут ВМА, могао да пружа услуге трећим лицима.

– Нађите законску основу, нека вам надлежни сачине одлуку или решење и ја ћу то потписати. А од вас и од резултата вашег рада зависи да ли ћете остати у врху и бити институција каква је некад била – истакао је министар.

После разговора са руководећим људима у ВТИ, министар је обишао неколико јединствених лабораторија које могу да раде за трећа лица у земљи и у свету.

У разговору са запосленима министар је одговорао на њихова питања и сугерисао како да реше неке проблеме. Обећао је да ће омогућити одласке стручњацима на стручне и научне скупове, те на сајмове наоружања у свету, да ће иницирати подмлађивање кадра из грађанства и истакао колико је важно да се ВТИ укључи у наставни процес, и да по Болоњској конвенцији понуди лабораторијске услуге и људе који су у стању да учествују у извођењу наставе. ■

М. ШВЕДИЋ
Снимео Д. БАНДА

НОВО У ВАЗДУХОПЛОВНОМ ОПИТНОМ ЦЕНТРУ

ДВОСТРУКО ОДБАЦИВАЊЕ

Нови технички капацитети и опрема Центра доприносе ефикаснијем и поузданијем испитивању и анализи особина падобранских система. Успешно се користе за војне и цивилне потребе. Применом софистицираних технологија та установа Војске заузеће водећу позицију у области којом се бави, не само у нашој земљи већ и региону.

Ваздухопловни опитни центар је научноистраживачка установа Војске која реализује развојна и верификациона испитивања ваздухоплова и ваздухопловних техничких средстава за војне и цивилне апликације. Формиран је 14. децембра 1933. указом Краља Александра Карађорђевића.

Од 1945. године до данашњих дана Центар је испитивао 203 типа ваздухоплова – 60 страних авиона, 94 домаћа авиона, 14 хеликоптера, 35 врста једрилица, затим, 102 лична, теретна и кочиона падобрана, 65 врста и типова ваздухопловног наоружања, вођених и невођених убојних средстава домаћег и страног порекла, те велики број електроуређаја и личне опреме пилота. Пилоти Опитног центра су извели више од 120.000 летова, а инжењери написали око 1.650 стручних извештаја и елабората, али и стотине научних радова.

■ ПРИМЕЊЕНА ИСТРАЖИВАЊА

Специјални војни падобран велике носивости и падобрански систем са двоструким одбацивањем, на које се постављају уређаји за аквизицију и прикупљање података, Ваздухопловни опитни центар је недавно купио од америчке фирме Jump Shack. Помоћу аквизиционог система се објективно, ефикасно и једноставно могу испитати својства свих типова падобрана. Јавности су на Аеродрому Батајница приказане његове могућности и технички домети. Опитни падобранци су том приликом извели и тест скок из хеликоптера, користећи управо те савремене технологије.

Како наглашава пуковник Зоран Филиповић, заступник команданта Центра, систем са двоструким одбацивањем повећава безбедност приликом испитивања резервних купола падобрана, јер падобранац поседује три управљиве куполе, што је методолошки већ одавно примењено на Западу. Чине га, наиме, контејнер, главна и резервна купола, додатне управљиве куполе и падобрански аутомат.

– Опитни падобранац има могућност да приликом испитивања резервне куполе падобрана, уколико дође до неправилности или отказа у њеном функционисању, одбаци куполу и отвори другу, која

САВРЕМЕНО ПАДОБРАНСТВО

Коришћење вертикалног ваздушног тунела за увежбавање падобранаца у слободном паду јесте најзначајнија новина у савременом војном падобранству. Све више се употребљавају специјални падобрани повећане носивости, а скокови су са великих висина. Са порастом брзина у слободном паду, приликом отварања падобрана, јављају се врло интензивни динамички удари, што доводи до озбиљних последица. Решење нуди падобрански уређај који уједначава и степењује процес отварања – Speed-Bag.

У спортом падобранству опада популарност класичних и дисциплина скакања са даском, а падобранци чешће лете у седећем положају и наглавачке – free-flying и као људи птице – bird men. Због ране оријентације на слободно летење знатан број рекреативних падобранаца не стиче потребан ниво вештине у основном летењу на стомаку, што смањује број падобранских инструктора. У српском падобранству недостају стручњаци за паковање и преглед модерних падобрана, сервисирање и одржавање опреме.

му је позната и проверена. Одбацивање главне и активирање резервне куполе падобрана данас се изводи ради испитивања њених одлика или обуке падобранаца – каже пуковник Филипковић.

Иначе, испитивање падобрана обавља се по устаљеној методологији. У њима се пореде одлике новог техничког средства са прописаним захтевима и стандардима. Врста испитивања – функционална, верификациона, трупна или завршна – одређује обим и комплексност поступак. Најдетаљнија су испитивања прототипа падобрана.

– Најпре се изводе припреме за испитивање, затим испитивања на земљи и у лету. Избор мерне опреме зависи од параметара који се проверавају. До сада се у Војсци за испитивање падобрана

Опитни падобранец са аквизиционим системом старији водник Небојша Јандрић

ОВЛАШЋЕЊА ЦЕНТРА

Уз завршна, верификациона и развојна испитивања, научноистраживачку делатност, метролошко обезбеђење и обуку ваздухопловног и техничког особља, Ваздухопловни опитни центар оцењује још могућности и летне карактеристике ваздухоплова у земљи и иностранству, за војне и за цивилне потребе.

Центар, у том смислу, поседује следећа овлашћења – *Уверење о оспособљености за испитивање ваздухоплова у лету*, које је издао Директорат цивилног ваздухопловства Србије и Црне Горе, *Потврду о признању испитне институције*, *Решење о испитивању услова за преглед мерне опреме*, *Цивилно овлашћење за обуку пробних пилота авиона и хеликоптера* и *Овлашћење за школу цивилних пилотских звања*.

у лету користио РС некомпатибилан аналогни аквизициони систем и оптодеодолитски систем, који обезбеђује спољна трајектографска мерења. Испитивања на земљи обухватају контролу спољног изгледа и димензија падобрана, проверу масе и паковања, оцењивање погодности за руковање, мерење силе активирања помоћу ручице и проверу утицаја околине – објашњава пуковник Саша Тирнанић.

■ АНАЛИЗА ОДЛИКА

У лету се испитују функционалност и перформансе падобрана – да ли конструкцијска својства обезбеђују несметану и безбедну употребу приликом скокова из различитих ваздухоплова.

– Та фаза започиње десантирањем падобранских лутки, при чему се мери време отварања падобрана и посматра правилност у његовом лету. Испитује се, такође, отпорност конструкције тестом преоптерећења, помоћу лутке чија је тежина 1,5 пута већа од предвиђене носивости падобрана. Од перформанси се бележе време отварања падобрана, његов пут, успорење, вертикална и хоризонтална брзина, стабилност, финеса, те заокрети и превлачење. Уколико падобран не задовољи све предвиђене захтеве без отказа и оштећења, испитивања се понављају – тврди пуковник Тирнанић.

Аквизициони систем којим се Ваздухопловни опитни центар опремио за испитивање поменутих параметара, може се користити на оба падобранска система. Једноставан је за монтирање и употребу.

– Састоји се од интегрисаних давача силе на оба система – Винстонови мостови, 3Д сензора линеарног убрзања и висине, сензора угаоног убрзања, затим, два А/Д конвертора, GLX експлорера (GLX Xplorer Dataloger) и датастудија (DataStudio). Сензор линеарног убрзања и висине мери надморску висину до седам километара. GLX експлорер поседује кориснички интерфејс који омогућава израду различитих графичких приказа добијених резултата. Све врсте накнадних обрада и анализа изводе се у датастудију – појашњава потпуковник Веселин Гредић.

Истовремено прикупљање података са четири сензора, дакле, јесте најзначајнија одлика аквизиционог система за испитивање падобрана. Он практично обезбеђује праћење, снимање и анализу свих физичких параметара на ваздухопловним и неваздухопловним системима – саобраћајна средства, термодинамичке машине, електричне машине, еколошки параметри животне и радне средине.

– Важно је још напоменути – сматра потпуковник Гредић – да се на специјални војни падобран велике носивости – Military Tactical Racer Delta 400, такође може поставити аквизициони систем. Тај падобран се састоји од контејнера, главне и резервне куполе, контејнера за терет, цепова за радио-станицу и боцу за кисеоник, те падобранског аутомата. Максимална носивост његове куполе износи до 400 килограма. Не постоје ограничења у погледу минималне тежине неопходне за безбедно функционисање. Купола главног падобрана је потпуно елиптична, што смањује динамички удар, а повећава поузданости отварања и приземљења. ■

Владимир ПОЧУЧ
Снимео Горан СТАНКОВИЋ

КОМАНДНО-ИНФОРМАЦИОНИ СИСТЕМ У ФУНКЦИЈИ ОСАВРЕМЕЊАВАЊА НАСТАВЕ

ЕЛЕКТРОНСКИ ДНЕВНИК

Примена командно
-информационог система
у Средњој стручној војној
школи у Крушевцу – Смер
техничке службе, представља
новину у управљању образовно
-васпитним процесом,
јер су таква концепцијска решења
прилагодљива, а могу се
уградити у све школске
центре и сличне
организационе структуре

У Крушевцу од 1991. године постоји и ради школа која је у протеклих 15 година оспособила више од две хиљаде ученика за потребе техничке службе међу којима и 1.200 подофицира, 586 механичара и 350 полазника разних курсева. Средња стручна војна школа – Смер техничке службе данас се налази у саставу Позадинског школског центра, којим командује пуковник Љубиша Величковић. Намењена је за школовање подофицира и механичара (наоружање, моторна возила, телекомуникације, ракетни системи, погонска средства и опрема), обучавање подофицира и механичара за одржавање борбених система и специјалистичко образовање цивилних лица – механичара за 16 специјалности. У протеклом периоду, школа је постигла запажене резултате у школовању средњошколског техничког кадра због чега је више пута награђивана.

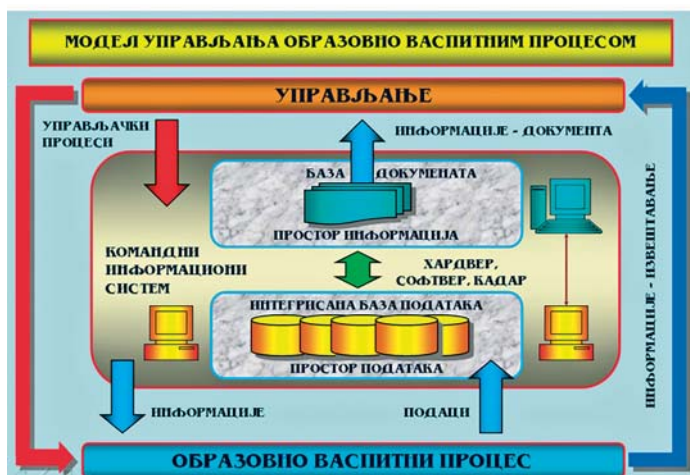
Међутим, одговорни људи у тој школској установи не спавају на ловорикама већ улажу још више напора како би унапредили и осавременили образовно-васпитни процес. Они су одлучили да у пракси примене могућности савремене информатичке технологије која омогућава да се подаци уносе и чувају у елек-

Креатори командно-информационог система: потпуковник Горан Јеремић, пуковник Бранко Грубић, потпуковник Иван Вулић, мајор Бобан Трајковић и пуковник Радомир Ђукић (слева на десно)

Школа 21. века не може се замислити без примене савремене информатичке и мултимедијалне технологије. У просветном систему наше земље се тек назиру зачеци савременије употребе рачунара и других техничких помагала, али је, као што видимо, та технологија са успехом примењена у Средњој стручној војној школи – Смер техничка служба. Ни ту није крај. Стручњаци из школе већ имају решење за моделирање електронског, телефонског и Интернет дневника који би родитељима омогућили непосредни увид и праћење успеха деце у војној школи.

тронском облику, а потребне информације добијају у кратком времену и на прегледан начин.

■ ИНТЕРАКТИВНА ВЕЗА

Пројекат управљања образовно-васпитним процесом у школама Позадинског школског центра започет је 1996. године са циљем да се наставни процес осавремени увођењем нових наставних технологија и организационог облика школовања кадра војске. У том пројекту Средња стручна војна школа добила је водећу улогу што и не чуди када се зна да та установа располаже високообразованим наставним кадром, квалитетном наставно-материјалном базом (20 наставних кабинета и специјалистичких радионица) и савременим наставним плановима и програмима. На основу истраживања, прво су осмишљени тактичко-технички захтеви за командно-информациони систем, што је већ тада одговорило технолошким захтевима времена и потребама школовања будућег кадра. Потом је пројектовани командно-информациони систем практично проверен и опитован на експерименталном моделу мреже у Средњој стручној војној школи – Смер техничка служба.

– Данас је тај систем не само у потпуности захивео већ и омогућио знатан напредак у организацији наставног процеса – са нескривеним поносом говори начелник Школе пуковник мр Радомир Ђукић.

Тим креатора пројекта, или како их у шали зову “труст мозгова”, чине сада већ пуковници у пензији Јово Пилиповић и Марко Шегрт, пуковници Радомир Ђукић и Бранко Грубић, потпуковници Иван Вулић и Горан Јеремић и мајор Бобан Трајковић, мада треба

нагласити да су свој допринос дали и други припадници школе. Они су творци командно-информационог система који се састоји из корисника, софтвера и хардвера и чија се програмска решења могу поделити на две целине у виду базе података и апликације. База података је смештена у централном рачунару и садржи податке о ученицима, наставницима, инструкторима, наставним плановима и програмима и испитима. Другим речима, то је право складиште показатеља и параметара који се помоћу развијеног софтвера преводу у драгоцене информације злата вредне у управљању образовно-васпитним процесом. Кориснички програм, пак, подразумева једноставан унос података, генерисање табела, прегледа, спискова, докумената, образаца, сведочанстава и диплома. У какве појединости улази програм говоре подаци о, на пример, склоностима ученика, њиховим породицама или карактеристикама личности.

За наставни процес најважније је формирање својеврсног електронског дневника у који наставници свакодневно региструју оцене ученика. По речима мајора мр Бобана Трајковића, електронски дневник омогућава не само просто евидентирање провере знања већ и квалитативну тежину сваке оцене. На овај начин, управни органи школе имају дневни увид у стање образовно-васпитног процеса што им омогућава да правовремено и тачно информишу претпостављене команде и родитеље ученика. Посебно је важно што начелник школе, органи управе, начелници класа и разредне старешине могу да на основу расположивих информација тренутно интервенишу и предузму одговарајуће мере за побољшање успеха ученика или ангажованији рад наставника. Реч је о својеврсној интерактивној вези која већ даје резултате у виду бољег успеха ученика и њихове оспособљености за рад у јединицама Војске Србије и Црне Горе.

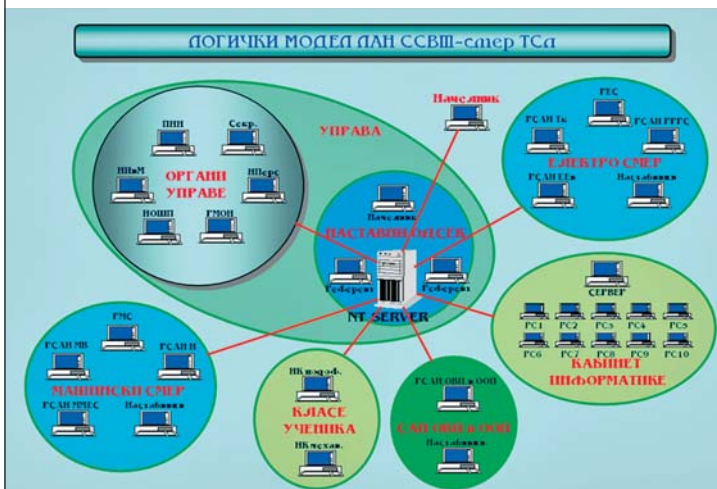
■ ХАРДВЕРСКА И СОФТВЕРСКА РЕШЕЊА

– Командно-информациони систем ради у локалној рачунарској мрежи – каже пуковник мр Бранко Грубић – са великом брзином преноса података и 40 умрежених персоналних рачунара.

Срце система представља централни рачунар кога подацима хране рачунари из класа ученика, наставничких зборница и органа управе, мада запажено место припада и кабинету информатике који је саставни део мреже и има велики значај за оспособљавање ученика у информатичким знањима.

По мишљењу потпуковника Горана Јеремића, важно је што су сви учесници у образовно-васпитном процесу оспособљени да самостално користе командно-информациони систем, наравно, у оној мери колико то захтева њихово радно место.

Позитивне карактеристике командно-информационог система у Средњој стручној војној школи – Смер техничка служба могуће је сагледати на сваком кораку. Јасно се види да је читав пројекат реализован на основу резултата истраживања управљачких процеса у школи и да систем подржава постојећу организацију школе. Он има отворе-

ОСТВАРЕНИ ЕФЕКТИ

Унапређено управљање, организација рада и систематизација по функцијама и задацима су само неке од предности које доноси примена савременог командно-информационог система. По речима начелника Школе пуковника Радомира Ђукића, сада су побољшани и поједностављени поступци предвиђања и одлучивања, усавршени информацијски управљачки токови и скраћено време за предузимање управљачких акција. Не треба заборавити да је употребом командно-информационог система осигурана тачност и стална ажурност података и информација, те да су унифицирани и систематизовани потребни излазни документи по функционалним задацима и пословима. То у пракси значи да је веома једноставно урадити потребне прегледе, табеле, дипломе, уверења или сведочанства. На тај начин је обезбеђена рационалност ангажовања кадровских, временских и материјалних ресурса.

ну архитектуру за могућа проширења и везе са другим командно-информационим системима, док је истовремено и флексибилан за примену у сличним организационим системима зато што је заснован на стандардној конфигурацији персоналних рачунара у мрежном окружењу. У изради система су примењени савремени софтверски алати и решења што омогућује поуздан комуникациони ток.

Важно је што су креатори поклонили велику пажњу не само функционалности и једноставности употребе, већ и безбедности система.

– Заштита је имплементирана и на нивоу хардвера и у софтверу – тврди потпуковник мр Иван Вулић. – Она се огледа у заштити од неовлашћеног приступа и копирања целине система али и појединих података.

Јединствено програмско решење пројектаната система представља заштита приступа оценама у оквиру електронског дневника, тако да појединачну оцену може мењати само предметни наставник док је преглед оцена омогућен свим управљачким структурама.

За успешно праћење и управљање образовно-васпитним процесом потребне су брзе и правовремене информације које омогућавају и предузимање конкретних делатности у циљу побољшања. Сигурно је да примена командно-информационог система у крушевачкој средњој школи представља велики корак у том правцу, поготово што су нова решења концепцијски прилагодљива и могу се уградити у све школске центре и сличне организационе структуре. На тај начин би војно школство имало савремен приступ у пројектовању, програмирању и вредновању образовно-васпитног процеса док се изразито позитиван помак може очекивати у делу примене нових наставних технологија. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ

Донација Краљевине Данске ВОЗИЛА ЗА ПРИСМУ

Представник Министарства одбране Краљевине Данске мајор Пер Ринца и начелник Управе за кадрове генерал-мајор Слободан Тадић потписали су почетком јуна споразум о донацији пет моторних возила марке HYUNDAI.

Краљевина Данска главни је донатор Центра за преквалификацију подофицира и цивилних лица наменски школованих за војна занимања. Поклоњена возила допринеће квалитетнијој сарадњи и комуникацији са циљним групама.

– Имали смо привилегију да подржимо пројекат Присма. За његово функционисање неопходни су алати и средства. Једно од њих јесу и средства комуникације, те обезбеђивање физичког контакта са циљним групама, јер је то један од начина на који се људима у Центру за преквалификацију олакшава да сарађују с онима који остају без посла у Војсци – рекао је том приликом мајор Ринца.

Он је објаснио да ће Краљевина Данска, поред Норвешке и Шведске, а вероватно ускоро и Финске, у оквиру Нордијске иницијативе, формирати и подржати Центар за преквалификацију подофицира.

Генерал Тадић је истакао настојање да се помоћ у преквалификацији пружи свим категоријама лица која остају без посла у Војсци.

– На тржишту рада има много незапослених, па се треба усредсредити на оне области за којима постоји потражња. Тим који ускоро долази из Данске истражиће тржиште рада и имаћемо одговор у ком правцу треба усмерити обуку – рекао је генерал Тадић.

С. БОКИЋ

Могућности обуке на полигону “Ушће” ТЕМЕЉ ЗА РАЗВОЈ БРОДАРСТВА

У просторијама Војне академије на Бањици 6. јуна је одржана презентација “Могућности обуке у веслању и једрењу на полигону Ушће”. На презентацији, која ће свој практични део имати ускоро на самом полигону на београдском Ушћу, приказане су могућности Одсека Морнарице Војне академије за извођење обуке у једрењу и веслању.

Начелник Одсека Морнарице капетан бојног брода Ђорђе Пражић говорио је о историјату бродарства на рекама Србије, подсетивши на славне датуме бродара Србије, од оснивања шајкашког батаљона до херојских подвига поручника бојног брода Берића, Спасића и Машере.

Начелник Генералног инспектората одбране вицеадмирал Јован Грвавац истакао је да стратегија националне безбедности треба да дефинише националне интересе Србије.

Представник Министарства за капиталне инвестиције Ивана Томић нагласила је да то министарство има изражен интерес да искористи стручне и материјалне капацитете којих има у Војсци, јер они могу да буду добар темељ за развој бродарства у Србији.

А. АНТИЋ

ЧЕТВРТО САВЕТОВАЊЕ О БЕЗБЕДНОСТИ ПУТНОГ САОБРАЋАЈА У СИСТЕМУ ОДБРАНЕ

БЕЗ ЖРТАВА

Снимио Д. БАНДА

У амфитеатру Одсека Логистике Војне академије у Жаркову 8. јуна је одржано 4. саветовање о безбедности путног саобраћаја у систему одбране. Анализирано је петогодишње искуство у спровођењу мера безбедности, које су у протеклој години резултирале изостанком незгода са смртним исходом.

Организатори саветовања били су Одељење за транспорт Сектора за материјалне ресурсе МО и Војна академија. У Програмском одбору саветовања учествовали су генерал-мајор мр Павле Галић, генерал-мајор мр Видосав Ковачевић, пуковници др Бранко Ђедовић, Љубомир Самарић, др Драгутин Јовановић, др Љубислав Васин, дипл. инж., инж. Сениша Маричић, професори др Милан Вујанић и др Крсто Липовац и доцент др Драган Јовановић. Саветовање је, у складу с намерама организатора, послужило као својеврсна трибина на којој се може чути глас стручне јавности из свих заинтересованих институција друштва. Скуп је, поред тога, био и прилика да се анализира петогодишње искуство у спровођењу мера безбедности у саобраћају у систему одбране, које су, између осталог, у 2005. години резултирале изостанком незгода са смртним исходом.

Безбедност војних учесника у саобраћају, Војска као институција прати још од 1953. године. Статистика је забележила да је од тог времена до данас у саобраћајним несрећама погинуло 1.777, а повређено је 19.941 војних лица. Огромни људски и материјални губици у "рату на путевима" упозоравају да се стално изнова морају изналазити садржаји и облици превентивног деловања на смањивању последица те негативне појаве.

Ранија саветовања истог нивоа одржана су 1985, 1988. и 2001, а овогодишњи скуп је према констатацији организатора у правом смислу прерастао у научно-стручну манифестацију високог ранга. На скупу су учествовали представници свих меродавних институција друштва које доприносе безбедности људи.

За овогодишњи научно-стручни скуп пристигло је 59 реферата, који су разврстани у осам целина. Уводни реферати тицали су се програмских опредељења највиших државних институција која имају за циљ повећање безбедности саобраћаја у Србији. Први пут на стручни скуп највишег нивоа посвећен безбедности војног саобраћаја позвани су и представници неколико страних армија.

Остали реферати подељени су у секције, које су се односиле на систем безбедности путног саобраћаја, саобраћајне незгоде и последице, војна возила и возаче, обуку и усавршавање возача у војсци,

И АМЕРИКАНЦИ ШТЕДЕ

О организацији транспорта, обуци возача и безбедности у војном саобраћају у америчким оружаним снагама, учесницима скупа у Жаркову говорио је мајор Кен Фецер. Резервиста, иначе саобраћајни полицајац, кога је због повећаног војног ангажовања у свету, америчка влада активирала као официра саобраћајне службе. Мајор Фецер ради у Команди за контролу кретања у Немачкој. Он је у свом реферату истакао да се америчка војска труди да делотворно користи средства преноса па због тога често ангажује комерцијалне превознике по уговору.

Армија САД је такође развила универзално транспортно возило *хамви*, код нас познатије као *хамер*. На исту шасију монтира се двадесетак различитих врста возила која имају најразличитију намену, од борбених до санитарских. За праћење кретања транспорта америчка војска користи ГПС уређаје, али се због смањења трошкова често употребљавају и радиофреквенцијски уређаји. Кроз луку у Белгији пролазе сви већи конвоји чији улазак региструје велика антена.

За решавање проблема транспорта Американци примењују систем тзв. централизоване контроле и веома децентрализованих решења. Непосредни организатори транспорта су аутономни у својим одлукама како најбрже и најлакше да стигну на задати циљ.

саобраћајну војну полицију, те на стратегију, програме и кампање у безбедности саобраћаја.

Као једну од најконкретнијих мера које су предузете за побољшање безбедности саобраћаја у Војсци пуковник Маричић је истакао формирање Савета за безбедност саобраћаја, прво на нивоу Генералштаба, а од 2006. године на нивоу Министарства одбране. Тај савет је један од иницијатора одржавања стручног скупа као важног дела успостављања система безбедности путног саобраћаја у систему одбране. Све предузете активности стручњака за саобраћај из Војске имају за циљ дефинисање и спровођење стратегије безбедности путног саобраћаја у Министарству одбране и Војсци до 2010. године.

Организатори скупа изразили су посебно задовољство што је на скуп пристигло пет заједничких радова припадника Војске са колегама из цивилних институција и осам радова стручњака из цивилних структура. Истакнута је и чињеница да су се студенти Војне академије такође огласили са три рада. Тим поводом генерал Галић је студентима као подстицај за даљи рад уручио књиге са посветом.

Кад је реч о саобраћајној струци у Војсци, такође охрабрује чињеница да су потпоручници, поручници и капетани аутори 18 радова, од којих, по мишљењу надлежних стручњака, већина може да буде приказана и на симпозијумима вишег ранга. ■

Александар АНТИЋ

ГРУПА ЗА РЕФОРМУ ОДБРАНЕ ЗА БРЖИ ПУТ ДО ЕВРОПЕ

Како је чланство у Партнерству за мир, НАТОу и Европској унији постало стратешки циљ наше земље, више се и не поставља питање да ли су нам реформе неопходне, већ како да их што успешније спроведемо, избегавајући њихове негативне последице. Група за реформу одбране треба да допринесе да се тај процес убрза.

Група за реформу одбране формирана је на иницијативу Краљевине Норвешке, која је, као контакт-земља за везу Србије са НАТОм, покренула питање стварања једног институционалног оквира сарадње наше земље и тог савеза. Предлог је образложен тиме да би покретање рада такве групе допринело успеху самог процеса реформе система одбране и бржем укључивању земље у евроатлантске интеграције.

Како је иницијатива Норвешке радо прихваћена, пре три месеца је формирана, тада Група СЦГ-Нато за реформу одбране, која је на последњем, четвртном, састанку 12. јуна преименована у Групу Србија-Нато за реформу одбране. Формирање Групе требало би да допринесе да се реформа систе-

ма одбране наше земље убрза, чему ће да допринесе боља интересорна сарадња међу државним органима и институцијама у Србији око питања реформе система одбране, које је од приоритетног државног значаја.

Циљеви Групе су дефинисани у оквиру "Програма сарадње СЦГ и НАТО" из 2005. године и извештаја о посети експертског тима НАТОа за реформу одбране из јануара 2004. године, а као њен основни задатак утврђено је саветовање руководства земље како да на најбољи начин усклађује реформу система одбране и руководи њоме ради успостављања модерних институција одбране под демократском контролом.

Структуру Групе чине Координациони тим и радни столови. Координациони тим се састаје једном месечно у Београду, а после трећег састанка Групе, одлучено је да се формира и Канцеларија. Како сазнајемо од нашег саговорника потпуковника Жељка Гајића, Канцеларија је формирана са циљем усклађивања свих активности Групе и рада радних столова, пружања помоћи у остваривању контаката са државним органима, давања подршке Извршном координатору и Координационом тиму у планирању, праћењу и унапређењу њеног рада и рада радних столова и пружања техничке подршке.

Рад у Групи је организован кроз шеснаест радних столова. Они представљају својеврсна експертска тела у којима се тренутно налазе углавном представници Министарства одбране и Војске, али је идеја и потреба да у будућности у њихов рад више буду укључени представници владиних институција, пошто реформа система одбране никако није питање којим се треба бавити само Министарство одбране и Генералштаба односно зе-

маље НАТОа и друге међународне организације, чија искуства ће нам свакако користити. Чланови радних столова, полазећи од *Стратегијског прегледа одбране* и руководећи се њиме, континуирано се баве изработом пројеката, оријентишући се на решавање појединачних приоритетних проблема у процесу реформе система одбране земље.

Према речима потпуковника Гајића, у рад Групе укључено је око 120 стручњака, а како је реформа система одбране заснована на неколико основних области, и Група усредсређује свој рад на њих. Поменуле области се односе на: *Организацију цивил-*

КООРДИНАЦИОНИ ТИМ

У Координационом тиму Групе за реформу налазе се помоћник министра одбране за политику одбране Снежана Самарлић-Марковић, копредседавајући Групе, помоћник министра за људске ресурсе др Зоран Јефтић, помоћник министра за материјалне ресурсе др Бранко Ђедовић, начелник Управе за буџет и финансије Министарства одбране Александар Стојановић и начелник Управе за стратегијско планирање пуковник проф. др Митар Ковач, извршни координатор.

У рад Групе су укључени директор Дирекције за планирање НАТОа Френк Боланд, копредседавајући Групе, експерти из цивилног и војног дела НАТОа, представник Амбасаде за везу са НАТОом у Београду, те изасланици одбране земаља чланица НАТОа у нашој земљи.

Реорганизација и модернизација система одбране условљава и неопходност реформисања војног образовног система и његово тешње повезивање са цивилним. С обзиром на значај ваљаног обављања тог посла, питању образовања посвећена је посебна пажња у оквиру Групе за реформу система одбране.

Трећи радни сто бави се питањима реформе образовања у систему одбране, а руководилац је пуковник Александар Савић. Последњем састанку су, поред представника Војне академије и Војне гимназије, присуствовали и представници Краљевине Норвешке и Министарства просвете и спорта Србије.

Једна од тема састанка било је укључивање представника земаља НАТОа, односно Краљевине Норвешке, у даљи рад. Пре више од двадесет година и у Норвешкој је војни систем образовања био одвојен од цивилног, а вишегодишња искуства која Норвежани имају у тој области, и која су понудили нашим војним и цивилним образовним структурама, свакако ће бити корисни.

не и демократске контроле система одбране (израда Стратејског прегледа одбране, функционисање и унутрашња организација Министарства одбране и цивилна и демократска контрола оружаних снага); Имплементацију Стратејског прегледа одбране (систем управљања људским ресурсима, средњорочни и дугорочни план опремања, реформа система обуке, ревидирање стратегије и доктрине, развој концепта логистике, логистичких процедура и стандарда и ревизија концепта резерве), и Управљање последицама реформе одбране (смањење броја запослених, преобука и преквалификација, конверзија база и непокретности и конверзија покретне војне имовине).

На трећем састанку Групе за реформу министар одбране др Зоран Станковић рекао је да су, после 2000. године, чланство у Партнерству за мир, НАТОу и Европској унији постали стратешки циљеви наше земље. Међутим, да би се то остварило, неопходно је учинити радикалне промене у свим деловима нашег друштва. Због тога се више ни не поставља питање да ли су нам реформе неопходне, већ је основно питање како да их што боље спроведемо, избегавајући њихове негативне последице. Један од одговора могао би да гласи: уз помоћ Групе за реформу одбране. ■

Сања САВИЋ
Снимио Горан СТАНКОВИЋ

НАЈАВА ДОНАЦИЈА

Унапређење регионалне стабилности и безбедности кроз међусобну сарадњу у интересу је целог региона као најбољег начин за остварење економског просперитета и успешног интегрисања у светске токове

У Београду је, од 7. до 9. јуна, одржана четврта конференција Форума за помоћ земљама Југоисточне Европе (South Eas Europe Clearinghouse – SEEC).

Форум за помоћ земљама Југоисточне Европе је регионална безбедносна иницијатива покренута 2004. године, на иницијативу Команде Оружаних снага САД за Европу (US EUCOM). Циљ Форума је координација подршке у области одбране земљама кандидатима за чланство у НАТО (Албанија, Хрватска, Македонија), као и кандидатима за приступање Програму "Партнерство за мир" (Србија, Црна Гора и БиХ). Форум се допуњује са осталим регионалним безбедносним иницијативама, посебно са Америчко-јадранском повељом.

Прва конференција Форума одржана је у децембру 2004. у Љубљани, друга у Скопљу у јуну 2005, а трећа у Загребу крајем прошле године. У Београду су у јануару и априлу ове године одржани консултативни састанци, на којима су формиране три експертске подгрупе: за пројекат учења енглеског језика, за буџетирање и финансирање одбране и за адаптацију правне регулативе.

Конференцију су отворили помоћник министра одбране за политику одбране Снежана Самарић-Марковић и Нил Грејстон, представник Министарства одбране Уједињеног Краљевства, док је њене оквире и циљеве представио пуковник Мајк Андерсон из US EUCOM-а.

Снежана Самарић Марковић истакла је да очекује донације вредне више стотина хиљада евра и изразила наду да ће

конференција створити услове за јачање војне сарадње међу земљама у региону.

Тренутна листа потреба Србије садржи укупно 64 пројекта из различитих области реформе система одбране. Вредност очекиваних донација износи 700.000 евра. Највеће досадашње успехе у реализацији представљају развој програма за учење енглеског језика (PELT), који финансирају Велика Британија, Холандија, Данска и Норвешка, као и програм обуке експерата за финансирање одбране који обезбеђује СР Немачка.

Поводом донаторске конференције у Топчидеру је одржан гала концерт Уметничког ансамбла Војске. Окупљеним представницима земаља донатора и региона, обратио се министар одбране Зоран Станковић:

– Реформе сектора одбране један су од приоритетних задатака целог друштва. Њих спроводимо због нас самих јер оне немају алтернативу. Такође, успешност реформи система одбране повезана је са нашим другим приоритетним задатком, а то је што бржа и потпунија интеграција у евроатлантске структуре, најпре Партнерство за мир, НАТО и Европску унију – рекао је министар Станковић и истакао да је стабилност западног Балкана предуслов за потпуну безбедносну стабилизацију Европе.

Амбасадор Уједињеног Краљевства у Београду Дејвид Гауен, изразио је задовољство што је његова земља копредседавајућа конференције и истакао чињеницу да ангажовање земаља западног Балкана на Форуму јасно показује њихову опредељеност за реформе система одбране. ■

С.ЂОКИЋ
Снимио Г. СТАНКОВИЋ

ИЗ ВОЈНЕ УСТАНОВЕ "МОРАВА"

ПРЕПОРОД ЗА ГОДИНУ ДАНА

За кратко време на војној економији надомак Ниша развијена је савремена пољопривредна производња, која је по неким елементима јединствена у Србији

До пре годину дана слику војне економије "Медошевац" карактерисали су дивља трава на плодној земљи, призори прашуме у стакленицима, необрађени и непокривени пластеници, стара и неупотребљива механизација, празне штале и понека свиња у мемљивом свињарнику.

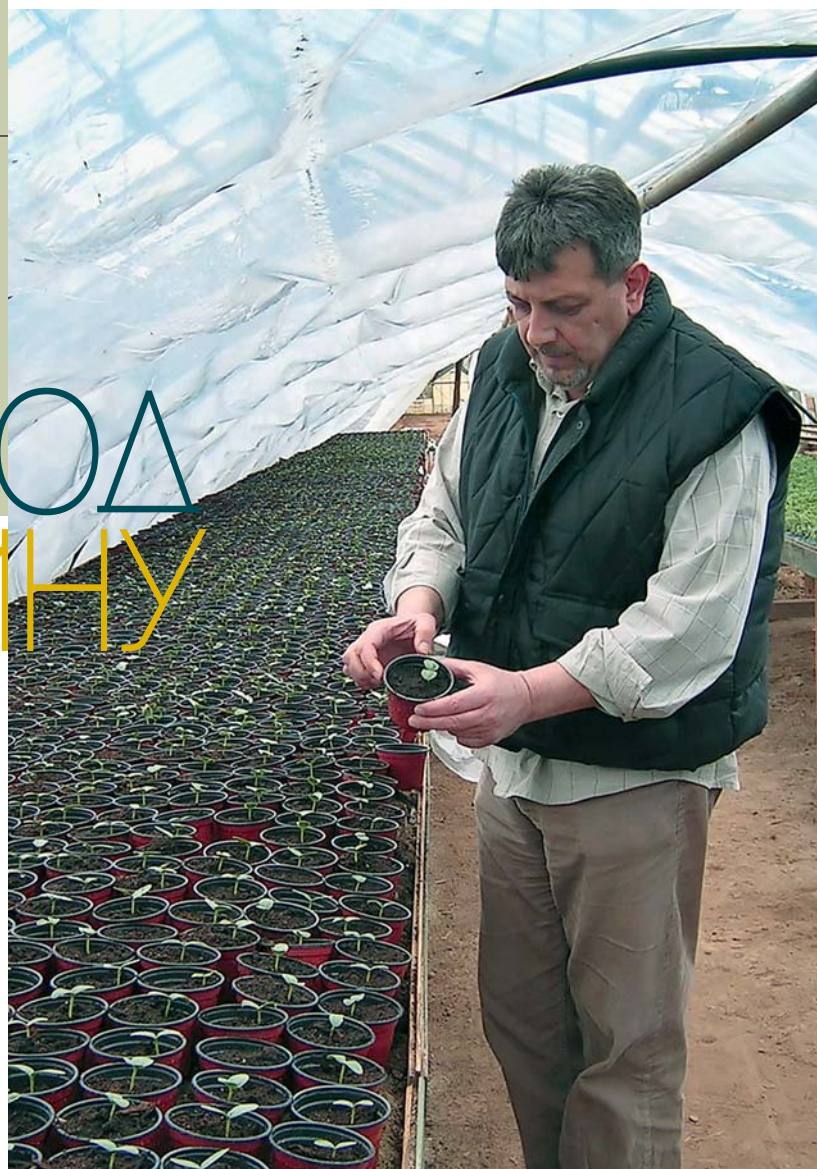
Данас се на истом месту могу видети узоране њиве, засађени и добро опремљени стакленици и пластеници, производња расада на електричним термотеписима, велике залихе силажне хране, препуно прасилиште, припремљени објекти за узгој јунади и квалитетна кланица. Шта се то догодило?

Како су, за само годину дана, фарма и економија постале огледни и ударни део Војне установе "Морава" из Ниша. О правом економском буму, резултатима у производњи хране, стратегији развоја и другим питањима разговарамо са директором Војне установе "Морава" пуковником Негованом Голубовићем и управником Војне економије "Медошевац" Срђаном Гајићем.

РЕВИТАЛИЗАЦИЈА ПРОИЗВОДЊЕ

– Затекао сам установу и економију – говори пуковник Голубовић – у тако лошем стању да је некеме требало платити да би их узео. На економији је све стало, почев од производње поврћа па до узгоја стоке. С друге стране, све анализе су говориле да се пољопривреда исплати и установи и Војсци.

Зато је Војна установа "Морава", јуна прошле године, организовала семинар на коме су учествовали најкомпетентнији људи из интендантске, ветеринарске и санитетске службе ВСЦГ и Дирекције за туризам и угоститељство, те професори са Пољопривредног и Ветеринарског факултета, који су својим елаборатима доказали оправданост улагања у развој економије. Тада је одређена стратегија развоја и трасиран пут којим ће се војна

Инжењер пољопривреде Срђан Гајић поред нових засада...

економија развијати. Од идеје до реализације је често дуг пут, али то не важи за припаднике војног колектива "Морава", који су одмах прионули на рашчишћавање растиња, орање осам хектара неискоришћене ледине, опремање напуштених објеката, унапређење узгоја свиња, изградњу прасилишта и друге послове.

Средства за ревитализацију производње на економији, Војна установа обезбедила је из сопствених прихода.

– Неко време смо очекивали да Дирекција за туризам и угоститељство обезбеди бескаматни аванс – каже пуковник Голубовић – који би омогућио бржу и безболнију обнову аграра, пошто је познато да се новчана средства у пољопривреди споро окрећу. Они помоћ јесу обећавали, али је у стварности није било. За досадашњи успех, ипак, неопходно је истаћи заслуге Команде Копнених снага и команданата у нишком гарнизону.

Заузврат, људи из установе припадницима војске обезбеђују сигурну и квалитетну робу којој нико не може да конкурише ценом и квалитетом. Проширивањем капацитета војне економије и осавремењивањем производње они желе да остваре и функцију заштите стандарда старешина, војника и цивилних лица.

РАСАДИ НА ТЕРМОТЕПИСИМА

Војна економија "Медошевац" простира се на 36 хектара између села Медошевац, насеља Шљака и аеродрома Ниш. Према речима управника Срђана Гајића, током ове године искористиће се максимум расположивог земљишта и то у првом усеву садњом поврћа (целер, краставац, кромпир, купус, црни лук, шаргарепа, паприка, парадајз, плави патлиџан, першун, спанаћ,

ПРОФИТАБИЛАН ПОСАО

Укупна улагања у развој производње на војној економији су десет милиона динара, а укупна тржишна вредност свега што се на њој произвело у протеклих годину дана износи 100 милиона динара. И лаицима је јасно да говоримо о добром профиту. Логично је поставити питање – па зашто се раније није покренула производња на економији?

– Претходном руководству – тврди пуковник Голубовић – као да је одговарало да купују производе које сада добијамо са економије.

Једногодишња пракса показала је да се ефикасним пословним потезима све може довести у ред. Према речима пуковника Голубовића, искуства са медошевачке војне економије могуће је применити и на другим војним економијама попут, рецимо, Карађорђева.

У оваквим пословима важно је да руководиоци свих нивоа пружају лични пример, зато што по правилу за неуспех има 1.001 разлог а за успех само два, а то су жеља и воља. Само тако се и може објаснити да је Војна установа “Морава”, и поред великих улагања, прошлу годину завршила са 22 милиона динара у плусу, исплатила сва потраживања и радницима повећала плате за десет одсто.

Директор Војне установе “Морава” пуковник Небојша Голубовић

два и по милиона динара за набавку семена, пестицида и амбалаже, а очекују се приноси од најмање 300 тона поврћа.

На економији је обновљено и прасилиште у коме се тренутно налазе 21 крмача и 200 прасића. Сада је то савремени објекат са грејањем и вентилацијом. Од јуна ће почети да санирају

објекат за тов јунади, док се већ увелико припрема кабаста сточна храна за ту намену. Узгој јунади на војној економији, иначе, није постојао у последњих десет година. Са развојем сточарске производње, заживела је и кланица. Занимљиво је да готово исти број људи обавља послове увећаног обима производње, уз наравно веће залагање и мотивацију. Исти радници су се преко ноћи препородили, а додатно су мотивисани када је економија почела да се обнавља.

Створени су и много бољи услови за рад. Довољно је ући у стакленике и погледати производњу расада на електричним термотеписима. Коришћење стерилних подлога за сетву и квалитетних семена гарантује здрав и квалитетан расад, од чега зависи и укупан принос. Стручњаци кажу да је овакав начин производње јединствен у Србији и да се не може наћи ни на познатим пољопривредним добрима. То је још један показатељ да је Војна економија “Медошевац” за само годину дана прошла тешко замислив пут, од потпуне стагнације и назадовања до развијања савремене пољопривредне производње, која је по неким елементима најбоља у земљи. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ

... а овако је исти простор изгледао пре годину дана

тиквице, бундева, цвекла, лубеница, карфиол), док ће се по убирању летине исти простор искористити за садњу другог усева. Повртарске културе гаје се у заштићеном простору попут стакленика и пластеника, уз коришћење најсавременијих метода као што су систем наводњавања кап по кап и застирање земљишта малч фолијом.

Циљ садње у пластеницима је производња раног поврћа, доброброг квалитета, и то у периоду када је то веома уносан и профитабилан посао. У повртарску производњу уложиће се ове године

ОПРАВДАНОСТ ПОСТОЈАЊА

О успешном пословању Војне установе “Морава” сведочи податак да је сопственим средствима изградила 40 кантина и адаптирала 16 ресторана у клубовима Војске. У ратној 1999. години, “Морава” доказује потпуну оправданост свог постојања тако што и у ратним условима извршава задатке снабдевања војних јединица, распоређених на територији Космета. У рату је претрпела и огромну штету, пошто јој је порушено више од пола грађевинских објеката.

Данас, “Морава”, са 18 кантина, седам ресторана, три ресторана затвореног типа, самоуслугом, дисконтом, Војном економијом “Медошевац” и аутокампом “Љубичевац”, има реалне основе за успешно пословање.

НЕЈОНИЗУЈУЋА ЗРАЧЕЊА ТИХА ОПАСНОСТ

Излагање радиоактивним зрачењима је, са становишта утицаја на здравље људи, вишеструко и неупоредиво опасније од излагања нејонизујућим зрачењима, али и нејонизујућа зрачења могу изазвати неке специфичне реакције код живих организама. Додуше, још увек нема потпуних научних објашњења за те појаве, па су и мишљења стручњака о штетности нејонизујућих зрачења доста подељена.

Интензивни развој науке у последње три деценије доводи до тога да човек све више прихвата и нове технологије које користе разне врсте зрачења. Заједно са тим појавило се и незаобилазно питање – како се и колико заштитити од могућих непотребних и прекомерних излагања, поготово имајући у виду штетне ефекте зрачења на здравље људи. Трагична искуства човечанства због масовне примене нуклеарне енергије (довољно је поменути само бомбардовање Хирошима и Нагасакија у Јапану 1945. године и хаварију нуклеарног реактора у Чернобилу 1986. године) убрзала су развој заштите од јонизујућих зрачења, тако да се о изворима, ризицима и ефектима таквих зрачења више зна него о било којем другом токсичном агенсу. То се не може рећи и за нејонизујућа зрачења, која су тек одавно постала предмет пажње стручњака и шире јавности.

Према досадашњим сазнањима, излагање јонизујућим (радиоактивним) зрачењима је, са становишта утицаја на здравље људи, вишеструко и неупоредиво опасније од излагања нејонизујућим зрачењима, али и нејонизујућа зрачења (посебно електрична, магнетна и електромагнетна поља) могу изазвати специфичне реакције код живих организама. Додуше, нема још потпуних научних објашњења за те појаве и струњаци су у погледу штетних дејстава нејонизујућих зрачења доста подељени. Та питања, несумњиво, из дана у дан добијају на значају, одговори су све сложенији, а за потпун ће, очигледно, требати још доста времена. То је био разлог да разговарамо са најодговорнијим људима за заштиту од нејонизујућих зрачења у Министарству науке и заштите животне средине и на Војномедицинској академији како бисмо, макар делимично, разрешили неке недоумице и указали на оно што се у нашој земљи предузима ради заштите од подмуклог и потенцијално опасног противника.

■ ОПРЕЗАН ПРИСТУП

Основна подела зрачења везана је, најчешће, за могући ефекат јонизације, који настаје због излагања материје зрачењу. Тако се сва зрачења деле на две категорије: јонизујућа, познатија као радиоактивна (сва електромагнетна зрачења са енергијом фотона изнад 12,4 еВ), и нејонизујућа, која обухватају спектар електромагнетних зрачења која имају енергију фотона мању од 12,4 еВ. Једноставније речено, у нејонизујућа зрачења спадају ултраљубичаста или ултравиолетна, видљива (све што видимо), инфрацрвена (извори топлоте попут сунца, пећи, соларијума, сијалица), радиофреквенцијска (у систему телекомуникација) и ласерска зрачења

(уски сноп који носи огромну енергију), али и електромагнетска поља ниских фреквенција (проводници електричне енергије, телефонско-телеграфски водови) и ултразвук (у медицинској дијагностици, лоцирању бродова и подморница).

Ради испитивања ризика због излагања становништва нејонизујућим зрачењима, Светска здравствена организација је покренула два капитална пројекта, у која су укључена највећа светска имена из те области. Први је INTERSUN глобал UV пројект, чији је основни циљ прикупљање добијених резултата из целог света и на основу којег је учињена ревизија препорука у области заштите од ултравиолетног зрачења од Међународне комисије за заштиту од нејонизујућег зрачења (ICNIRP). Други је Интернационални EMF пројект, који се бави питањима везаним за ризике због из-

ДАЉЕ ОД МОБИЛНИХ ТЕЛЕФОНА

Штетна деловања EM зрачења су термичка и надражајна (иритирају нервни систем) и најчешће се односе на високе нивое електричног и магнетног поља у подручју преноса електричне енергије и радио-преноса. Ради спречавања негативних ефеката полази се од начела предострожности, због чега су граничне вредности и до педесет пута ниже од оних при којима се штетно деловање јавља. Дуготрајно деловање поља ниских нивоа није довољно испитано, па се не може са сигурношћу рећи да ли доводи до тешких обољења. О том питању има доста супротних мишљења. У пракси је, свакако, препоручљиво не излагати се непотребно изворима нејонизујућих зрачења. На пример, није добро држати мобилни телефон уз тело. И када не разговарамо, мобилни телефон стално ради на контролним каналима, што значи да популарни "мобилњак" зрачи два вата непрекидно, а то сигурно наноси већу штету од, рецимо, антене базне станице на удаљености од двадесет метара.

Зрачење код рачунара је минимално, али се компјутерима и телевизору не треба приближавати на удаљеност мању од 2-3 дијагонале тих уређаја. Не треба се излагати пољима далековода, као што није свеједно да ли користите обичне сијалице или неонке. Неонке су боље, јер емитују много мање инфрацрвено зрачење. Не треба заборавити на кумулативна или збирна дејства нејонизујућих зрачења, која сигурно постоје, мада се не зна колико су она изражена.

УЛТРАВИОЛЕТНА ЗРАЧЕЊА

У спектру нејонизујућих зрачења посебно су занимљива ултравиолетна, која имају корисна својства, али знају да буду и веома штетна. У Русији лекари користе ултравиолетне зраке за лечење упале грла, зато што уништавају бактерије и вирусе. С друге стране, неумерено коришћење ултравиолетних лампи и соларијума у козметички је веома опасно, зато што често доводи до рака коже. Јавност је последњих година доста сазнала и о постојању "озонских рупа" (највећа озонска рупа се налази изнад Атлантика), што је назив који означава нарушеност озонског омотача. Отуд и опасност од ултравиолетних зрака који сада без препрека улазе у земљину атмосферу и могу да буду веома штетни за кожу и очи.

лагања становништва електричним, магнетним и електромагнетним пољима. Резултате EMF пројекта треба очекивати наредне године, после чега ће се, највероватније, приступити ревизији референтних нивоа излагања. У међувремену ICNIRP препоручује такозвани "опрезан" приступ, који подразумева и израду законске регулативе на националном нивоу у смислу ограничавања уласка, рада или боравка у зонама у којима је ниво поља већи од прописаних референтних вредности.

– Нејонизујућа зрачења јесу мање опасна од јонизујућих – каже саветник у Одсеку за заштиту од јонизујућих и нејонизујућих зрачења у Министарству науке и заштите животне средине Републике Србије Борис Јурић – али се не смеју потценити, јер небрига може довести до катастрофалних последица. Захтеви да се та област законски уреди потпуно су оправдани, и то су напредне државе већ учиниле у последњих двадесетак година.

Према доступним подацима, регулатива заштите од нејонизујућих зрачења је у земљама ЕУ доста фрагментисана, што потврђује и студија Европског комитета за електротехничку стандардизацију (CENELEC), из које се види да постоји више од 130 закона, правилника, стандарда и препорука које су донеле поједине земље чланице. Посебан значај има препорука Савета Европе из 1999. године, зато што прописује границе излагања ЕМ пољима. Наша земља улаже напоре да не остане изван светских токова, о чему сведочи и *Нацрт закона о заштити од нејонизујућих зрачења*, који је почетком априла упућен Влади Републике Србије ради усвајања у скупштинској процедури.

Нацрт поменутог закона базира се на досадашњим сазнањима из области заштите од нејонизујућих зрачења и на подацима из регулатива ЕУ и других земаља (САД, Канада, Јапан, Аустралија). Тим законом је предвиђено да се на најширој основи и

Борис Јурић, саветник за заштиту од нејонизујућих зрачења у Министарству науке и заштите животне средине

на свеобухватан начин уреди начела, услови и мере заштите здравља људи и животне средине од штетног дејства нејонизујућих зрачења, надзор над спровођењем тих мера и одговорност.

– Доношење *Закона о заштити од нејонизујућих зрачења* је неопходно – тврди Борис Јурић – јер је стање у тој области незадовољавајуће и стално се погоршава. Сада се извори нејонизујућих зрачења увелико користе неконтролисано. Доношење *Закона* спречило би и неконтролисани увоз извора нејонизујућих зрачења који могу да угрозе здравље људи и чије коришћење није дозвољено у другим земљама.

■ ПРИТУЖБЕ ГРАЂАНА

Две важне чињенице су, у претпоследњој декади прошлог века, наметнуле потребу да се област нејонизујућих зрачења законски уреди. Наиме, развој технике и технологије довео је до енормног пораста броја корисника ЕМ спектра и продора у фреквентне области које су биле релативно слабо експлоатисане (ГСМ, сателитске везе, радио и ТВ пренос, оптоелектроника, ласери, и друго). Истовремено су и истраживања указала на закључак да елек-

Институт за електроенергетику ВМ АР Ковача, Невесиње. Глешић, Алекса Живковић, Јовановић и Јурић, Драган Алексић поред уређаја за мерење електромагнетних поља

Институт за медицину рада ВМА – руковаоц Небојша Пешић, лекар Живомир Радојковић и пуковник Драган Алексић поред уређаја за мерење радио-фреквенцијских зрачења

тромагнетна зрачења имају штетни здравствени утицај на становништво, и то по више разних параметара, као што су врста емитера, фреквенција, врста рада, ниво зрачења, удаљеност од извора, осетљивост популације или акумулација. Тим проблемима се код нас бави више институција, али тежишни задаци доношења стратешких докумената, анализе утицаја извора нејонизујућих зрачења на здравље људи и спровођења мера заштите су у надлежности Одсека за заштиту од јонизујућих и нејонизујућих зрачења у Министарству науке и животне средине Републике Србије, на чијем челу је Славиша Симић. На стручњацима из тог одсека је и да, после усвајања *Закона о заштити од нејонизујућих зрачења*, израде подзаконске акте и обезбеде имплементацију закона у пракси.

Занимљиво је да Управи за заштиту животне средине годишње стигне више од 50 притужби грађана, који траже интервенцију државе ради заштите од нејонизујућих зрачења. Највише притужби се односи на близину трафо-станица, далековода и базних станица мобилне телефоније. Тако се недавно грађанин из Београда (Кумодрашка улица) жалио да је ниво ЕМ поља у његовом стану превисок због близине разводних постројења у ходнику. Управа је дала налог Институту у Винчи да обави мерење, којим је, заиста, утврђен повећан ниво магнетне индукције у дејој соби, али испод законом прописаних вредности. Да није било тако, Управа би имала право да тражи измештање, уклањање или смањење снаге извора нејонизујућег зрачења. Поменути поступак није неубичајен, мада је исправније да се грађани обрате инспектору за заштиту животне средине општине или округа у којем живе. Треба знати да постоји нешто што је затечено стање, које је веома тешко (читај скупо) мењати, али оно што се може урадити јесте да се новосаграђени објекти морају придржавати прописаних граничних вредности везаних за нејонизујуће зрачење.

Професионално излагање нејонизујућим зрачењима није предмет занимања *Нацрта закона*, мада треба рећи да су граничне вредности одређене и њих контролише Министарство рада, запошљавања и социјалне политике. Занимљиво је да закон користи начело сразмерности, по коме је примена извора јонизујућих зрачења оправдана ако даје већу корист од процењене штете.

– То је разлог – тврди Борис Јурић – што се у свим законима граничне вредности не односе на примену нејонизујућих зрачења у одбрани, заштити становништва, медицинској терапији и дијагностици.

■ ИНДИВИДУАЛНЕ МЕРЕ ЗАШТИТЕ

Нејонизујућим зрачењима се у већој или мањој мери баве Лабораторија “Заштита” из Института за нуклеарне науке “Винча”, Институт за медицину рада Војномедицинске академије, Институт за медицину рада и радиолошку заштиту “Др Драгомир Карајовић”, Институт за физику београдског Природно-математичког факултета и друге установе. Посебно нас је занимало да сазнамо нешто више о мерама заштите од нејонизујућих зрачења у Војсци Србије и Црне Горе, поготово у светлу сазнања да војни састави користе радарске системе и радио-станице велике снаге. Нема сумње да се људи који могу да одговоре на та питања налазе у Институту за медицину рада ВМА, који већ годинама истражује физичке, хемијске и биолошке штетне факторе у животној и радној средини. По речима начелника одељења за испитивање услова радне средине пуковника Драгана Алексића, тај колектив, поред буке, вибрација и јонизујућих зрачења, непрекидно прати и изворе нејонизујућих зрачења, и то највише у области радио-фреквентног и микроталасног (радарског) зрачења.

– Мерења у јединицама ВОЈИН и ПВО – каже пуковник Алексић – указују да су измерене вредности на радарским уређајима испод границе за професионално излагање. Поред редовних мерења, ми обављамо и периодичне здравствене прегледе, који су, ипак, показали да лица изложена микроталасном зрачењу доживљавају специфичне промене на очном сочиву, што је по правилнику признато као професионална болест. Мере заштите у радарским јединицама су свеобухватне и подразумевају што мање излагање зрачењу, спречавање ширења зрачења од извора до човека, повећање растојања од извора, ограничавање боравка у зони опасног зрачења, употребу личних заштитних средстава (одела, капуљаче, штитници за лице и заштитне наочаре).

Добро је што друштво у целини и одбрамбени сегмент посвећују све већу пажњу заштити од нејонизујућих зрачења. Важно је и информисати становништво о реалним опасностима од нејонизујућег зрачења, при чему сензационалистички написи појединих медија нису од велике помоћи. Усвајање *Закона* у скупштинској процедури представља добар пут да се та област уреди кроз креативну имплементацију закона, а на сваком појединцу је да процени опасност и одреди индивидуалне мере заштите. Сигурно је да одређена опасност од нејонизујућег зрачења постоји. Уосталом, зрачи и сам природни фон, док вештачки фактори повећавају ниво нејонизујућег зрачења којем смо изложени. Нема разлога да се ствара паника, али опрез у излагању изворима нејонизујућег зрачења треба да постоји – каже пуковник Алексић.

■ НАЦРТ ЗАКОНА

У израду *Нацрта закона о заштити од нејонизујућих зрачења* кренуло се 1997. године. На њему је радила експертска радна група коју чине др Мирослав Хрњак (ВМА), др Александар Фотев (ВТИ), правник Гордана Петковић и електроинжењер Борис Јурић. Доношењем закона одредиће се начела, услови и мере заштите здравља људи и заштите животне средине од штетног дејства нејонизујућих зрачења и створиће се неопходан оквир за израду неколико правилника којима ће се детаљно регулисати рад извора, граничне вредности, мониторинг, периодична контрола, обавезе корисника емитера и лица овлашћених за контролу и надзор зрачења. Све су то мере којима ће се прецизно одредити излагање електромагнетном зрачењу и постићи да ниво излагања становништва буде сведен на минимум. Коначно дефинисање проблема заштите од нејонизујућих зрачења омогућиће да та област постане интегрални део корпуса заштите животне средине, те да сви заинтересовани субјекти преузму свој део одговорности по сили закона, а не добре воље. Законско регулисање је у пуној сагласности са директивама и препорукама међународних институција (Савет Европе, CENELEC и ICNIRP) и означава корак ближе европским интеграцијама и модерној правно уређеној земљи. Предвиђено је да прелазни период после усвајања закона траје три године. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ

КАД ПЕНЗИЈА НИЈЕ КРАЈ РАДНОГ ВЕКА

ПРЕД НОВИМ ИЗАЗОВОМ

Знање стечено у Присми омогућило је потпуковнику Љубомиру Алексићу, доскорашњем руководиоцу одељења за маркетинг у Техничком опитном центру, да се упусти у производњу еколошких трака за паковање и тако покрене веома перспективан породични посао

Осле три деценије узорног рада у наменској индустрији и Техничком опитном центру, потпуковник Љубомир Алексић, дипломирани машински инжењер, нашао се пред једном од најтежих, али, за данашње време, по свему судећи, и неизбежних дилема. За пензију је било рано, а за нови корак у професионалном напредовању више, како је те, 2004. године, мислио, није било времена. Тражећи излаз из "небраног грожђа", проценио је да му тек установљени програм обуке официра за цивилна занимања Присма нуди шансу за нови почетак. И није се пуно двоумио.

– После дугогодишњег доказивања у Новом Травнику, на пословима програмирања и развоја у Фабрици за производњу наоружања и војне опреме "Братство", при крају професионалне каријере, био сам руководилац групе за маркетинг у Техничком опитном центру. Радио сам на промоцији свестраних потенцијала наше установе у процесу испитивања квалитета техничких производа и еталонирања мерне опреме за потребе цивилних фирми, руководио представљањем ТОЦ-а на Сајму наоружања и војне опреме *Партнер 2004*, у Београду. Технички опитни центар је већ поседовао сертификат о стандарду ISO 9001, што нам је омогућавало храбрији и повољнији наступ на тржишту, па се од нас у маркетингу очекивало да тај продор и осмислимо. Али, ТОЦ је, као и цела војна организација, веома ригидан, тешко покретљив, спор, па су се неке идеје заустављале и сламале на самом почет-

ку. Поред тога, текао је и процес реформе војске који је довео до промене руководства и у мом колективу, а на чело те цењене војноистраживачке установе дошао је човек који је форсирао млађе стручњаке, жељне доказивања и нових успеха, тако да за мене и моје вршњаке више није било места и праве шансе. Или сам ја то тада тако видео. Зато сам одлучио да поднесем захтев за одлазак у превремену пензију.

Одлуку потпуковника Алексића да напусти активну војну службу породица, ипак, није примила хладнокрвно. Много је година, много напора и много тешкоћа остало иза њих, па је непријатно изненађење, чинило им се, дошло превише брзо. Али, само наизглед. Јер, иза те, помало исхитрене и неочекиване одлуке официра пред пензијом, крило се дубоко промишљање нивоа стеченог знања, личних могућности, свеукупних околности и способности за ефикасан одговор на нове изазове.

Потпуковник Алексић се није предавао. У своје плусеве убројио је диплому нишког Машинског факултета из 1978. године, теоријско и практично знање у области наменске индустрије, стицано током дванаестогодишњег рада у земљи и иностранству, одлично владање енглеским језиком и рачунарима, курс за овераваача система квалитета из 2001. године, страст за доказивањем и смело суочавање с конкуренцијом. Минуса, после тромесечног курса у Присми, није ни било. Јер ту је научио оно што није знао у области продаје и маркетинга. Схватио је да амбалажа, понекад, продаје производ много ефикасније од самог квалитета робе.

– На почетку сам streпео од могућности да ме не приме у Присму, пошто сам завршио цивилни факултет, а не Војну академију. Али, моја процена да у првој генерацији неће бити довољно полазника, показала се тачном, тако да сам, ипак, ушао у тај програм. Између три области, производње, продаје и услуга, определио сам се за продају, јер сам о производњи већ доста знао, а услуге ме нису интересовале. Моја идеја је била да неки од многобројних производа, квалитетним и свеобухватним маркетингом, покушам да успешно продајем. После извесног времена, када сам, захваљујући предавачима, професорима с Факултета организационих наука, стекао вештине неопходне за сигуран наступ на тржишту рада, променио сам неке одлуке и определио се за производњу, у ствари за комплетан ланац, од производње до продаје. Претпоставио сам, наиме, да ћу, на тај начин, најлакше успети.

Била је то тек једна од претпоставки и процена потпуковника Алексића које ће време, веома брзо, да потврди. После свестраног испитивања тржишта и анализирања могућности понуде и потражње, одлука је донета, сачињен је бизнис план и идеја је почела да добија обриси реалности. Еколошка трака показала се као производ за који постоји велико интересовање не само малих произвођача, на које је инжењер Алексић најпре рачунао, већ и вели-

ДОКАЗАО СЕ И У ИНОСТРАНСТВУ

Као стручњак новотравничке фабрике наоружања и војне опреме “Братство” Љубомир Алексић је пропутовао десетак земаља у којима је стицао знања, али и учио друге оном што је најбоље знао. Тако је, осамдесетих година прошлог века, био у Немачкој, Данској, Швајцарској Мађарској, Чехословачкој, Грчкој, Ираку, Египту. У неким од тих земаља био је и више пута, преносећи искуства стручњака наше наменске индустрије, све до скоро веома познате и цењене у светским размерама.

ДРАГОЦЕНО ДРУЖЕЊЕ

После три деценије рада у војсци потпуковник Љубомир Алексић своје богатство мери бројем пријатеља и класића. Има их у сваком делу некадашње Југославије. Они највернији и највреднији и данас су с њим, или поред њега. Мада нису обавезно из војске. Сваког уторка играју фудбалску утакмицу доказујући се на терену и ван њега, за кафанским столом. Без тог стола, упозорава потпуковник Алексић, не може да се склопи ни један добар посао. У то се уверио и по напуштању Техничког опитног центра у коме је радио све до одласка у пензију.

ПРИСМА ЈЕ ПОМОГЛА

Програм Присма представља једну од прекретница у животу Љубомира Алексића. Стечено знање и вештине, неопходне за рад у области менаџмента, омогућили су му да успе, да се без бојазни, храбро и без ризика, упусти у авантуру звану предузетништво. Током петсто часова базичне и специјалистичке обуке, сазнао је много тога што није знао као машински инжењер. Од основа организације, економике, финансија и рачуноводства, преко управљања људским ресурсима, стратешког менаџмента, управљања пројектима, до производног и операционог менаџмента. Шансу официра који пођу његовим стопма види у ангажовању на пословима руковођења. Ту су официри, каже, најоспособљенији.

љом да успем, да тиме докажем и квалитет програма Присма. Некако смо се извукли из шкрипца и данас могу да кажем да смо успели, у великој мери, захваљујући и њима. Данас еколошку лепљиву траку, која омогућује супериорну заштиту производа, професионални начин затварања картонске амбалаже, стварање препознатљивог имиџа произвођача и ефикасну заштиту животне средине, испоручујемо фирмама попут “Фрикома”, “Алеве”, “Неопланте”, “Јухора”, “Флорида–Бела”, “Фабриса”, суботичке “Млекаре”...

Сећајући се неколико претходних месеци и непрекидне борбе с тржишним ветрењачама, власник и директор “Екотраке” дипломирани машински инжењер Љубомир Алексић напомиње да је било и “стицаја срећних околности”, попут оног кад је италијански партнер одлучио да своје машине, упркос свему, о свом трошку допреми у Београд и тако започне сарадњу с новим, перспективним предузећем. Или онда, кад је на Интернету нашао поруку једног великог произвођача хране да је заинтересован за еколошку траку.

Било је таквих момената још, али су на несумњив успех потпуковника Алексића, ипак пресудно утицале неке друге “околности”. Пре свих, знање које поседује, упорност којом располаже и спремност да се избори с новим изазовима. ■

ких фирми. Својим квалитетом, еколошким карактеристикама и једноставном применом, нова самолепљива трака за затварање картонске амбалаже изазвала је пажњу и иностраних партнера, па је новоосновано предузеће “Екотрака” ускоро постало и ексклузивни заступник италијанске фирме за производњу диспензера и машина за паковање. Пројекат којим је Љубомир Алексић, као један од првих полазника Програма за обуку официра за цивилна занимања, хтео тек да задовољи форму, односно оконча оспособљавање у Присми, израстао је у мозаик са све већим бројем каменчића.

Већ после првих практичних корака на реализацији амбициозне идеје, пројекат се одвојио од свог творца, узлетео и надвисио га. Потпуковника Алексића је ухватио страх. Није било довољно новца, своју уштеђевину је потрошио на регистрацију фирме, пријатељи и рођаци су помогли колико су могли, а инострани партнер је већ нудио машине.

– Био је то кључни моменат у реализацији идеје. Због беспарице све је могло да пропадне. Иако је успех био пред вратима, тржиште је напросто вапило за овим производом, контактирао сам већ много фирми заинтересованих за моју еколошку траку, запело је око пара. Много су ми помогли професори с Факултета организационих наука, увидео сам да је њихово интересовање за остваривање моје идеје било заиста искрено, мотивисано же-

Душан ГЛИШИЋ
Снимио З. ПЕРГЕ

Традиционална смотра проналазаштва

У ЗНАКУ ТЕСЛЕ

Више од стотину иноватора из земље и иностранства изложило је у галерији Етнографског музеја у Београду своје патенте, техничка унапређења, проналаске...

И ове године се показало да су бескрајни путеви знања и маште проналазача, али да је крајњи циљ – остварење изума – најдужи.

Од 29. маја до 2. јуна одржана је традиционална, 26. изложба проналазача, нових технологија и индустријског дизајна "Проналазаштво – Београд 2006". То је седма таква смотра са међународним учешћем. Покровитељи су и ове године били Скупштина града, Привредна комора Београда и Етнографски музеј, а изложба је одржана у галерији тог музеја.

Скуп иноватора посвећен је 150-годишњици од рођења Николе Тесле. Савез проналазача Београда више деценија промовише улогу и значај дела тог великана и сва званична обележја и признања Савеза у знаку су Тесле. Изложба се ове године одржава и у знаку учлањења у међународну асоцијацију проналазача IFIA која окупља 82 земље.

Стотинак иноватора распростраило је пред посетиоце своје изуме, искористивши једну од ретких прилика да промовишу своје

патенте и привуку инвеститоре. Јер најдужи је пут који води од изума до његовог остварења.

Неки иноватори су своје снове и остварили и за своје решење добили награду Привредне коморе Београда. Реч је о стручњацима из "Лоле", који су представили "Постројење за сортирање индустријског комуналног отпада". Пројектовали су сортирнице за разне величине – од 50 до 500 тона на дан, а у Паризу су прошле године израдили највеће постројење у Европи. Та сортирница обрађује 1.200 тона материјала (таква би могла да третира отпад у целом Београду) и кошта око четири милиона евра. Инжењер Слободан Стојковић из "Лоле" каже да би мале сортирнице могле да се направе по мањим градовима у Србији и тако реши проблем депонија. За то има интереса али нема пара – јер најмање постројење кошта милион евра.

Група аутора из Института техничких наука САНУ осмислила је уређаје који би, на бази активног хлора, служили за дезинфековање базенске воде за купање, или хлорисање воде у водоводима. Сировина за активни хлор је морска со.

Пуњач "Стаменов М-05 А", аутора пуковника доц. др Ивана Стаменова са Војне академије, претрпео је измене. За разлику од ранијег модела, нови је поједностављен, смањен и запакован у дрвену амбалажу ради лакшег ношења. Пуњач је намењен за све врсте аутоматских пушака на светском тржишту – у калибрима 7,62 mm, 5,56 mm и 5,45 mm. Могу га користити војне, полицијске и специјалне јединице, за брзо пуњење и безбедно пражњење магацина, а погодан је и за јединице у оквиру мировних операција УН. Пуњач ће производити "Први партизан" из Ужица, а изум пуковника Стаменова биће представљен и на сајму НВО, који се од 12. до 16. јуна одржава у Паризу.

ШАРМ МАЛИХ СТВАРИ

Како знати да ли сијалице у дворишту или светло на бициклу раде или не, досетила се Дијана Рудић, ученица основне школе из Мркоњић Града, а изум "падстоп" иноваторке Гордане Лиховић олакшава и убрзава физикалну терапију "падајућег стопала". Вредне погледа биле су и наочаре са аутоматским затварањем Милана и Миленка Качавенде. Зоран Ранђеловић био је практичан и осмислио је подлогу која се лоцира уз тастатуру и миш, а представља чврст ослонац за руку у току рада.

Миладин Николић и његов четрнаестогодишњи син Војкан направили су "Учили за прваке основне школе". Урађено је у облику танког двокрилног плакара који у унутрашњости има 11 призматичних шупљина у које је постављено око 50 делова за почетно образовање деце. То му је донело награду *Педагошки иноватор 2005*. А осмаци Милош Златковић и Немања Коњик били су суперактуелни – осмислили су уређај који помоћу звука и светла спречава насиље на стадионима.

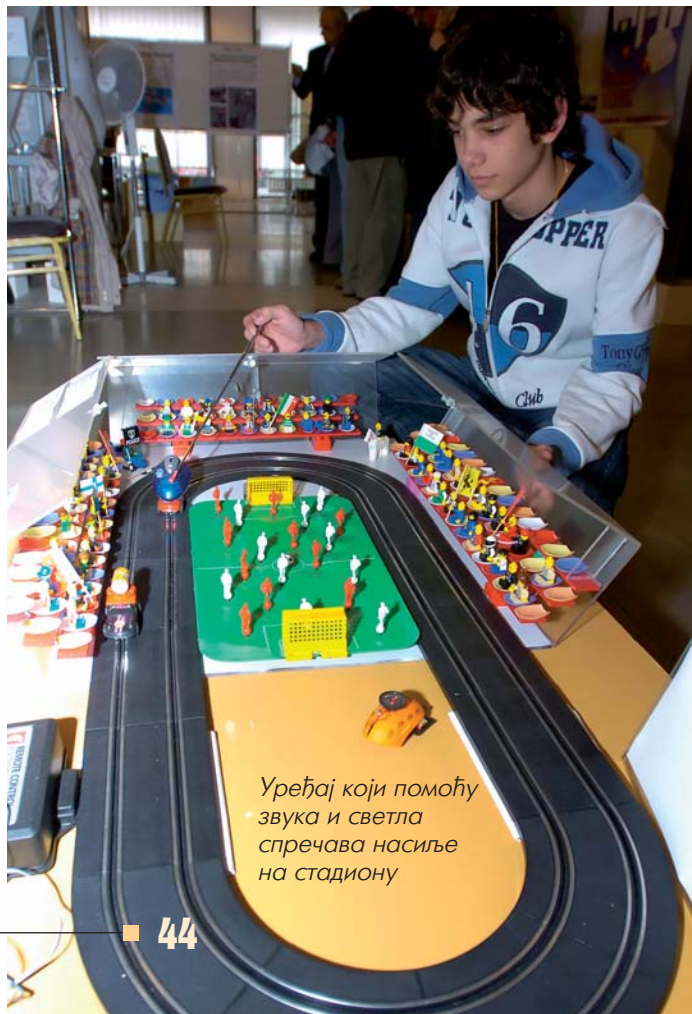
Своје време чекају акумулатори за електрично возило – GTECHO 7459, аутора Танаска Тренескија, ротациони мотор KROMUS, који је осмислио проф. др Милан Ђудуровић, турбина за коришћење ветра и воде Светозара Адамовића, али и ветрењаче аутора Обрада Ристића, које користе енергију ветра за погон генератора струје и погон пумпе на воду.

Група аутора из Института "Винча" осмислила је једноставан и јефтин биосензор, који служи за детекцију пестицида у воћу и поврћу у лабораторијским и ванлабораторијским условима, а проф. др Јеленка Савковић-Стевановић изумела је мултифункционални екстрактор, нови сепарациони уређај за екстракцију једне или више течних компонента.

Аутор др Ненад Сушић предложио је примену новог геоконструкционог система при санацији клизишта у урбаним срединама, а Владимир Најдановић из "Икарбуса" дочарао је како градски нископодни соло и зглобни аутобуси ИК-112 N и ИК-218 N могу савремено да изгледају. ■

М. ШВЕДИЋ

Снимео Г. СТАНКОВИЋ

Уређај који помоћу звука и светла спречава насиље на стадиону

ВИШЕСТРУКЕ ПРЕДНОСТИ

Током протекле године у Центру за дневну хирургију урађено је 3.717 операција што је 35 одсто од свих планираних операција на ВМА. Жеље су да се тај проценат повећа и да се само најтежи пацијенти дуготрајније лече на клиникама.

Једнодневна хирургија се тек годину дана изводи у Центру за дневну хирургију ВМА (од 20. маја 2005) и за сада је то једина установа те врсте у земљи. Жеља оснивача је да се обавља што више таквих планираних операција и да се достигну веома високи светски трендови. На пример у САД се уради чак 85 одсто таквих операција. ВМА са 3.717 извршених операција, или 35 одсто од свих планираних, још не може да се пореди, али је за прву годину постојања Дневне болнице и то доста.

Оснивач те хирургије је генерал-мајор проф. др Миодраг Јевтић, а о ономе што је чини посебном било је речи на недавном свечаном скупу.

Пуковник др Мирослав Драшковић, начелник Центра за дневну хирургију, сматра да су предности тих операција вишеструке – рано отпуштање и велика психолошка добит пацијента, добар комфор, смањена цена лечења и што је најважније, значајно смањење постоперативних компликација. Операције се заказују у тачно одређено време, смањује се листа чекања, а хирурзи непрекидно морају да усвајају нове методе.

У Центру је заступљено више врста хирургија: очна, васкуларна, абдоминална, пластична, ОРЛ, максилофацијална, урологија, неурохирургија и ортопедија, али је старо правило да нема успешне операције без добре анестезије. Пуковник др Никола Филиповић, каже да је протекле године изведено 1.377 хи-

рушких интервенција у општој и регионалној анестезији (трећина пацијената је оперисана у општој анестезији) и да до сада нису имали компликације због којих би се пацијенти задржали дуже од 24 сата у болници.

Офталмологија је перјаница Центра за дневну хирургију и они такве операције раде од 2003. Најзаступљеније су операције катаракте и на капцима, а чине се напори да се у дневној хирургији раде и операције на задњем сегменту ока. Пуковник проф. др Мирослав Вукосављевић, начелник клинике, истиче да од пре неку годину *златни стандард* у операцији катаракте представљају ултразвучне операције. У њиховој клиници је од 3.386 операција катаракти (урађених од 1. јануара прошле до 1. маја ове године) 96,45 одсто обављено том методом.

После офталмолога у Дневној болници су највише посла имали васкуларни хирурзи. Пуковник проф. др Сидор Мишовић наводи да су током протекле године лечена 446 болесника, од којих 89 оперативно, а 357 конзервативно. Сви оперисани пуштени кући у року од 12 сати (443), а само су три лечена по принципу једнодневне хирургије. Охрабрујући резултати повећавају број пацијената, па се лекари спремају за нове захвате.

Када је реч о абдоминалној и ендокриној хирургији многе процедуре из те области које су раније рађене као вишедневне, стационарне процедуре, према речима др Мише Јовановића, могу да се прилагоде концепту једнодневне хирургије. Томе је допринео развој технологије, технике и анестезије. Лапароскопска или минимална инвазивна хирургија има за циљ лак и брз опоравак пацијента, па се и операције жучне кесе лапароскопском техником изводе у дневним болницама. Најчешће операције из те области које се изводе у Центру су препонске киле и њих је за годину дана урађено 50.

“Мала” хирургија се често примењује у максилофацијалној, оралној хирургији и имплантологији. Број хируршких интервенција у тој области спроведених у дневној болници за годину дана је 569, а у истом периоду 32 пацијента су хоспитализована. Професор др Смиља Матић наводи да се у тој клиници оперишу промене на кожи лица, на уснама, обавља имобилизација прелома вилице, биопсија лимфних жлезда врата, уграђују имплантати, заменици за кост, хируршки збрињава парадонтопатија, екстрахују зуби и др.

Концептом дневне хирургије је пластична хирургија добила нов и шири смисао јер, према речима њеног начелника пуковника др Љубомира Панајотовића, постоји велики број пацијената код којих интервенције могу да се ураде на тај начин. То су естетске операције и оне из области хирургије шаке, туморске хирургије, малих реконструктивних захвата и др. Међу пацијентима који су у ВМА третирани на тај начин доминирале су естетске корекције очних капака и клемпавих ушију, операције компресивног синдрома медијануса на шаца, а у два наврата увећане су дојке имплантатима. Највећи број операција чине операције младежа.

Очекује се да пластичне операције постану хит дневне хирургије, а од Центра да шири и осавременује свој рад. ■

М. ШВЕДИЋ
Снимео Р. ПОПОВИЋ

ВОЈНА ПОЛИЦИЈА САД У ИРАКУ

УНИВЕРЗАЛНЕ
СНАГЕ

Војна полиција оружаних снага САД има врло значајну улогу у Ираку. Бројни проблеми успостављања нове цивилне власти захтевају енергично, али одмерено војно деловање. Према мишљењу америчких стручњака, војна полиција располаже управо таквим квалитетима. Зато је, осим за обављање војнополицијских послова за потребе америчких оружаних снага, ангажована и на пословима одржавања јавног реда и мира, сузбијања криминала, оспособљавања и увођења у посао нове ирачке цивилне и војне полиције, али и на обезбеђењу органа за трансфер власти.

Одмах после окупације Ирака борбене јединице и њени командири суочили су се са проблемима безвлашћа на целом простору, посебно у главном граду Багдаду. Општи хаос који рат носи омогућио је невиђену пљачку свега што се опљачкати могло. Градове је захватио хаос у коме је важио закон јачег. Пљачкало се све, чак и болнице, а посебно су страдали музеји и археолошка налазишта непроцењивог историјског наслеђа старих цивилизација. С друге стране, обичан ирачки народ очекивао је да ће америчке окупационе власти брзо успоставити ред и заштитити грађане од вандализма и криминалаца, организовати локалну власт и препустити је Ирачанима. Међутим, није било баш према очекивањима. Протести ирачких грађана због спорог увођења реда, пљачки, нефункционисања комуналног система понекад су прерастали у антиамеричке демонстрације. Борбене јединице, које су се суочавале са демонстрантима, уместо да их умире или растерају, неколико пута су непотребно отварале ватру, убивши при том више стотина цивила. Сигурно је да таква реакција америчких јединица није наишла на одобравање Ирачана, али ни посебно формираног тима америчких стручњака задужених за успоставу нове власти у Ираку.

На више места, па и у САД, чуле су се критике због таквог понашања борбених јединица, следило је и питање да ли оружане снаге САД у Ираку, пре свега КоВ, као носилац дејства и сада окупације, имају снаге које у тим ситуацијама могу ефикасно реаговати, али уз рестриктивну примену силе. Одговор је био потврдан, то је војна полиција (ВП).

■ ОРГАНИЗАЦИЈА

Сваки вид Оружаних снага САД има "своју" војну полицију. КоВ као најбројнији има и највећи број јединица и припадника војне полиције. Укупно, у време инвазије на Ирак (2003. године) у активном и резервном саставу и Националној гарди било је око 35.000 припадника војне полиције. Од тог броја око 22.000 налазило се у резерви или служило у јединицама Националне гарде.

M-1117 Guardian Armored Security Vehicles (ASVs) – оклопно возило намењено првенствено војној полицији. У Ираку је 130 таквих возила учествовало у дејствима.

Дакле, само је неких 13.000 било активно у служби КоВ, сврстано у шест бригада, четири групе криминалистичке истражне службе (CID) ("групе" су јединице ранга бригаде), неколико самосталних батаљона и чета у активним дивизијама. Показало се да је таквих снага, с обзиром на потребе у Ираку, ипак мало. Планираном пуном оружаних снага било је предвиђено да се бројно стање активног састава војне полиције повећа. Према најновијим проценама, у оквиру трансформације америчке Копнене војске, од 2005. до краја 2007. године, броју активних припадника војне полиције, рачунајући и раније повећање, прикључиће се око 5.000 људи, уз још око 5.000 који ће бити у Националној гарди и резерви.

Непрекидно ангажовање америчке војске на кризним подручјима у Европи (Босна, Космет), Авганистану и другде, у акцијама које су првенствено имале полицијски карактер (борба против тероризма, успостављање и одржавање власти и владавине реда и закона), разлог је масовнијег ангажовања јединица војне полиције. Такве јединице стекле су солидно искуство нарочито у ситуацијама успостављања реда, мира и подршке новој власти на подручју где су претходно владали ратни хаос и анархија, али и сузбијања криминала у сопственим редовима.

■ АНГАЖОВАЊЕ

За почетну акцију у нападу на Ирак, непосредно или посредно ангажоване су следеће јединице војне полиције оружаних снага САД: чете војне полиције у саставу ангажованих дивизија КоВ, команда 18. бригаде ВП из састав 5. корпуса стационираног у Европи, 800. бригада ВП из резерве КоВ (намењена за обезбеђење ратних заробљеника), више чета војне полиције из састава резерве КоВ и Националне гарде ради потуне ангажованих батаљона ВП, 2. батаљон војне полиције Маринског корпуса ("морнаричке пешадије"), чете војне полиције из ангажованих дивизија Маринског корпуса, јединице војне полиције логистичких команди и органа КоВ и Маринског корпуса и

НАДЗОР ТРАНСПОРТА

У оквиру превентивне заштите америчких снага ангажованих у Ираку у лукама Антверпен (Белгија) и Бремерхавен (Немачка) припадници 5. бВП (CID) спроводили су оперативни надзор над транспортима опреме који су одлазили и стизали из Ирака. Рад је организован у непосредној сарадњи са полицијом Белгије, Немачке и војном обавештајном службом. У једном од бродова нађен је сакривен товар "ратног плена" – оружје, намештај, уметнине и експлозив. "Роба" је била намењена илегалном тржишту у Белгији, Немачкој и Европи.

органи и јединице Криминалистичке истражне команде (Criminalist Investigation Command) КоВ и истоветне команде Морнарице.

Укупно је ангажовано око 4.500 припадника војне полиције активног и резервног састава и Националне гарде КоВ, те око 750 припадника војне полиције активног и резервног састава Маринског корпуса.

Током периода од скоро три године у сменама су се измењале скоро све јединице војне полиције активног и резервног састава КоВ, Националне гарде и Маринског корпуса. Неке јединице се и по други пут налазе у Ираку.

Марински корпус је у активном саставу имао само један батаљон војне полиције (2. бВП/2. логистичке бригаде/2. FSSG), који је и ангажован у Ираку. Уз чете војне полиције маринских дивизија и чете и водове при логистичким елементима то је било недовољно за задатке које је требало обавити. Зато је у зони операција додељеној Маринском корпусу дејствовао, као ојачање, батаљон војне полиције КоВ (716. бВП). У анализи једногодишњег ангажовања војне полиције надлежне старешине из руководећег састава Маринског корпуса закључиле су да Корпус располаже малим снагама војне полиције, да су и те мале снаге (чете) раздвојене по деловима за обезбеђење логистичких елемената, привремених летишта авијације, и слично, те да једноставно не могу одговорити обавезама које се стављају пред њих. Такође су изнеле став да је помоћ коју је пружила војна полиција КоВ била значајна и ефикасна и да у наредном периоду по том узору треба организовати и војну полицију Маринског корпуса.

Занимљиво је да је у Ираку, као помоћ и подршка војној полицији КоВ на странијој територији, у зони непосредних борбених дејстава ангажована и војна полиција америчког ваздухопловства (службени назив је Air Force Security Force – Ваздухопловне снаге безбедности). Наиме, за обезбеђење једне базе (Camp Bucca) ангажована је и једна мешовита јединица војне полиције ваздухопловних снага ранга чете. То ангажовање позитивно је изненадило већину припадника америчког КоВ у тој бази.

Може се рећи да, иако формално подељена по видовима, уз традиционални међувидовски ривалитет, војна полиција оружаних

снага САД у Ираку, први пут после Вијетнамског рата дејствује јединствено, под функционалном командом начелника (Provost Marshal) војне полиције Команде копнене компоненте коалиционих снага.

■ ЗАДАЦИ

Војна полиција је ангажована у оквиру основних наменских задатака, а то су: подршка маневру и покретљивости, заштита снага, интернација лица и обезбеђење ратних заробљеника, одржавање закона и реда и сузбијање криминала. Наравно, те задатке је обављала и обавља за потребе својих и коалиционих снага, али веома много и на територији, у функцији окупационих снага. То се пре свега односи на задатке одржавања реда и мира на јавним местима, спречавање крађа, плјачки напуштених државних и јавних објеката, археолошких налазишта и, нарочито, оспособљавање полиције нових ирачких власти.

У оквиру подршке маневру и покретљивости снага војна полиција је обезбедила на хиљаде конвоја углавном логистике, тежишно од луке Басре до Багдада, али и других места где су лоциране базе америчких снага. У почетној фази окупације Ирака, заједно са другим јединицама, успостављено је више десетина контролних пунктова за контролу и усмеравање кретања сопствених снага али и цивила. Такође, врло често су праћени и обезбеђивани конвоји хуманитарне помоћи, тимови за цивилне послове током рада на терену, а обављано је и саобраћајно извиђање за потребе сопствених команди.

Одмах после успостављања база за дужи боравак снага, успостављен је систем физичког обезбеђења чији је носилац војна полиција. Непрекидно се обезбеђују високе војне старешине (команданти дивизија и виши), али и представници америчке власти у посети Ираку. У почетку су обезбеђивани и званичници новоуспостављене ирачке власти.

Према објављеним подацима војна полиција је спровела и обезбедила преко 60.000 ратних заробљеника и ухапшених лица. Ове послове је тежишно обављала 800. бригада војне полиције из састава резерве КоВ, као специјализована јединица за ове задатке. У центар пажње светске јавности дошла је након сазнања о злостављању заробље-

Амерички маринци и припадници војне полиције Копнене војске

Припадници 115. чете војне полиције из састава Националне гарде у Фалуџи

ника и интернираних лица у затвору Абу Граиб (Abu Ghraib). Почетком 2005. године до новинара су дошли снимци на којима се виде припадници 800. бригаде војне полиције, међу којима и неколико војника женског пола, како понижава, сексуално и физички злоставља затворенике у затвору Абу Граиб. Овај скандал је покренуо ланац истраге чији је резултат био судско гоњење и кажњавање, мањим затворским казнама, свега неколико војника и подофицира. Високи официри, пре свих команднт 800. брВП, бригадни генерал Џенифер Карпински и командант 205. обавештајне бригаде, уз још неколико официра из ове две бригаде су прошли само са дисциплинским казнама. Крајем априла 2006. године Војно тужилаштво је подигло оптужницу против потпуковника Стивена Џордана, помоћника команданта 205. обавештајне бригаде због злостављања и малтретирања затвореника у Абу Грибу.

Јавно објављени подаци о истрази говоре о томе да је један од узрока оваквог понашања недовољна оспособљеност и општа неприпремљеност припадника активног и резервног састава 800. брВП за деловање у ратним условима. Чињеница је да је овај скандал значајно угрозио имиџ америчке војске у свету показао да ни демократски контролисане оружане снаге нису имуне од драстичног кршења ратног међународног права и људских права уопште. Ако се томе дода и слично поступање британских снага у рејону Басре, поступање према затвореницима у затвору Гванта-

ГУБИЦИ

Укупни губици јединица војне полиције из састава свих земаља износе најмање 105 припадника, или око 4% укупног броја погинулих. Према подацима из априла 2006. године војна полиција КоВ САД је имала 70 погинулих и око 200 рањених и повређених војника, што чини око 3% укупног броја погинулих америчких војника. Војна полиција Ваздухопловних снага (експедициони одред дејствује у саставу КоВ у обезбеђењу база) и имала је 4 погинула припадника. Јединице војне полиције коалиционих снага имале су још 28 погинулих од којих 11 Британаца (10,5% британских губитака) и 14 Италијана (карабиниери - 50% италијанских губитака). Број погинулих припадника војне полиције је вероватно и нешто већи јер нема јасно наведених података о погинулих припадницима војне полиције маринског корпуса (експлицитно су наведена два припадника антитерористичког батаљона и један из батаљона за обезбеђење 4.МЕБ, који генерално припадају снагама војне полиције) и свих јединица војне полиције које се налазе у структури националних контингента савезничких снага.

Припадници војне полиције Велике Британије, КоВ САД и Италије

намо и у Авганистану, може се с правом тврдити да нехумано поступање према затвореницима није само "привилегија" "нетрансформисаних" војски већ и оних чије државе свима држе придику о људским правима.

Веома значајна активност војне полиције у Ираку јесте и активно учешће у оспособљавању полиције и војске нових ирачких власти. У камповима за обуку спроводио се вишенедељни тренинг нових припадника полиције, а на терену мониторинг и непосредна помоћ у формирању полицијских станица и обављању дужности. Припадници војне полиције, заједно са инструкторима цивилне полиције, до краја 2005. године обучили су око 80.000 припадника нове ирачке полиције. Неколико припадника војне полиције је и погинуло у нападима на полицијске станице нове ирачке полиције. Драстичан пример је погибија шест припадника војне полиције Велике Британије у нападу побуњеника на једну полицијску станицу на југу Ирака. Обука ирачке полиције и у наредном периоду остаје једна од најзначајнијих активности војне полиције. На овом задатку ће бити ангажован већи број (америчка штампа наводи број од преко 2.000 инструктора) посебно регрутованих припадника резервног и активног састава (из трупе и Школе војне полиције). Дobar број припадника резервног састава војне полиције који се ангажује у обуци су искусни полицајци, припадници редовног састава америчке цивилне полиције.

Војна полиција активно учествује и у тзв. војним операцијама на урбанизованом терену, што се у пракси спроводило као потрага и борба са герилцима и траженим припадницима Садамовог режима. На тим задацима војна полиција је спроводила непосредну борбену подршку лаким пешадијским јединицама у саставу бригадних борбених тимова (Brigade Combat Team) у борбама са герилцима. У тим акцијама војна полиција је била задужена за блокаду ширег простора и претрес објеката након проласка борбених пешадијских јединица које су ломиле отпор федајина. Током претреса простора и објеката војна полиција је издвајала сумњиве особе, приводила их и евидентирала лица користећи аутоматизовани систем за биометрију (Biometric Automated Toyset System – BATS). На тај начин се прави база података сумњивих лица, која садржи фотографију, отиске прстију и скенирани снимак дужице ока. Тако је војна полиција долазила до значајних обавештајних и криминалистичких података, који су касније коришћени за откривање руководиоца бившег режима и федајина. Осим у борбеним акцијама војна полиција је самостално или у координацији са јединицама за специјалне операције спроводила и спроводи изненадне упаде (рејд) у објекте, квартове и мања насеља, у потрази за криминалцима, герилцима и припадницима бившег режима.

Највише припадника војне полиције страдало је приликом праћења и обезбеђења конвоја и патролирања. Најчешћи узрок је експлозија подметнутих импровизованих направа на путу и поред њега, а затим дејство лаким стрељачким оружјем. Око 15% укупног броја погинулих и рањених страдало је у разним неборбеним инцидентима, најчешће у саобраћајним удесима. Међу по-

ЗАЈЕДНИЧКИ ЗАДАТАК

Осим јединица војне полиције оружаних снага САД и друге савезничке земље су ангажовале јединице војне полиције. Највеће контингенте имале су Италија (јединица из састава карабинијера, јачине батаљона, која је 2004. године претрпела велике губитке у нападу на команду Италијанских снага у граду Насирији), Велика Британија (један пук војне полиције), Пољска (једна чета), Чешка (једна чета ВП у саставу Британског контингента), Румунија (једна чета у саставу британског контингента), Холандија (један вод), Филипини (једна чета до повлачења контингента), Бугарска (одељење у саставу националног контингента). У захтевима савезницима за слање појачања у Ирак, војна полиција је формација која се увек тражи.

гинулим припадницима војне полиције је и командант 716. БВП потпуковник Ким Орландо, који је погинуо 16. октобра 2003, са два своја војника (још седам је рањено) код Кербале.

■ БОРБА ПРОТИВ КРИМИНАЛА

Америчке оружане снаге у сва три вида имају, као посебну компоненту, криминалистичку војну полицију (Criminal Investigation Department – CID). Формирана је у три самосталне видовске команде (Морнарица и Марински корпус имају јединствену криминалистичку команду). Те јединице војне полиције су задужене за вођење криминалистичких истрага у сложенијим случајевима, истраживање случајева организованог криминала, ратних злочина и злоупотреба у набавкама за потребе оружаних снага. Такође, у координацији са обавештајном службом имају активну улогу у борби против тероризма. Тако су се припадници те категорије војне полиције нашли у Ираку и пратили кретања која се тичу тог ратишта, следећи токове организованог криминала и терористе који делују на том простору.

Тежиште њиховог рада било је на превентиви и спречавању крађа америчке војне опреме током транспорта и повратка са ратишта, али и на пресецању токова шверца оружја, дроге (која је озбиљан проблем у америчкој војсци), а у Ираку и на очувању разних уметнина и археолошког блага. Као резултат тог рада заплењено је више хиљада комада разних археолошких предмета, оружја и минско-експлозивних средстава из ратног плена, а проналажена је и дрога.

За потребе документовања злочина бившег ирачког режима обављено је више десетина криминалистичких увиђаја и других радњи на местима злочина. Вођене су и воде се бројне истраге о нападима на нове ирачке власти и америчке снаге. Тимови CID су послали и обавезни саставни делови заједничких снага војне полиције у подршци разним борбеним, противгерилским акцијама у Ираку.

Војна полиција у саставу оружаних снага САД добија све значајнију улогу. Дејства у Ираку су то и потврдила. Она је постала незамењива снага у фази консолидације власти на терену након завршетка офанзивног дела рата и универзално употребљива војна јединица. Такође, полазећи од сопствених (Панама, Авганистан, Сомалија), али и страних искустава (укључујући и она на простору бивше Југославије), војна полиција је организована да дејствује као врло значајан елемент борбене подршке у противпобуњеничким, противгерилским и противтерористичким дејствима. Војна полиција оружаних снага САД у Ираку поседује све добре особине модерне полиције, а према потреби и лаке, брзо покретне пешадије специјализоване за дејства у урбаном простору. Зато војна полиција у оквиру трансформације оружаних снага добија све значајнију улогу. У наредном периоду она ће, заједно са инжењеријом, јединицама за психолошка дејства и цивилне послове, бити знатније повећана, чак за око 10.000 људи и нарасти до око 60.000 људи у КоВ (активном саставу, Националној гарди и резерви). То повећање оствариће се на рачун других родова, пре свега артиљерије и противавионске артиљерије. Такве промене ће вероватно следити и војна полиција у Маринском корпусу. ■

Мр Драгољуб ЈЕВЂОВИЋ

ТЕРОРИЗАМ У ИМЕ ЖИВОТИЊА

ЖИВОТИЊСКА
ФАРМА

У последње време у најразвијенијим земљама групе бораца за животињска права све су спремније да нападају људе ради престанка патњи животиња

Тероризам је очигледан пример нарушавања људских права. У његовој основи је борба за политичке циљеве, који не морају увек бити негативни и сасвим неоправдани. Неприхватљиви су, међутим, методи којима се таквим циљевима тежи: претње насиљем или само физичко насиље које доводи до губитка живота и здравља људи, уништења имовине и изазивања опште опасности. Посебно је трагично кад се терористички акти изводе у име заштите људских права. А потпуно је апсурдна појава тероризма у име заштите животињских права.

Борци за права животиња, који подмећу пожаре и шаљу тзв. писма бомбе, јесу типични "терористи једног спора". Тај појам обухвата различите групе опседнуте жељом да промене одређену политику или праксу унутар циљане средине, а не идејом политичке револуције. Примери за то, поред насилних група за заштиту животињских права и очување природне средине ("екотерористи"), јесу и агресивне феминисткиње, групе против абортуса, итд. Иако су ове појаве својствене за најразвијеније земље, посебно за Велику Британију и САД, забрињавају процене да су у сталном порасту и да ће се таква тежња наставити.

■ ЕФЕКАТ РЕЗОНАНЦЕ

Седамдесетих година 20. века радикализована је идеја о заштити животињских права. Наиме, превазиђено је раније морално правило "Покрета за заштиту животиња", по коме је прихватљиво да људи искоришћавају животиње под условом да животиње не пате више него што је то неопходно. Насупрот томе, изражено је мишљење да животиње имају права која су одговарајућа и једнака правима људи, али та права не могу бранити саме животиње. Због тога људи морају преузети одговорност за промовисање и осигурање "људских права животиња".

Борба за права животиња, уз коришћење насиља, подразумева употребу или претњу употребом насиља, углавном против компанија или појединаца који имају директну везу с експлоата-

цијом животиња. Претње тровањем производа односе се и на оне који прихватају коришћење животиња за људске потребе. На пример, лажна дојава о тровању чоколадице "Марс" била је усмерена против потрошача који, према виђењу активиста, куповином тих производа оправдавају коришћење животиња у пластичарској индустрији.

Одлика сваког тероризма јесте само терорисање, односно ширење страха тзв. ефектом резонанце, и нема сумње да су екстремисти покрета за права животиња били успешни у том погледу. То се може видети не само из реакција фирми и појединаца који су били мете већ и из реакције шире јавности. Конкретни резултати били су затварање неких фарми и фабрика, мада су оне углавном само премештане на друге локације,

са мањим рестрикцијама
када је реч о ко-

Илустровао Никола ОТАШ

ришћењу животиња. Међутим, изнуђени уступци и реформе у привредним подручјима у којима се користе животиње, на пример увођење најдуже трајања транспорта живих животиња за извоз, нису смањили ниво насиља. Радикални активисти покрета за права животиња тврде да и даље морају користити насиље, те да ће њихове скупине нестати онда и само онда када више не буде "злостављања и патње животиња".

■ АКТИВИСТИ

Покрет је у суштини више сентименталан него рационалан, а супротставља се коришћењу животиња, не само за медицинска истраживања већ и за храну и одевање. Политички активисти већином су жене и углавном припадају средњој класи, често су добро образовани и имају угледне послове, а теже да прихвате алтернативне вредности, попут религије новог доба, вегетаријанства и контракултуре. Понекад иду и даље од тога, све до генералне критике модерног живота и савремених вредности које желе да преокрену, при чему се само мали број међу њима служи насиљем.

Циљ је, међутим, увек био постизање публицитета јер се и овде, као и код сваког другог политичког насиља, тежи придобијању јавног мњења за идеје које се пропагирају.

Тактика коју ови терористи користе стално ескалира. На пример, тактика провала у лабораторије и уништавање опреме замењена је слањем бомби пуњених иглама за инјекције и подметањем експлозивних направа под аутомобиле. Однедавно, кључна тактика против послова везаних за животиње јесте повећање притиска на банке, осигуравајућа друштва и друге финансијске службе да не пружају услуге компанијама које обављају истраживања на животињама. Друго, иде се на застрашивање купаца јавним демонстрацијама испред њихових уреда. Ове тактике су врло успешне и умногоме отежавају полицији да адекватно одговори на њих.

Почеци тероризма за заштиту права животиња у Великој Британији коинцидирају са појавом групе "Дружба милосрђа", коју су 1972. године основали неки чланови "Друштва за саботирање лова" да би предузимали конкретне акције за спасавање не само оних животиња које људи лове да би се забавили већ и животиња на фармама и лабораторијама. "Дружба милосрђа" је отпочела кампању уништавања имовине, укључујући и подметање пожара и уни-

НАНОШЕЊЕ ПОВРЕДА

Почетком осамдесетих година прошлог века појавила се нова група спремна на примену насиља против људи у име права животиња, која није зазирала од наношења повреда бићима која имају осећања. Наиме, раније непозната Милиција за права животиња (ARM) преузела је одговорност за писма бомбе која су 1982. била послана вођама британских политичких странака. Та група је преузела одговорност и за више случајева подметања експлозивних направа под аутомобиле и у станове неких научника током 1985. и 1986. године.

Слично терористима из редова ALF, активисти ARM су у почетку благовремено објављивали место и време када ће експлодирати постављене бомбе, али су убрзо прешли на "политику без упозорења". У деведесетим годинама додатно је порастао интензитет насиља ARM. Група је преузела одговорност за неколико запаљивих направа подметнутих 1994. године у продавнице риболовног прибора, трговине кожном робом, апотеке и објекте добротворних организација, а била је укључена и у инцидент са наводним тровањем пасте за зубе "Boots" живом.

штавања опреме у разним лабораторијама у којима су се спроводили експерименти на животињама. Међутим, кампања је кратко трајала јер су њихове вође ухапшене и осуђене. Након привременог пуштања из затвора, неки од њих су 1976. године основали Фронт за ослобођење животиња (ALF).

■ СРЕДСТВА

На самом почетку ALF је имао највише 30 активиста. У ALF се нико не учлањује у правом смислу те речи, а с обзиром на чињеницу да су многе акције те групе противзаконите. Не постоји ни службени попис чланова. Група данас тврди да има око 2.500 активиста (сви су вегетаријанци), од тога око 100 "преданих активиста" чини тврдо језгро спремно на употребу експлозива и запаљивих средстава. Сматра се да им додатних 3.000 људи помаже новцем или на друге начине, а посредством "Групе за подршку Фронту за ослобођење животиња" (ALFSG).

Наиме, ALFSG пружа помоћ активистима на различите начине, укључујући финансијску помоћ за плаћање судских трошкова, те књиге и образовни материјал за оне у затворима. Претплатници ALFSG примају редовни билтен с информацијама о активностима ALF и чланцима који се тичу права животиња. Најзад, ALF је добијао помоћ и од организација које се противе вивисекцији животиња, као што су Британска унија за укидање вивисекције (BUAV) и Национално друштво за борбу против вивисекције (NAVS).

По устројству, ALF је нехијерархијска организација у којој не постоји централна управљачка структура. Активисти делују у аутономним ћелијама, које саме бирају циљеве и методе, а могу се бавити и законитим и незаконитим радњама. При томе се појединци укључени у противзаконите акције "нужно измењују када се против неких поведе поступак и тако изгубе анонимност". Фронт за ослобођење животиња, иначе, верује да су све његове активности ненасилне, јер се, према схватању

У развијеном свету су све учесталије демонстрације против угрожавања животиња

његових чланова, насиље може спроводити само над бићима која осећају, односно која су способна да пате и уживају. По томе се, на пример, подметање бомбе с циљем изазивања штете на имовини не сматра насиљем.

■ ПОДМЕТАЊЕ ПОЖАРА

Фронт за ослобођење животиња је у првим годинама након оснивања изводио једино нападе усмерене на имовину, при чему су коришћени различити методи: подметање пожара, ослобађање животиња, зачепљавање брава суперлепком, поливање течности за скидање боје по аутомобилима и разбијање и гребане стакла на излозима. Методе су биле кланице, месаре, узгајивачи животиња, крзнари, циркуси, "fast-food" ресторани и тркалишта за животиње. Сматра се да је у првој години свог деловања ALF причинио штету у висини од 250.000 фунти. Од средине осамдесетих година прошлог века уочавају се промене у тактици и избору циљева.

Писма бомбе, претње тровањем производа и подметање бомби под аутомобиле обележили су раздобље између 1982. и 1988. године. У то време почињу и претње појединим особама, а најаве тровања производа су читаво становништво учиниле потенцијалном метом терориста. Најважнија лажна претња догодила се 1984. године, а односила се на наводно стављање отрова за пацове у чоколадице компаније "Марс", која је због тога имала губитак од шест милиона фунти. Касније претње тровањем производа односиле су се на додатке у уљу за бебе, избељивач у шампону и др.

■ РЕАГОВАЊА ВЛАСТИ

Британске власти су споро реаговале на промене у тактици екстремиста за права животиња. Тек је 1984. године (осам година након оснивања ALF) основало ново одељење при обавештајном огранку Метрополитен полиције (C11 New Scotland Yard). Оно је од 1986. године познато као ARNI (Animal Rights National Index) и постало је аутономно национално тело које помаже свим полицијским снагама које се изван Лондона баве активистима за права животиња.

ARNI даје процене и информације специјалним полицијским одељењима и тако им помаже у заштити потенцијалних мета "екотерориста". Осим тога, ARNI редовно прати и Билтен ALFSG због написа који би могли подстрекавати на изазивање материјалне штете. ALFSG признаје да због тога не може објављивати све што би желео, спроводи аутоцензуру над прилозима и ре-

ПАКЕТ БОМБА

У октобру 1993. године у пошти је експлодирао пакет бомба који је био адресиран на особу повезану са ловом. Одговорност за ту и неколико наредних експлозија преузела је дотад непозната група са називом "Министарство правде". До децембра 1993. године та група је преузела одговорност за 31 напад бомбама и темпираним запаљивим направама. Међу метама били су појединци повезани са ловом, компаније које су се бавиле експериментима на животињама и произвођачи крзна.

Следеће године група је преузела одговорност за више од 100 напада, при чему је коришћена различита техника. На пример, смањено се број писама бомби, али су две разорне направе експлодирале испод возила чији су власници имали везе с експериментима на животињама.

довно тражи правно мишљење пре објављивања материјала. Упркос томе, полиција им је неколико пута претражила канцеларије и конфисковала документе, рачунаре и билтене.

Тајни агенти су се инфилтрирали у ALF, што је омогућило судско гоњење екстремних активиста. Досад је било око 300 случајева судског прогона, који су у већини завршени осудама активиста на затворске казне. Највећи број осуђених је добио шест или седам година због оштећивања имовине. У новије време има и дужих казни, при чему је на најдужу казну до сада осуђен Б. Хорн. Тај активиста, који је у затвору врло истрајно штрајковао глађу, осуђен је на 18 година због подметања пожара на неколико места, уз посебну казну од 14 година због покушаја подметања пожара у Бристолу.

Посебно је значајна околност да Влада Велике Британије још није одлучила да примени Закон о спречавању тероризма (Prevention of Terrorism Act – PTA) и на насиље активиста за права животиња. Можда је разлог за то у чињеници да у њиховим акцијама до сада нико није изгубио живот, мада је било повређених. У том смислу није незаконито бити члан ALF или припадати групи за подршку. Такође није противзаконито финансијски помагати организацију или носити мајице или беве и значке који изражавају подршку. Међутим, уколико ALF постане законом забрањена организација, све би ово било кажњиво по кривичном закону. ■

Милан МИЛОШЕВИЋ

ХЕЛИКОПТЕРИ ЗА ИРАК

Ирачко ратно ваздухопловство преузело је првих осам, од десет наручених, нових Ми-17В-5 транспортних хеликоптера. Један од тих је у VIP варијанти, намењен за превоз високих официра из Команде РВ. Ови хеликоптери су прве летилице које је ирачко РВ набавило без помоћи коалиционих снага.

Хеликоптери су, најпре, у деловима превезени транспортним авионима Ан-124 у ваздухопловну базу Ал Мутхана у Ираку, где су поново састављени и изведени пробни летови пре формалне примопредаје. Остала два хеликоптера су планирана да се испоруче за неколико недеља, након што се на њима обаве додатни послови у Русији. Ирачко РВ, ради комплетне обнове своје ваздушне флоте, планира куповину нових 24 хеликоптера Ми-17 до краја идуче године. ■

НОВА УЛОГА "ШАНГАЈСКЕ ГРУПЕ ЗА САРАДЊУ"

"Шангајска група за сарадњу" коју чине Русија, Кина и четири централноазијске земље Киргистан, Узбекистан, Таџикистан и Казахстан, а као посматрачи Индија, Пакистан и Иран, формирана је са основним циљем економског повезивања земаља централноазијског региона. Међутим, на априлском састанку министара одбране земаља чланица "Шангајске групе за сарадњу", одржане у Пекингу, била је евидентна амбиција Русије да тежиште рада ове организације са економске пренесе на војну сарадњу.

Наиме, министар одбране Русије Сергеј Иванов предложио је организовање заједничке војне вежбе земаља чланица и посматрача, уз учешће свих видова војске, на територији Русије. Вежба би се извела у 2007. години са тежиштем на јачању међусобне сарадње и провођење заједничких активности у борби против тероризма. ■

БОСАНСКИ ВОЈНИЦИ У ИРАКУ

Вод за уклањање експлозивних направа (Explosive Ordnance Disposal – EOD) оружаних снага БиХ, састављен од професионалних и борбено искусних војника, овог месеца успешно ће окончати свој шестомесечни мандат у Ираку. Задатак 36 војника из БиХ, припадника сва три конститутивна народа, јесте чишћење бившег војног комплекса са више од стотину депоа за муницију које је користио режим Садама Хусеина. На тај начин они олакшавају посао инжењерским јединицама Коалиције и повећавају безбедност коалиционих снага и ирачких цивила. ■

ВЕЖБА "COMBINED ENDEAVOR 2006"

У Баумхолдеру (Немачка) и на издвојеној оперативној локацији америчке Eagle Base, лоциране недалеко од Тузле, од 12. до 25. маја изведена је вежба "COMBINED ENDEAVOR 2006" као дванаеста у низу годишњих вежби. Вежбу је организовала америчка Команда за Европу USEUCOM и на њој је, као и на претходним, проверавана интероперабилност комуникацијско информатичких система земаља чланица Савеза и Програма ПзМ. На овогодишњој вежби учествовали су припадници јединица везе из 41 државе, чланице Натоа и ПзМ. ■

МОДЕРНИЗАЦИЈА ХРВАТСКЕ ВОЈСКЕ

Министарство одбране Хрватске представило је садржај и финансијске пројекције дугорочног плана развоја оружаних снага. Према том документу, Хрватска би до 2015. модернизовала борбену и неборбену технику, објекте и целу хрватску војску, укључујући куповину нових борбе-

них авиона и изградњу најмање четири патролна брода за обалску стражу. За ову намену Хрватској ће требати више од 14 милијарди куна или око 2 милијарде евра.

Јединице хрватских оружаних снага биће, према плану, до краја 2015. године, бити размештене на само двадесетак локација и у максимално 218 војних објеката у њима, док би остале некретнине добиле нову, цивилну намену. Део средстава добијених на такав начин Министарство би употребило за куповину нове војне опреме. У саставу тако реформисане војске било би 16.000 активних војних лица, 1.600 цивила, око 6.000 припадника уговорне резерве и око 2.000 војника на добровољном одслужењу војног рока. ■

У ОСИЊЕМ ГНЕЗДУ

ДРУГА БИТКА ЗА ГРОЗНИ

Први отпор терористима су пружиле локалне снаге. Четрдесетак полицајаца, уз ОМОН из Липетска, три дана се борило у окружењу против далеко надмоћнијих чеченских бораца, све док федералне снаге нису пробиле обруч. У Дагестану је проглашена општа мобилизација, а у кризну област су брзо упућене 31. ваздушно-десантна бригада и елитна гардијска ваздушно-десантна дивизија из Пскова.

Први чеченски рат се, како у Русији, тако и широм света, сматра за црну мрљу у историји руске војске – некомпетентни и немарни генерали увукли су у битку лоше увежбране и организоване јединице. Сlike изгорелих тенкова и окопних возила са улица Грозног обишле су свет и узбуркале руско јавно мњење. Војно руководство је одмах после окончања првог сукоба започело припреме за наредни рат.

Према западним изворима, група официра окупљених око генерала Квашњина, начелника Генералштаба, ангажовала се најпре на реформи руских оружаних снага. Задатак је био јасан – оспособити и припремити војску за нове борбе, победити у општем конвенционалном сукобу, али и збрисати љагу нанету војсци у првом чеченском рату. Многе старешине су за то биле и додатно мотивисане, јер су им синови рањени или погинули у Чеченији.

Према концепту руске националне безбедности из 1997. године, сматрало се да су једино унутрашњи и локални сукоби

1997. године, основна прет-

ња држави. Ширење НАТОа на исток и агресија на Југославију, навеле су тадашњег министра одбране Игора Сергејева да изјави како ће Русија изменити дотадашњу војну доктрину. Генерал Леонтиј Кузњецов, командант Московске војне области, јавно је критиковао важећи безбедносни концепт, наглашавајући да се руске оружане снаге морају припремати за одбрану од агресије широким размера.

Први корак у томе била је измена војне доктрине. Ваљало је најпре унапредити руковођење и командовање, а потом и садејство са јединицама МВД-а. Веровало се да је подређеност војних јединица Министарству унутрашњих послова, током првог сукоба, била кобна грешка. Како се сукоб одвијао на тлу Русије, МВД је требало да контролише све расположиве саставе.

После догађаја у Дагестану, Министарство одбране је преузело контролу над јединицама од Министарства унутрашњих послова. Оно је надаље управљало свим војним операцијама. Уз то, показало се да систем попуне јединица није био одговарајући, посебно насумично формирање "компаративних батаљона" од мањих јединица, које до тада нису здружено дејствовале. Исполњене су, такође, слабости обуке за борбу у урбаним срединама и планинском терену. И информативни рат није вођен на правилан начин.

Зато су у неколико војних области изведени маневри, незабележених размера у скоријој прошлости. Током вежбе на Далеком истоку ангажовано је чак 40 тенкова, 200 оклопно-механизованих возила, 75 авиона и 11 бродова. Више од 7.000 руских војника и официра је завршило обуку у планинском ратовању на дивизијском полигону у Сибиру.

■ ИЛЕГАЛНА НАБАВКА ОРУЖЈА

Шта се у међувремену догађало у Чеченији? Чеченско руководство је, наиме, од Русије тражило 25,8 милијарди долара као "компензацију за године ратовања против чеченског народа". До лета 1999. године, према руским изворима, федерална влада је влади Масхадова издвајала финансијска средства за плате и пензије, али је мало тога стигло у руке обичних

АНАЛИЗА РИЗИКА

У време другог чеченског рата, руску војску су махом чинили регрути, сумњивих физичких и психичких квалитета. Ваздухопловство, морнарица и ракетне јединице попуњене су високо образованим кадром, а десантне и специјалне снаге добровољцима. За остале видове и родове војске ангажовани су преостали војници. Високи официри нису били сигурни у способност бораца, посебно током блиске борбе са чеченским терористима, па су се више ослањали на артиљеријске и авијацијске ударе. Артиљеријске батерије, које су све време биле у приправности, далеко су ефикасније деловале од новоформираног састава артиљерије – њихова ватрена прецизност била је четири до пет пута већа, а број повреда војника знатно мањи. Елитне јединице су се, додуше, добро показале у сукобима, али је њихов број био ограничен.

БУРАТИНО

Тешки пламено-бацачки систем ТОС-1, познатији као Буратино, први пут се масовно користио у Чеченији 1999. године. Има калибар од 220 милиметара, 30 цеви, а поставља се на шасију тенка Т-72.

Формацијски се налазио у батаљонима бацача пламена, у оквиру јединица за хемијско ратовање. Његов минимални домет износи 400 метара, максимални 3.500 метара, а поједини аутори сматрају да може дејствовати и до 5.000 метара. Ракете Буратина садрже сагориву течност, која при експлозији бојеве главе испаривањем ствара аеросолни облак. Осим ватреног дејства развија и надпритисак који уништава све у простору површине 400x200 метара. Како је цена његових пројектила изузетно висока, ретко се употребљавао.

људи, којима је и било намењено. Новац је махом проневерен или коришћен за илегалну набавку оружја. Чеченија је постала транзитна област у трговини оружјем и дрогом са Истока ка Западу, а у самој земљи су радиле и четири фабрике за прераду хероина. Око 60 криминалних група, са више од 2.500 припадника, ангажовало се у бројним отмицама, па је киднаповање људи постала врло лукративна делатност. У лето 1999. године је за око 1.200 талаца у Чеченији, највише деце и страних држављана, захтеван откуп. Неколико десетина хиљада људи је тада напустило земљу. Поновни сукоб руске армије са чеченским терористима, дакле, био је само питање времена.

Циљ фундаменталиста, блиских талибанима из Авганистана који су признали чеченску републику, био је стварање феудалног исламског калифата на пределу између Црног и Каспијског мора, како би се Русија одвојила од Транскавказја. Зато су првих августовских дана јединице чеченских терориста, међу којима је било доста странаца, под командом Шамила Басајева и Саудија Емира ибн ал-Хатаба, ушле у Дагестан. Намеровали су да формирају мостобран, држећи под контролом Гигатлински и Јагодак, два кључна прелаза која повезују Дагестан и Чеченију. Потом би заузеле главни град, узели таоце и поставили ултиматум локалној влади, присиливши је да поднесе оставку. Око 2.000 бораца је преузело контролу над десетак села, а придружили су им се и тамошњи вахабити.

■ ДАГЕСТАНСКИ ОБРАЧУН

Први отпор терористима су пружиле локалне снаге. Четрдесетак полицајаца, уз ОМОН из Липетска, три дана се борило у окружењу против далеко надмоћнијих чеченских бораца, све док федералне снаге нису пробиле обруч. У Дагестану је проглашена општа мобилизација, а у кризну област су брзо упућене 31. ваздушно-десантна бригада и елитна гардијска ваздушно-десантна дивизија из Пскова. Био је то само део снага за брзу интервенцију

руске војске. Борбе су биле врло жестоке, уз широку офанзиву федералних и локалних снага крајем августа. Чеченски терористи су одбијени и приликом поновног упада у Дагестан 5. септембра. Ипак, губици војске су били бројни – погинуло је 104 припадника, а рањено 291. У јединицама МВД-а је погинуо 171 борац, 646 је рањено, а 15 припадника је нестало у борби. Територијална одбрана Дагестана и полиција су имале, такође, знатне губитке.

Далекометна артиљерија руске војске је на ту инвазију одговорила ударима преко границе, по базама терориста у јужној Чеченији, али и ограниченим ваздушним нападима. Током прве половине септембра, терористи су поставили бомбе у стамбеним четвртима Москве од којих је страдало скоро три стотине људи.

Огорчено јавно мњење Русије је захтевало одлучну акцију оружаних снага. Планирано је преношење рата на непријатељску територију и уништавање чеченских терориста у сопственом гнезду. Осмишљене су две опције за војну акцију у Чеченији. Прва је подразумевала наступање кроз јужни, брдовити део земље, за формацијама које су се повлачиле из Дагестана. Ту је, пак, постојала опасност да терористи блокирају линије напредовања дуж уских планинских путева, а Руси претрпе велике губитке. Зато је усвојен план напредовања оклопно-механизованих возила колонама кроз северну Чеченију до реке Терек, где је терен махом раван, уз снажну подршку авијације, масивне артиљеријске и ваздушне ударе по војним и полицијским центрима у Грозном, Гудермесу и Веденоу.

■ РАТНЕ ПРИПРЕМЕ

Процењено је да у Чеченији има око 10.000 бораца, од којих је 3.000 до 5.000 у Грозном, а остатак у југоисточном делу земље. Према руским сазнањима, лично је Осам бин Ладен упутио више од 600 својих бораца за помоћ Чеченима. Име Басајева, чеченског вође, постало је синоним за тероризам у Чеченији. Он је медијску пажњу привукао још 1991. године када је отео руски путнички авион и присилио пилоте да слете у Турску, где је изнео захтеве за независност Чеченије. Током прве битке за Грозни, Басајев је уз Дудајева и Масхадова био један од ратних вођа. У жижи медија поново се нашао јуна 1995. године, после напада на болницу у Будјеновску – око 1.000 талаца је затворио и користио као живи штит. Исте године је закопао радиоактивни материјал у једном московском парку. Иако је био противкандидат Масхадову на председничким изборима у Чеченији, у његовој влади је био премијер 1997. године.

Командант руских оружаних снага, тачније Здружене групе северног Кавказа, био је генерал-пуковник Виктор Казанцев. У саставу руских јединица су се налазиле група снага *Исток*, којом је командовао генерал Геннадј Трошев, по многим најсмелији високи руски официр пореклом из Чеченије, група снага *Север*, коју је водио генерал Тачев, затим, група снага *Југ* на челу са генералом Ашуровим и група снага *Грозни*, чији је командант био генерал Булгаков. *Југ* је формиран у јануару 2000. године, како би спречио извлачење чеченских формација према југу. Бројао је око 5.000 падобранаца, морнарских пешадијанаца и граничара.

За вођење информативног рата руске оружане снаге су у Маздоку оформиле Здружени информативни центар, који је преносио податке о стању на бојишту. Ради постизања тактичког изненађења вешто су коришћене дезинформације, а створен је утисак да су циљеви руске офанзиве врло ограничени. У почетним изјавама надлежни нису помињали заузимање Грозног, већ само стање у окружењу и артиљеријске ударе. Контрола над протоком информација је олакшана јер су се руски и страни медијски тимови још пре почетка рата повукли из Чеченије због киднаповања новинара. ■

(Наставак у следећем броју)

Др Александар МУТАВЦИЋ

ВАЗДУШНИ УДАРИ

Сматра се да је током другог ратног сукоба у Чеченији око 80 одсто ватрених дејстава извела авијација, а 15 до 17 одсто артиљерија. Приближно једнак број удара су имали авиони и хеликоптери. Су-24 се користио у свим метео условима, Су-25 само у повољним, а савремена варијанта Су-25Т, са вођеним пројектиlima ваздух–земља АС-10, по сваком времену. Хеликоптер Ми-8 МТКО са уређајима за лет и дејство у ноћним условима се ограничено користио. Слаба тачка руске војске била је употреба беспилотних летелица. Пчела је било у врло ограниченом броју.

До 1. јануара 2000. федералне снаге су изгубиле три Су-25 и један Су-24. За годину дана Русима су терористи уништили 11 хеликоптера Ми-24 и 12 Ми-8. Половина тих губитака настала је у току борбених дејстава, а половина за време оперативне употребе. Чечени су маскирали своје положаје и отварали ватру при налету руских хеликоптера из свих дугих цеви малог и великог калибра. Ни једну од оборених или оштећених летелица нису погодили из само једне врсте оружја.

До 1. јануара 2000. федералне снаге су изгубиле три Су-25 и један Су-24. За годину дана Русима су терористи уништили 11 хеликоптера Ми-24 и 12 Ми-8. Половина тих губитака настала је у току борбених дејстава, а половина за време оперативне употребе. Чечени су маскирали своје положаје и отварали ватру при налету руских хеликоптера из свих дугих цеви малог и великог калибра. Ни једну од оборених или оштећених летелица нису погодили из само једне врсте оружја.

ТОЧКА

Точка 9К79, или по НАТО номенклатури SS-21 *Skarab*, је једноступена балистичка ракета кратког домета, постављена на транспортеру *точкашу 6x6*, који је истовремено и лансер. Има домет

70 километара, док побољшана варијанта *Точка-У 9М79-1* достиже и 120 километара. Бојева глава садржи 120 килограма класичног експлозива, али може имати нуклеарно, хемијско или пуњење другачије врсте. Две *Точке*, како тврде западни извори, лансиране су из Моздока на Грозни 21. октобра 1999.

ТЕНКОВИ У СУКОБУ

Од тенкова се у Чеченији махом користио Т-72 са реактивним оклопом, а од оклопно-механизованих возила БМП-2, БТР-70 и БТР-80, док се БМП-3 употребљавао у мањем обиму. Свега десетак тенкова Т-90, из континента за извоз у Индију, ангажовало се у чеченским ратним сукобима. Један од њих су терористи у борби погодили са седам противтенковских пројектила, али није знатније оштећен, што потврђује висок квалитет оклопа, уз заштитне системе *Арена* или *Штора*.

ОБОСТРАНА ДОБИТ

Стављање потписа државног секретара САД Кондолизе Рајс и министра иностраних послова Бугарске Ивајла Калфина на Споразум о сарадњи у војној области између САД и Бугарске, 28. априла ове године у Софији, завршени су трогодишњи преговори чија је суштина добијање права на коришћење војних инфраструктурних објеката на територији Бугарске

Споразумом о сарадњи у војној области са Бугарском САД су добиле право на десетогодишње коришћење полигона Ново село код Сливена, уређеног за обуку, извођење вежби и гађања јединица Копањене војске и специјалних снага, затим складишта у поморској бази Ајтос код Бургаса и аеродрома Безмер у близини Јамбола на југоистоку, односно Граф Игнатијево код Пловдива на југу земље, опремљених за пријем свих врста ваздухоплова.

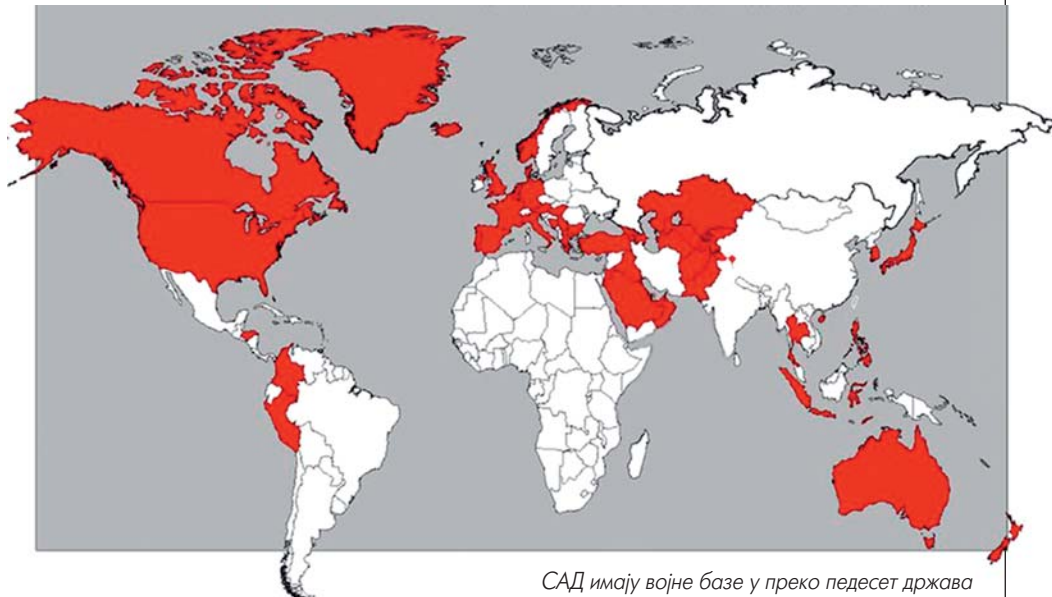
Први амерички војници у тим објектима очекују се у 2007. години. Снаге величине бригаде од 2.000 до 3.000 америчких војника биће размештене у објектима на бази ротације, у сменама које трају по шест месеци, с тим што се тај број у периоду смене јединица може повећати и до 5.000.

Америчко инсистирање на потписивању Споразума базирано је на промени њихове војне стратегије, којом је предвиђено пресељење војних база из западног дела у мање базе земаља југоисточне Европе, пре свега у Румунији и Бугарској. Планом о новим базама предвиђено је обезбеђивање услова који би задовољили све потребе за извођење операција против тероризма и других асиметричних изазова и претњи.

Другим речима, на територији тих земаља формирали би се инфраструктурни објекти, чијим коришћењем се затварају циклуси борбених потреба: од полигона за обуку, вежбе и гађања, складишта за логистичку подршку операција, до аеродрома за слетање свих врста летелица. Такав циклус у Бугарској реализован је добијањем права на полигон Ново село, складишта у поморској бази Ајтос и аеродрома Безмер и Граф Игнатијево.

Сједињене Државе су Споразумом добиле могућност да се са те територије ангажују према земљама које су на тзв. "црној листи" због подршке терористичким организацијама, средњоазијским ресурсима нафте и воде и контроли путева њиховог транспорта.

Када је реч о Бугарској, постигнути споразум је у складу са њеним националним интересима, јер се њиме остварује неколико циљева. Војно и технички отвара могућност бугарским војницима да се, заједно са америчким, увежбавају у борбеним условима приближно једнаким новим изазовима и претњама. Економски циљ је отварање нових радних места у околини тих објеката, али и десетине милиона долара у страним инвестицијама, између осталог, за поправку путева, железничких терминала и друге инфраструктуре. Остварен је и политички циљ, јер Бугарска оваквим видом сарадње постаје важан савезник САД и очекује њену већу подршку у приступању ЕУ.

САД имају војне базе у преко педесет држава

Посебна димензија Споразума јесте могућност да Бугарска и даље буде земља без нуклеарног оружја на својој територији. Наиме, Америка је прихватила обавезе из докумената Натоа да "неће размештати, да нема намеру да размешта и нема разлога да размешта" нуклеарно оружје на територијама нових чланица Савеза.

Са своје стране, Бугарска се обавезала на даљу примену свих међународних договора о забрани ширења оружја за масовно уништавање.

Након ратификације Споразума у парламенту Бугарске очекује се потписивање допунских докумената којима ће бити регулисана питања војне и техничке сарадње, граничне и царинске контроле, кривичне одговорности, безбедности инфраструктурних објеката, поштанских услуга, екологије, регистрације моторних возила, коришћење националних радио и других фреквенција. ■

Б. НИЧИЋ

СВЕСТРАНЕ ПОПУТ ТОМАХАВКА

После ракета *Кх-55* гранат, конструисањем нове генерације крстарећих ракета *клуб*, руски конструктори су учинили још један корак напред у правцу модуларијације и рационализације ракетних система. Заједничке компоненте дели чак пет различитих ракета, намењених за противбродску, противподморничку борбу и за нападе на циљеве на копну.

У време Хладног рата, када се нису жалила средства за развој наоружања и војне опреме, површински ратни бродови СССР-а били су опремљени великим бројем уско специјализованих ракетних система. С друге стране, у САД се тежило стандардизацији у димензијама па се из истих лансера могло лансирати више типова ракета (нпр. комбиновани лансер *Мк-13* за противбродске ракете *harpoon* и ракете *брод-ваздух стандард*). А конструкција лансирних система је кулминирала универзалним силосима *Мк-41* на крстарицама и касније разарачима, са могућношћу лансирања и крстарећих ракета *tomahawk*, противподморничких система ракета-торпедо *ASROC* и ракета *брод-ваздух стандард*.

На тај начин, обезбеђена је изузетна флексибилност и прилагодљивост различитим задацима, уз велики борбени комплет. Уз то, крстареће ракете су могле да се лансирају и са подморница, авиона и копнених лансера, а могле су да се користе за нуклеарни удар, нападе на копнене циљеве обичним и пробојним бојним главама, те противбродска дејства. Размишљало се чак и о касетној бојној глави. Све то је давало универзалност и у значајној мери повећавало серијску производњу (а тиме је обарало производну цену).

Совјети су следили пример својим крстарећим ракетама *Кх-55* гранат (према НАТО ваздух-земља *AS-15 kent* и *SS-N-21 sampr-*

son), али никад нису постигли степен свестраности као код *tomahawk*. Међутим, појава најновије серије крстарелих ракета клуб, даје Русима могућност "полагања поправног".

■ ПЕТ ВАРИЈАНТИ

Фамилија крстарелих ракета клуб намењена је за читав дијапазон задатака: противбродске и противподморичке борбе, као и дејства против циљева у унутрашњости копна. Осим тога, могу се лансирати са подморница (фамилија клуб-С) и бродова (клуб-Н), а постоје и надзвучне и подзвучне варијанте. Варијанте намењене за опремање бродова могу се лансирати како из вертикалних силоса, тако и из кутијастих лансера, који се служе за складиштење и лансирање. Овако висока флексибилност је омогућена, између осталог, и прилично великим димензијама, које обезбеђују довољан "простор" за смештање довољне резерве горива, односно снажне бојне главе.

Подзвучна противбродска ракета је ЗМ-54Е1. Има два степена; стартни ракетни мотор (buster) на чврсто гориво који се одбацује када ракета достигне висину 150 m, и тада се пали турбомлазни мотор који обезбеђује крстарелу брзину од 0,6-0,8 маха. Након тога, ракета се спушта на висину 10-15 m изнад морске површине, а на удаљености 30-40 km од претпостављене позиције циља, ракета се пење и активира се радар, односно активни радарски трагач АРС-54. Домет овог радара је 60 km, маса 70 kg, а пречник 420 mm.

ЗМ-54Е је такође противбродска ракета, али се за разлику од ЗМ-54Е, на удаљености 20 km од циља одбацује задњи део ракете са турбомлазним мотором и активира се други ракетни мотор који повећава брзину ракете са 0,6-0,8 на 2,9 маха! Висина лета се при томе смањује на 3-5 m и у карактеристичној цик-цак путањи приближава циљу. Задатак блиске противракетне одбране (која се примењује на већини бродова) у великој мери је отежан, јер у тренутку када је ракета откривена, она већ путује брзином 2,9 маха, тако да до удара остаје веома мало времена. Међутим, домет је у односу на ЗМ-54Е са 300 km смањен на 220 km, док је маса бојне главе смањена са 400 на 200 kg.

ЗМ-14Е је крстарела ракета намењена за лансирање са подморница, за дејства по циљевина на копну. За разлику од других ракета, за одређивање висине се не користи радарски висиномер, већ висиномер који ради на принципу мерења притиска ваздуха. На тај начин, ракета са теже открива, а терминални систем навођења заснива се на коришћењу пријемника сателитског система за одређивање положаја ГЛОНАСС (руска алтернатива америчком ГПС систему). Као и код противбродске ракете ЗМ-54, стартни ракетни мотор са након краћег времена одбацује, а пали се турбомлазни мотор, чиме се оставрује брзина 0,6-0,8 маха. Домет и маса бојне главе су такође као код ЗМ-54.

91PE1 и 91PE2 су подморничка и бродска варијанта противподморничких ракета. Трајекторија је балистичка, где се постиже највећа брзина од 2,5, тј. 2 маха. Уместо класичне бојне главе, носи се подводна ракета, својеврсни руски "специјали-

тет", са хидроакустичним системом самонавођења. 91PE1 се може лансирати са подморнице која се налази на дубини до 150 m и креће се брзином од највише 15 чворова. При томе је домет 50 km, док код нешто лакше варијанте 91PE2, лансиране са бродова, домет износи 40 km. На овај начин, и бродови и подморнице имају могућност напада на противничке подморнице са знатно већим удаљености него употребом торпеда.

	ЗМ-54Е	ЗМ-54Е1	ЗМ-14	9PE1	9PE2
Дужина (m)	8.22	6,2	6,2	8	6,5
Пречник тела	533 mm	533 mm	533 mm	533 mm	533 mm
Маса (kg)	2300	1780	1780	2050	1300
Маса бојне главе (kg)	200	400	400	76	76
Највећи домет (km)	220	300	300	50	40
Брзина	0,6-0,8 крстарела; 2,9 маха у рејону циља	0,6-0,8 маха	0,6-0,8 маха	највећа 2.5 маха	највећа 2 маха
Трајекторија	Нисколетећа	Нисколетећа	Нисколетећа	Балистичка	Балистичка

■ ИМА ЗАИНТЕРЕСОВАНИХ КУПАЦА

Димензије фамилије ракета клуб прилагођене су димензијама топредних цеви (пречник 533 mm), односно дужини стандардних торпеда, као и код америчких ракета *tomahawk*. Ову могућност прва ће искористити Индија, која ће, бар за сада, на својим модернизованим подморницама *Sindhugosh* (руска класа *кило*) и фрегатата *Talwar* (вертикални лансери), користити надзвучне противбродске ракете ЗМ-54Е. Такође, постоји могућност да се подморнице опреме и крстарелим ракетама ЗМ-14Е, док је набавка противподморничких ракета 91PE1/2 за сада неизвесна. Осим тога, из незваничних извора се сазнаје, да ће индијска ратна морнарица у наредном периоду набавити и најновије руске подморнице класе *амур*, опремљене алтернативним погоном на гориве ћелије и ракетама *клуб*.

Кинеска ратна морнарица ће такође за своје две нове подморнице класе *кило*, руског порекла, највероватније набавити ракете ЗМ-54Е и евентуално ЗМ-14. То у великој мери забрињава Тајван, али и САД чији би се носачи авиона у евентуалном sukobу и те како нашли у опасности. Занимљиво је да западне земље још увек нису увеле у оперативну употребу надзвучне противбродске ракете, иако постоји више пројеката. Њихове ракете овог типа, пре свега се ослањају на нисколетећу путању, високу прецизност, а од недавно и *stealth*-карактеристике.

Како сада ствари стоје, руска ратна морнарица нема намеру да набави ову врло интересантну фамилију ракета, што је у данашње време и разумљиво, јер су водећи произвођачи наоружања и војне опреме, посебно из Русије, више оријентисани извозу, него прилично неперспективној продаји осиромашеним домаћим оружаним снагама. Из тог разлога, не треба да изненади, уколико привреде у успону, као што су индијска или кинеска, потпомогнуте већ изузетно снажном научном базом, ускоро и саме светском тржишту понуде ракете врхунског квалитета, као што је фамилија *клуб*. ■

Себастиан БАЛОШ

ЈУРИШНЕ ПУШКЕ БУЛПАП КОНФИГУРАЦИЈЕ

МОДЕЛИ
КОЈИ СУ
ОСВОЈИЛИ
СВЕТ

Потреба за оружјем малог габарита, веће ватрене моћи, ефикасности и даљине гађања је универзална, док се посебним сматрају начини на које су конструктори удовољавали захтевима војних стратега. Конфигурација булпап једно је од понуђених решења за добре јуришне пушке, а различити модели обезбеђују оригиналност и трајање у времену.

STG-44

После избијања Другог светског рата бројне тада важеће војне доктрине пале су у воду због "blitzkriega". Нова оружја и околности у којима је маневарска борба дошла до изражаја и добила приоритет, потакли су тадашње војне умове на размишљање како је војнику пешадинцу потребна нова пушка. У то време владао је аутомат са пиштољским мецима који су били врло ефикасни, али на блиским одстојањима од 150 до 200 метара. Међутим, појавила се потреба за мало већом даљином. Поред тога, тражило се да оружје буде универзално, малог габарита, да има већу ватрену моћ и да се лако контролише приликом рафалног дејства из њега. Речју, да буде снажније и ефикасније. И десило се оно што је било једино могуће – земља која се увелико спремала за освајачки рат у Европи понудила је најбоље решење за нову пушку.

■ ПОД ВЕЛОМ ТАЈНЕ

Развој те нове пушке пратила је тајновитост, а ево и зашто. Немачки генерали били су изузетно задовољни аутоматима MP 38 и MP 40 и противили су се бушењу цеви ради обезбеђења аутоматског рада делова. Поред тога, сасвим им је одговарао метак калибра 7,9 x 57 mm. Фирма Polte из Магденбурга прво је чауру скратила на 35, а затим и на 33 mm, и тако се појавио метак средње снаге 7,92 x 33 круз из 1942. године. Тај метак ће постати путоказ за развој новог пешадијског оружја.

На првим тестовима које је обавио Вермахт опитована су два модела – први *фриц валтер*, преправљени А115 полуаутоматски карабин, и Хенелов карабин. Оба су задовољила критеријуме комисије и тада је решено да ће, после трупног опитовања, Вермахт донети коначну одлуку. Наведеним моделима наоружане су неке јединице немачке војске, а међу њима су биле и јединице из 6. армије, која је опседала Стаљинград. Оба модела задовољила су и трупне критеријуме, али је Вермахт захтевао да се од тих оружја узму најбоља решења и створи једна пушка. Због тога се *Валтер* повукао из конкуренције и уз мала дотеривања створена је једна од првих аутоматских пушак – MP 43. Ознака је требало да заваара командни врх и да изгледа као да је реч о незнатним побољшањима старог провереног *шмајсера*.

Аркебуза, оружје које се појављује у Шпанији крајем XIV века, представља прелаз од самострела и ручног топа ка пушци

Средином 1943. године том пушком се наоружавају јединице. Критикована је само величина оквира, док су похвале биле многобројне. О речи хвале није могао да се оглуши ни Хитлер, који је септембра 1943. године дозволио да се са МР 43 наоружа и његова телесна стража. Шестог априла 1944. године издао је наређење да се пушка и официјелно усвоји у наоружање. Тада су пале и све маске, па је оружје названо првим именом – јуришна пушка 44 (STG-44).

■ КАЛАШЊИКОВ ПРОТИВ КОРОБОВА

После завршетка рата почињу експерименти на новом оружју са немачким метком. Већ тада су се појавила сјајна конструкцијска решења за нове пушке, али она, нажалост, нису заживела због бизарних разлога, иако су имала сјајне одлике. Највећа бизарност био је закључак да су нова конструкцијска решења ишла испред времена и да су сувише футуристички изгледала, па зато нису доживела масовну производњу.

Док је већи део европског СССР-а био под окупацијом Трећег рајха, фабрике на Уралу су решењем Генералштаба Црвене армије почеле производњу метка 7,62 x 39 mm, са ознаком М 43. После ослобођења 1946. године СССР расписује конкурс за нову пушку Црвене армије, на коме побеђује Калашњиков и тада, не само Црвена армија већ и цео свет, добија најуспешнију аутоматску пушку свих времена. У то време инжењер Герман А. Коробов у ТОЗ (Оружњий завод Тула) дизајнирао је веома занимљиво оружје. Била је то једна од првих успешних *буллап* конструкција аутоматске пушке. Међутим, ни Коробов није кренуо од нуле, већ је за полазну основу узео експериментални модел инжењера Коровина. Дорадом и прерадом одређених делова настао је нови модел *коробов – ТКБ 408*, у калибру 7,62 x 39 mm.

Пушка је функционисала на принципу позајмице барутних гасова са вертикално осцилујућим затварачем. Оружје је дуго 790 mm, од чега је само цев дуга 510 mm. Маса оружја износи 4,3 kg, са празним оквиром. Оквир се пуни са 30 метака и за њега је карактеристично да је био мало више закривљен него код *калашњикова*. Ручица затварача налази се са десне стране и има функцију само приликом убацивања првог метка у цев, а после, у току дејства, ручица је мировала у предњем положају. Рукохват је пиштољски, и на дну, са унутрашње стра-

Мускета се појављује у Шпанији 1521, а четири године касније и у Француској

Коробов ТКБ-408, једна од првих успешних буллап конструкција аутоматске пушке

Коровинова експериментална пушка 7,62 mm

Немачки аутомат МР40

КОНСТРУКЦИЈСКЕ ОДЛИКЕ

Код пушака *буллап* конфигурације оквир се налази иза рукохвата, са механизмом за окидање, а затварачки склоп креће се унутар кундака. Та конфигурација доприноси компактности оружја, бољој манипулацији и помера тежиште оружја уназад – што значи да постоји могућност продужења цеви, а самим тим и повећања успешног дејства оружја.

СЛАВНЕ ПРЕТХОДНИЦЕ

Ватрено оружје које се појављује крајем XIV века знано је као *arkebuza*. Оно представљало прелаз од самострела и ручног топа до пушке. У почетку су је послуживала двојица војника, а касније само један. Тежина пушке је од пет до седам килограма, а калибар од 12,5 до 20 mm. Пунила се са предње стране цеви зрнима која су у почетку била од камена, па од олова, од гвожђа итд. Али због низа недостатака то оружје није успело да истисне из употребе самострел. Он је могао да се употребљава у свим временским условима, дејствовао је двоструко брже и није затајивао. Али самострел је имао мањи домет – од 110 до 135 m, док је *аркебуз* добацавао 200, па чак и до 250 m и боље је пробијао оклопе. У Дубровнику су се *аркебузи* израђивали све до 1428 године. Због свега тога задржали су се до средине XVI века, када их успешно замењује ново ватрено оружје *мускета*. Оно се појављује у Шпанији 1521, а четири године касније и у Француској. Калибар им је био од 22 до 25 mm, цев израђена од гвожђа била је дуга више од два метра, и биле су тешке од осам до десет килограма. Мускета се задржала у XVI и XVII веку као главно оружје пешадије. Дакле, и пре 580 година тражило се да ватрено оружје буде што прецизније, да има велики домет и пробојност.

Енглези развијају паралелно два модела EM-1 (rope) и EM-2 (No 9 Mk1)

не, налази се једноставна бравица помоћу које се качи оквир за њу.

Ово решење изгледа помало незграпно, али ако имамо у виду да код булпап оружја замена оквира у лежећем ставу представља неку врсту ритуала, било је покушаја да се тај проблем успешно превазиђе. Наиме, ритуал се односи само на то да војник приликом промене оквира мора да се помери из лежећег става, а самим тим повећава себе као мету. За овај модел је својствено и то да су кочница и регулатор паљбе две независне целине. Кочница се налази у штитнику, непосредно испред обараचे, док је регулатор паљбе са леве стране, одмах изнад пиштољског рукохвата (да би се њиме што лакше манипулисало палцем десне руке). Отвор за избацивања чауре има свој поклопац који спречава да прљавштина продре унутар сандука. Како се налази са десне стране пушке био је згодан само за војнике дешњаке, док леворуки нису могли успешно да користе тај модел пушке.

Пушка је израђена од пресованог лима, а само јој је кундак од дрвета. У то време представљала је радилакно нов приступ у изради пешадијског оружја 20. века, и то је један од разлога зашто није успела да се наметне као формацијско наоружање Црвене армије. Али у ваздуху је остало да лебди питање победника – између *калашњикова*, где је квалитет неспоран, и Коробовљевог решење, које је визија будућности аутоматских (јуришних) пушката.

■ НЕПРЕВАЗИЂЕН ЕНГЛЕСКИ МЕТАК

Са неколико година закашњења почиње на другом крају Европе и преко канала у Енглеској сопствени програм за развој пешадијског оружја, које треба да замени старе *Lee Enfield SMLE No 4* и надалеко познате *стен* аутомате. Тражило се модерно оружје мање масе и једноставно за руковање и одржавање, са ефикасним дометом до 1.000 јарди и могућношћу јединичне и рафалне паљбе. Међутим, Енглези су кубурили са калибром и због тога је прво требало да се развије метак одређеног калибра за нову пушку. Тако је и настао надалеко познати метак у калибру *.280 british*. Он је имао већи ефикасни домет и пробојност од немачког *M-42* и руског *M-43* метка, али је имао и јачи трзај, а другачији изглед – наликовао је флаши. Поред тога, постојала је још једна одлика, која је била боља и од каснијег у НАТОу усвојеног метка *.303 British*, или још каснијег *7,62 x 51 mm* НАТО – лакше се контролисало оружје приликом рафалне паљбе метком *.280* него метком *.303*. Нови метак није остао незапажен. Канађани су показали озбиљну намеру да га уведу у своје наоружање, док су Белгијанци одмах избацили серију полуаутоматске пушке *SAFN 49* у новом калибру.

Пошто су метак прогласили идеалним, и Енглези и Белгијанци независно крећу у развој аутоматске (јуришне) пушке у том калибру. Белгијанци праве *FN FAL*, а Енглези, под надзором Едварда Кента Лемона и Стефана Јансона у *"Royal Small Arm Factory"* (RSAF) у Енфилду развијају паралелно два модела под називима *EM-1* и *EM-2 (No 9 Mk1)*. Обе пушке биле су булпап конструкције, са једва приметним разликама (махом козметичке природе и по облику команде). Међутим, већ на самом почетку фаворизован је модел *EM-2*, јер није изгледао превише футуристички.

■ ПРЕЦИЗНОСТ И ПОУЗДАНОСТ

Пушка је функционисала на принципу позајмице гасова са дугим гасним цилиндром, постављеним одмах изнад цеви. Затварач се бравио у сандуку са два лептираста испуста, који је активирао носач ударне игле (постављен коаксијално у сандуку). Механизам је већим делом спакован у затварач који га одлично штити од прљавштине, али истовремено умногоме компликује израду. Пушка је имала одличан баланс. Била је веома компактна, прецизна и поуздана, са удобним командама. Укупна дужина је мало већа и износи *889 mm* (цев чак *623 mm*). Тежина са празним оквиром је *3,4 kg*, а оквир се пуни са *20* метака. Теоретска брзина гађања је била *450-600* метака у минути. Калибар *7 x 43 (.280 British)*. Ручица за запињање затварача налази се са предње стране гасног цилиндра. Кочница и регулатор паљбе су исто физички раздвојени. Кочница је испред самог штитника обараче, док се регулатор паљбе налази одмах изнад пиштољског рукохвата и израђен је као попречно дугме. Обе команду су надохват руке и удобне су приликом руковања.

Пушка је стандардно опремљена оптичким нишаном који се налази у ручици за ношење и помоћним диоптером са леве стране ручице, а на гасном цилиндру са предње стране налази се предњи нишан. Током 1951. године *EM-2* је номинално усвојена у наоружање са ознаком *No.9 Mk.1*, али није заживела као формацијско оружје. Није усвојена због притиска са друге стране океана, због калибра *.308 Winchester (7,62 x 51 mm)* НАТО. Да су је тада усвојили Енглеска би шездесетих година имала одличну аутоматску (јуришну) пушку. То се није догодило тада, већ осамдесетих година, када се усваја *SA 80*, која је у булпап конструкцији, али нема ни конструкционих нити функционалних додирних тачака са *EM-2*. Да је и калибар био одличан доказује чињеница да прва велесила света експериментално користи на авганистанском и ирачком ратишту нови калибар *6,8 mm SPC*, који ће највероватније заменити старијег и слабијег брата *.223 ремингтон* или *5,56 x 45 mm*. ■

Иштван ПОЉАНАЦ

(Наставак у идућем броју)

ЛИНИЈА ЖИВОТА И СМРТИ

Књига “Пиштољ – револвер” генерала полиције Момчила Стојановића и његових сарадника доноси комплексан поглед на свеукупни проблем руковања пиштољем или револвером – од основних мера безбедности до принципа, начина и метода њихове употребе

Недавно одржаном Новосадском салону књига представљено је дело “Пиштољ – револвер” (основна обука 1 и 2) које је генерал полиције у пензији Момчила Стојановића написао у сарадњи са Мијодрагом Тепавчевићем и Бранком Богдановићем и у коме је аутор представио новине у полицијској обуци и оспособљавању. Реч је о комплексном погледу на свеукупни проблем руковања пиштољем или револвером – од основних мера безбедности до принципа, начина и метода њихове употребе.

Садржај прве књиге тежишно је заснован на објашњењу савремених тактичко-техничких својстава пиштоља и револвера, док је у другој представљена полицијска методика за обучавање у гађању, која има велику важност и за обуку грађана. На аналитичан начин приказани су основни елементи који утичу на квалитет гађања. Аутори су при том имали у виду и психолошке чиниоце, посебно страх као једну од битних компонената процеса обучавања и употребе пиштоља и револвера за време обуке у стварној ситуацији.

ПРОГРАМ УНАПРЕЂЕЊА

Битно је указати да су то прве две књиге из опуса о пиштољима и револверима и да је укупно за штампу припремљено 16 књига. А како је све почело? Од 1994, па до 1998. године прикупљан је обиман материјал о обуци у полицији и коришћењу оружја у стварним ситуацијама. Оспособљеност за успешно обављање свакодневних обавеза сагледавана је у односу на многе новине у испољавању урбаног и руралног криминала, али и савременог тероризма. Претходна обука била је заснована на војним принципима. Међутим, актуелни токови у кретању криминала и тероризма захтевали су помак ка специфичним захтевима полицијске службе. То се односило и на обуку за полицијски кадар на школовању у средњој и вишој полицијској школи и наравно, на Полицијској академији.

Уочено је, такође, да полицијска служба захтева и другачије наоружање од војног, те да ваља осавремењивати полицијско лично оружје. Анализе су указале да постојећа дугогодишња пракса, иако успешна, неће задовољити све битне аспекте оспособљавања за обављање дужности полицајца у редовним и ванредним ситуацијама. На основу таквих оцена 1998. године сачињен је програм унапређења и осавремењивања оспособљавања. Усле-

дио је обиман пројекат обраде прикупљених података, а резултат је био објављивање више стручних књига, популарне литературе, нових уџбеника, и друго. Колико се дубоко ишло у анализу и сагледавање савремених потреба наше полиције? На то указује и чињеница да се предвидело свеобухватно изучавање проблематике пиштоља како би се дошло до оптималних тактичко-техничких захтева за нови службени пиштољ и пратећу опрему.

ПОЛИЦИЈСКИ НИШАН

Током једногодишњег рада финализован је део пројекта који се односио на литературу. Тако су настале студије о историји службених полицијских пиштоља и револвера, о основној обуци у руковању том врстом оружја, али и о самопомоћи и узајамној помоћи, проналажењу и извлачењу повређеног и пружању прве помоћи. Други део сачињавале су књиге “Два века Српске полиције” и “Историја Српске полиције од 1804. до 2000. године” (Од цара Душана до данас). Пројекат се реализује и у другим областима, тако да је у сарадњи са тимом “Застава – оружје” развијен нов полицијски нишан који омогућава лако, брзо и сигурно дејство са позитивним резултатима у условима стреса, страха, смањене видљивости и изненадним ситуацијама. Наравно, нишан је прилагођен примени у полицијској служби на даљинама од 3, 5 и 7 метара. Наведени нишан има бројне предности над оним класичним са мушицом. Поред тога, представљени су и тактичко-технички захтеви за нови службени полицијски пиштољ, који би се заснивао на развијеној и побољшаној верзији нашег пиштоља ЦЗ-99, ЦЗ-999 или ЦЗ-999 ГПС. Стручне анализе упоређивања са страним службеним пиштољима указују да то оружје већ сада има задовољавајуће перформансе за полицијску службу.

Користећи бројна сазнања и истражујући проблематику мета за гађање полицијским пиштољем, генерал Стојановић је допринео да се унапреде и осавремене њихов изглед и функционалност. Полицијске мете, заједно са новим полицијским нишаном тестирало је 4.177 учесника – ученика, студената и професионалних припадника полиције. На њима су представљене зоне за онеспособљавање и заустављање и линија виталних органа на људском телу (забрањена зона). У те зоне се пуца кад нема више избора за онеспособљавање. Замислиле су тако да почетника усмеравају на нишањење у одређене зоне за онеспособљавање. Стрелац има могућност да сагледа све ефекте дејства оружја, а не само да види исправне поготке у тело.

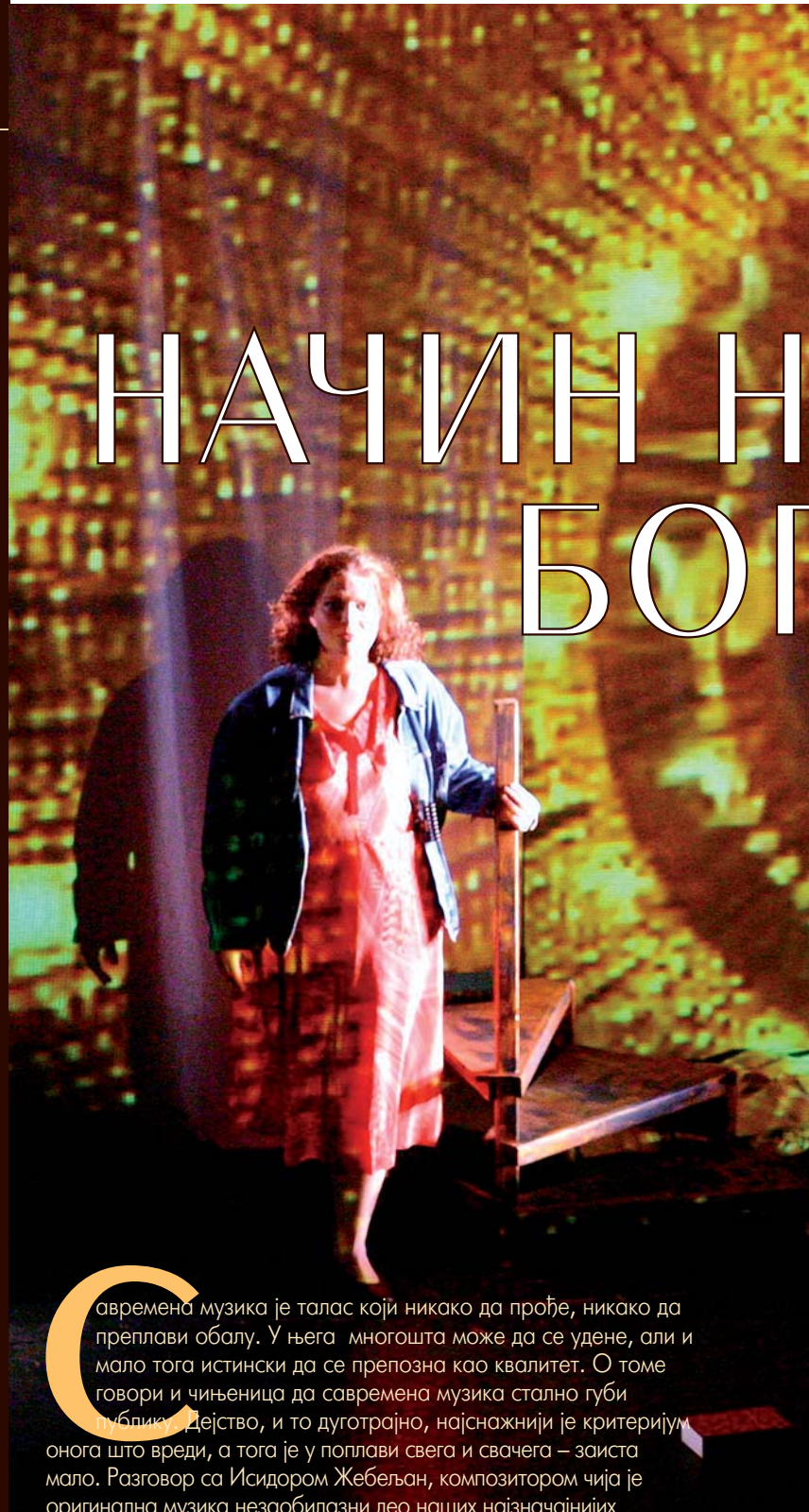
Методика гађања у те мете је максимално упрошћена, а свакодневним вежбањем постиже се висока прецизност. У пракси ће се примењивати ваздушно оружје, а полицајци ће свакодневно увежбавати гађање после доласка на посао и после повратка са теренских задатака, у условима умора и дневне оптерећености. Испалили би дневно 50 до 100 дијаболоа, што је годишње више од 30.000 хитаца по полицајцу. Тиме се, уз минимална финансијска улагања, добијају оспособљени полицајци. ■

Никола ОСТОЈИЋ

ИСИДОРА ЖЕБЕЉАН,
КОМПОЗИТОР

Музика јесте уметност Бога. Постоји сјајна мисао у комаду Питера Шефера, када Моцарт говори о музици, објашњавајући како жели да на крају Фигарове женидбе уведе све више гласова у вокални ансамбл. Он, наиме, каже да је битна разлика између музике и драмског текста то што у драмском тексту истовремени говор више људи представља какофонију, док мноштво гласова у музици обликује хармонију. Моцарт завршава тај свој исказ занимљивом реченицом да је управо хармонија гласова у музици – начин на који нас људе Бог чује.

НАЧИН НА БОГ

Савремена музика је талас који никако да прође, никако да преплави обалу. У њега многошта може да се удене, али и мало тога истински да се препозна као квалитет. О томе говори и чињеница да савремена музика стално губи публику. Дејство, и то дуготрајно, најснажнији је критеријум онога што вреди, а тога је у полпави свега и свачега – заиста мало. Разговор са Исидором Жебељан, композитором чија је оригинална музика незаобилазни део наших најзначајнијих позоришних представа, управо је компоновала музику за позоришну представу *Три сестре* у режији Виде Огњеновић, аутором опере *Зора Д.*, која се изводи на европским оперским сценама, али не и на нашој – ту је да донекле помогне у одгонетању стања ствари у савременој музици. Најстарија музичка кућа у свету *Рикорди* је после скоро 20 година први пут потписала ексклузивни уговор с једним новим композитором – са Исидором Жебељан, што је само још један повод за разговор који следи.

Судбином одређени или појединачним енергијама обликовани, наши животи се живе на сасвим различите начине. Шта је то што је обликовало Ваш живот, шта га је учинило баш таквим какав јесте, а могао је бити потпуно другачији? Наравно, то могу бити људи, догађаји, процеси, идеје, емоције...

– Мој живот је апсолутно одређен музиком. Тако је увек било. Чак не могу да кажем да сам ја бирала музику, већ је пре она одабрала мене. Околности су биле такве да ме музика увек

А КОЈИ НАС ЧУЈЕ

вукла у свом правцу. У мојој породици нема професионалних музичара, има љубави према музици, али ништа конкретно, попут узора, што би ме усмерило на тај пут. Средњу музичку школу уписала сам чак против воље моје мајке, која је сматрала да то и није неко занимање. Наравно, касније су родитељи прихватили мој избор и подржавали ме у њему. Композиција се некако догодила сама од себе. Своје прве композиције почела сам да пишем по узору на музику коју сам волела, а то је пре свега био Прокофјев... Сусрет с његовом музиком за мене је био изузетно важан, то се догодило у првом разреду средње музичке школе, имала сам око 12 година. До тада ми музика класицистичког периода није била посебно занимљива, бар не начин на који смо је током школовања сазнавали. Прокофјева сам открила сама, свирајући његову музику. То је био потпуно нов свет, који се чудесно отворио преда мном. Почела сам да истражујем, слушам све што је имало везе с њим, а онда су се приближили и Стравински, Барток, Дебиси, Равел... Желећи да се угледам на њих, ја сам и сама почела да компоњујем.

Поменули сте да сте изучавали Прокофјева. Да ли сте изучавали и његову биографију, и колико уопште биографија композитора има утицаја на његову музику?

– О том питању размишљам интензивно, јер управо радим на представи "Амадеус" Питера Шефера, која се бави Моцартом и Салијеријем. У почетку, као дете на пример, Прокофјева сам само слушала и свирала, тек касније сам почела да читам његову биографију, и биографије других композитора. Занимљиво је да постоје композитори код којих је музика непосредно повезана с њиховим емотивним животом, попут Малера. Има композитора код којих то никако није случај. Детаљ из Дебисијеве биографије говори да је у врло тешком раздобљу у животу, када се једна његова љубавница убила, писао музику која ничим не указује на ту трагедију. Музика је

очигледно за неке композиторе била елемент метафизике, у старогрчком смислу речи, простора иза физичког, иза њихове психолошке обраде стварности, дакле духовна дисциплина, а код оних других била је управо слика тог сопственог, унутарњег, често освешћеног доживљаја, могућа слика душе.

Док је композиција за све нас којима је музика само фина подлога животу, прилично недостижна категорија, попут својеврсне алхемије, за вас је то и посао, који често подлеже роковима. Како компоњујете, и шта је потребно да се догоди да се у Вама роди музика?

– Постоји одличан одговор Пикаса на слично питање. Он је рекао да после осам сати рада, инспирација дође сама. То је суштина приче. Својим студентима често говорим да је лењост, нажалост, битна одлика наше средине, а она се често мистификује у осујећеност, јер, за име света, шта би све тај неко могао да постигне да није био осујећен, или онемогућен, заправо лењ, а био је тако талентован. Заборавља се да таленат, поред различитих ствари које са собом носи, подразумева и способност за рад и интересовање за нешто. Јер ако је ваше интересовање изражено, јако, моћно, ви сте и талентовани. Ако имате добар слух, то још не значи да сте талентовани за компоновање. Зато верујем у то да комплексност талента подразумева и праву посвећеност материји којом се човек бави.

Да ли музику, док компоњујете, најпре чујете у себи пре него што је запишете? Како уопште настаје музика?

– Не могу да кажем да чујем конкретне ноте, то су више некакве звучне масе, посебан звучни облик, који онда тражим на клавиру. И то је ређа варијанта, најчешће сам навикла да радим тако што свирам, импровизујем на клавиру, а када пронађем оно што ми се чини занимљиво, онда се тиме и бавим, уживам у одређеној мотивици, потпуни сам музички хедониста. Тако се

развија идеја. Право sluшање музике изнутра захтева огромну менталну концентрацију. Ја то сада могу, али морам да признам да нисам могла на почетку. За то је потребна и изузетна тишина. Постоји сцена у филму *Малер* Кена Расела где Алма Малер у једном тренутку иде да утишава природу, птице, ветар, дан – да би Малер могао да компоњује. Како год то чудно или романтично звучало, сцена је истинита, јер је тишина неопходна за концентрацију потребну да би се чула музика у себи.

Рахмањинов је углавном све компоновао у Русији. Када је отишао из ње, завршио је неке започете композиције и читавог живота био само пијаниста. Колико заиста уметник, попут биљке, црпе енергију из тла коме припада?

– Примери композитора су одлични за ту причу. Попут Антеја из старогрчке митологије, који је био непобедив док је стајао на земљи, а када га је Херкул подигао са ње, коначно је био и савладан, многи композитори су изгубили своју снагу одлазећи са тла на коме су поникли. Морам да признам да сам давно приметила ову закономерност код неких уметника. Рахмањинов је један од примера (он је, отишавши из Русије, све мање и мање компоновао), али је ту и Прокофјев, који одлази у Париз, касније у Америку, а онда се враћа у Стаљинову Русију. Сви његови пријатељи, и непријатељи, попут Стравинског, говорили су да је луд. Мени се чини да је он одлично знао шта ради, јер очигледно више није могао да издржи на Западу, вратио се у Русију и то Стаљинову Русију, где је остао до краја живота, пишући генијалну музику без обзира на сав комунистички ужас који га је окруживао. А умро је истог дана када и Стаљин, тако да његова смрт није била ни примећена. Његова музика је, наравно, опстала и то пре свега на Западу (иако му чак и данас тешко опраштају повратак). Стравински је такође отишао из Русије, живео је у Паризу, а после Другог светског рата, одлази у Америку, и његова музика, од апсолутно генијалне прве фазе, заснована на руском националном и паганском сну, полако губи чаролију, а како је живот одмицао даље, по мом суду, и дејство. А једини смисао сваког уметничког дела је управо његово дејство.

Каква је судбина Ваше опере Зора Д.?

– Тренутно се нигде не изводи, мада постоје планови за нова извођења у неким градовима Европе. Опера је играна у Амстердаму и Бечу, на сталном репертоару Бечке камерне опере (Wiener Kammeroper). Код нас је играна на отварању Бемуса, а зашто овде није постављена на неки стални репертоар, требало би питати неког другог... Мада је то вероватно класична српска прича.

Шта се догодило са Зором Д. питање је које свакако треба поставити, договорили смо се – неком другом приликом, а како музика носи оперу, занимљиво је чути од Вас како сте је градили?

– Музика је у опери много важнија од либрета, која су увек прилично лагане приче. Музика опере *Зора Д.* има неку посебну двострукост у себи. Таква музичка физиономија је нешто што доста дуго, можда још од самог почетка, постоји у мојој музици. Она је у овој опери спој наизглед неспојивих ствари, нешто попут морбидне пасторале, ма како тај израз

звучао. Она није постмодернистичко изругивање и извртање, већ у исто време егзистирање емотивног двојства, које ствара помало језовиту атмосферу, а, у ствари, духовито је. И ништа није тако озбиљно као што изгледа, а све – и јесте и није.

Други део 20. века донео нам је уметност запитану над апокалиптичним стањима данашњице, која ме, морам признати, одбијала. Када и данас погледам позоришни репертоар, па видим масу представа које се на силу баве мрачним темама, немам никакву жељу да их гледам. Све је то део једне задате политичке коректности. Наравно, по сензибилитету нисам ни близу жанру романтичне комедије. У музици су ме увек занимале ствари које су помало уврнуте, заврнуте, духовите. Данас ћете ретко међу младим уметницима пронаћи оне који имају прави порив да се баве одређеном темом. Они се, додуше, баве тематиком која је политички коректна, чак идеолошки обојена. Када то кажем, не мислим на идеологију партије, већ на ону другу, могло би се рећи идеологију времена. То је неки нови кич интелектуализам. Чиме се баве млади београдски писци? Урбаношћу Београда. Али то није изворна, аутентична прича града у коме живимо, већ урбаност Њујорка преспикана на Београд. А када је то и урбаност Београда, онда је она нека буквална неуметничка стварност. Код нас, наравно, постоји урбаност, али је она обележена луцидношћу и фантастиком специфичног српског типа. Ту другу београдску урбаност неко треба да открије, да поверује у њену аутентичност и могућност њене трансценденције, што је прави уметнички захват. А таквога за сада нема.

Ми смо се овде, у нашим крајевима, зауставили на епици, на књижевности, која је најприступачнија, рационално најразумљивија од свих уметности, а у апстрактан свет музике нисмо ни ушли. То нас прилично одређује као људе, као народ. Код нас не постоји култура слушања музике у суштинском смислу. Мислим на ситуацију када седите и слушате музику, као што читате књигу, дакле да само то радите. Да слушате Прокофјева, Дебисија, Моцарта или Баха, како вас воде и приповедају вам предивну причу. Код нас музика искључиво постоји као употребна категорија, потпуно је у служби звучне завесе, која људима помаже да се не суочавају сами са собом, која не допушта лековиту тишину или је опет потпуно посвећена тексту као "светој крави" српског дерта. То је комплексан проблем, везан за школу, друштво, медије, за професоре који предају музику, а они су ти који треба да науче младе људе како се слуша и воли музика. ■

Драгана МАРКОВИЋ
Снимио Бранко ЈОВАНОВИЋ

ВОЈНИ МУЗЕЈ
У "НОЋИ МУЗЕЈА"

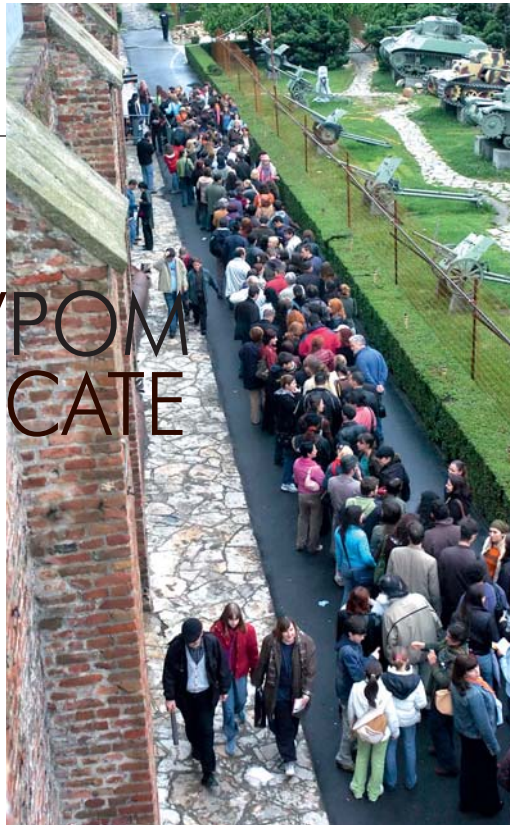
СА КУЛТУРОМ У СИТНЕ САТЕ

Уколико вам се 3. јуна није седело у кући, а имали сте само 150 динара у џепу, организатори манифестације "Ноћ музеја" понудили су вам да, за тај новац, купите карту са којом ћете за једно вече обићи 20 музејских и галеријских простора, уживати у концертима електронске музике, плесати уз тактове самбе и боса нове. На вама је било само да изаберете своју маршруту...

Идеја да музеји раде "прековремено" заживела је пре девет година у Берлину, а данас се одржава у више од 120 градова света. Прва београдска "Ноћ музеја" одржана је у априлу 2005. године у пет музејских и галеријских простора кроз које је, од 18 до два сата после поноћи, прошло више од 20.000 посетилаца. Друга "Ноћ музеја" у главном граду одржана је у септембру прошле године и у њој је учествовало 15 установа, а посета је премашила бројку од 70.000.

Трећа "Ноћ музеја" у Београду одржана је 3. јуна, у 20 музејских и галеријских простора, а према проценама организатора, упркос хладном и кишовитом времену, окупила је више од 160.000 посетилаца. Велико интересовање је владало за све локације, а посебну пажњу привукле су изложбе "Српске и европске крвопије" у казаматима Војног музеја и "Слатка изложба" у галерији тог музеја. Тим поводом разговарали смо са директором Војног музеја пуковником Мирославом Кнежевићем.

"Понекад међу људима влада мишљење да је Војни музеј затворена институција и да се недовољно укључује у културну понуду града. Учешћем, по други пут, у манифестацији "Ноћ музеја" оповргли смо такво мишљење пошто је само у току једне вечери и ноћи Војни музеј посетило око 20.000 људи. Велику пажњу привукла је стална поставка, која увек пружа неки нови доживљај, као и необичне "Слатка изложба" и изложба "Српске и европске крвопије", каже пуковник Кнежевић.

Ове године Војни музеј је прихватио предлог организатора "Ноћи музеја" да у галерији гостује "Слатка изложба" Музеја Војводине. Реч је о поставци која посетиоцима пружа прилику да се на необичан начин упознају са настанком и историјатом чоколаде и пекмеза, код нас и у свету. А да чоколада има доста везе са војском сазнајемо од пуковника Кнежевића који нам открива да су чувене пралине добиле име по једном француском пуковнику као и да је први писани траг о чоколади на нашим просторима везан управо за војску, односно војсковођу Еугена Савојског који је, према писању хроничара, планове битака припремао уз обавезно испијање топле чоколаде. Поменуће вечери, тајне најлепше и најквалитетније домаће чоколаде посетиоцима су открили и произвођачи те популарне посланице, а како је изложба привукла велику пажњу публике, договорено је са Музејом Војводине да остане у галерији Војног музеја до 30. јуна. Аутор изложбе је музејски саветник Марија Бански.

И овом приликом, као и прошли пут, у "Ноћи музеја" представљено је нешто необично и интригантно и то у казаматима Војног музеја. Казамати се налазе у оквиру комплекса унутрашње Стамбол капије, осигурани су јаким зидовима, а били су намењени за смештај посаде, топова и муниције. Како обично нису доступни оку шире публике, њихово отварање увек привуче велику пажњу. Тако је било и поводом изложбе "Српске и европске крвопије" која се тематски одлично уклопила у амбијент. Аутор изложбе Иван Станић и Сања Стојаковић, која је за ту прилику осмислила сценографију, поставком враћају старе словенске митове и легенде у фокус, повезујући изворно и савремено, словенско и европско, све до данашњих дана.

Још једном, "Ноћ музеја" је оживела просторе за које многи Београђани нису ни знали да постоје, омогућивши им да, путујући кроз простор и време, науче нешто ново и одлично се проведу. ■

С. САВИЋ
Снимио Д. БАНДА

ИЗЛОЖБА ЗИДНОГ СЛИКАРСТВА
И ПРИМЕЊЕНЕ УМЕТНОСТИ

ПРАЗНИК ЗА ОЧИ

Галерија Дипломатског клуба била је претесна 2. јуна у 19 часова, када је, у присуству великог броја званица и љубитеља ликовне уметности, отворена годишња изложба зидног сликарства и примењене уметности. Изложбу је, уз биране речи, отворио амбасадор Турске господин Хасан Сервет Октен, иначе почасни председник Дипломатског клуба. О изложеним делима говорио је мр Оливер Томић, историчар уметности, а мелодију "Ноћ у Хиландару", у извођењу пијанисте Жарка Петровића, присутни су наградили бурним аплаузом.

Своје радове изложили су пратомајстори Зоран Гребенаревић и Љубиша Манчић, асистент Јелена Пилетић и Дејан Марковић, иначе чланови Иконописачког центра „Свети Андреј Првозвани“. Уз иконографски програм изложене су бордуре, розете, минијатуре, медаљони и златници. Изложба је

хуманитарног карактера, јер је део прихода намењен за помоћ новооснованом манастиру светог Василија Острошког, у Црногорцима, код Имотског и биће отворена до 23. јуна. ■

З. П.

ИЗЛОЖБА У НИШУ

ПРИЗМАТИЧНИ СВЕТ

Центар за обуку Ниш, Програм Присма, Машински факултет и Клуб Војске у том граду организовали су репрезентативну и вредну изложбу икона, графика, слика, скулптура, пчелињих производа и других остварења. Аутори изложених дела су полазници Центра за обуку на Машинском факултету у Нишу, то јест официри који се налазе на крају професионалне војне каријере.

Отварању изложбе присуствовали су и начелник Управе за кадрове генерал-мајор Слободан Тадић, менаџер града Ниша Властимир Ђокић, менаџер Центра за обуку у Нишу Мирослав Трајановић и начелник Регионалног центра за преквалификацију потпуковник Зоран Пешић.

Посетиоци су са занимањем погледали иконе и графике Љубодрага Јовића, уља на платну Стевана Вамполе, скулптуре Милорада Лукића, релјефе у кожи Славка Граовца, карикатуре Оријена Пејића и дела мултимедијалне уметности Шандора Идеа и Доброслава Миловановића. ■

З. М.

Пише др Миле БЈЕЛАЈАЦ

ПОЗНАВАЊЕ
ВОЈНОГ ФАКТОРА
КАО ПРЕДУСЛОВ
ПОЛИТИЧКЕ
КУЛТУРЕ (2)

СЛАБЕ И ИСТОРИЈА КАЖЊАВА

Војска је увек била важан фактор модернизације и у слаборазвијеним и високоразвијеним друштвима, јер су свуда високе технологије најпре развијане у сектору одбране. Дакле, војска није само финансијски терет држави већ и покретач многих великих пројеката, укупног осавремењивања, што се испољава на социјалном, стручном и економском плану сваке озбиљне земље.

Куповина (увоз) оружја, муниције и опреме, посебно најновијих технологија, најкрупније је политичко питање за једну земљу. Проблем задире у међународне политичке односе и увек рефлектује однос великих сила према малим државама. Зато то није само питање обезбеђивања финансијских средстава, кредита, одређивања приоритета у трошковима сваке државе, већ и процене озбиљности опасности за безбедност или припрема за остварење националних амбиција у региону.

На пример, тај проблем се у време последњег Обреновића исказао у неуспешној покушају набавке тада најмодерније француске артиљерије: министар Трифуновић да набави подморнице и увећа авијацију, Халић да набави савремену артиљерију у довољном броју, Стојановић и краљ да набаве пратећа оруђа пешадији и нове, велике количине аутоматских противваздушних оруђа... Проблем генерала Милутина Недића био је нова ловачка авијација, Милана Недића моторизација, тенкови и све друго неопходно. Али зависност од увоза отвара је и питање редовних допуна и комуникација у случају рата. Све набројано може се допунити дилемама и око набавке прве млазне авијације, друге и треће генерације авиона за ЈНА, ракетног наоружања (укључујући далекометне), нових бродова или противваздушног ракетног система руске производње С-300 за време генерала Момчила Перишића, који је проценивао да је за допрему тог ПВО система било потребно 300 вагона или 100 авиона велике носивости, што би, у условима тадашње опште блокаде државе, било тешко изводљиво.

Ти проблеми су се, дакле, целог једног века, увек и једнако, испољавали и као питања воље великих, финансија, процене безбедносне угрожености, могућег застаривања, или чак кашњења испоруке наоружања, па самим тим и дилеме око тога шта ако то буде бачен новац.

ПОЛУГА МОДЕРНИЗАЦИЈЕ

Одговор државног врха на те недоумице било је ширење властитог војноиндустријског комплекса, односно покушај да се оствари што већа аутономија у одбрани, уз природну жељу да се упосли властита производња, а буџет утроши у земљи.

Војска у Краљевини је, тако, преко надлежних тела утицала на планско развијање путне мреже, рударства, на производњу енергије, подстицала градњу тешке индустрије.

Пред рат је било развијено пет војноиндустријских завода и више државних фабрика, те на десетине приватних. На тим предратним традицијама је у ФНРЈ и СФРЈ настао војноиндустријски комплекс, који је, пред распад државе, имао око 80.000 запослених и хиљаду фабрика коопераната. Пројекција војне индустрије у СФРЈ подразумевала је и капацитете који ће производити за извоз. Посебно поглавље, које се тек почело остваривати, била је производња и извоз домаћег тенка М-84 и тенковских мотора и купола.

У раздобљу од 1954. до 1964. ЈНА је изградила 1.900 км путева, 254 мостова и обучила 600.000 неквалификованих регрута за различита занимања.

Војска је важан фактор модернизације у слаборазвијеним, али и високоразвијеним друштвима, јер су свуда високе технологије најпре развијене у сектору одбране. Дакле, војска није само финансијски терет држави, мада данас није редак случај да се то тако посматра. У неразвијеним друштвима војска је покретач укупне модернизације и то се испољава на социјалном, стручном и економском плану. Уз то, одавно је уочено да је војска, у модерној историји, као установа, служила за социјалну промоцију нижих слојева у највише редове друштва (елиту), па се и то убраја у индикаторе модернизације.

За те сврхе било је развијано војно школство. У Србији су образовани официри представљали 25 одсто школоване интелигенције, или нешто мање од броја учитеља и наставника. Али официри су тада постајали министри, лекари, професори, амбасадори, председници влада, намесници.

Већ смо рекли да је војска животно заинтересована за развој инфраструктуре, за пруге доброг квалитета, мостове, што више путева, лука, за добру распоређеност енергетских извора и средстава, снабдевање водом... Модерна армија залаже се и за уздицање опште техничке културе становништва, добре здравствене и хигијенске прилике, а описмењавање кадра била је политика свих армија на овом простору. Наравно, посебно питање је – модернизације саме војске.

ЦИВИЛНА КОНТРОЛА

Данас се много говори о војно-цивилним односима или о цивилној контроли војске. Намеће се мисао да је, заправо, најпречи проблем развоја демократије стављање војске под контролу цивилног министра, парламента и јавности. Појединци у својим поједностављеним представама о војсци баратају категоријама идеологизована, партијска, затворен систем, стуб режима, потенцијални извођач државног удара, подупирач ове или оне партије. Употребљава се реч војска, а циља на генерала или неколицину њих. Јавност је често збуњена, јер се том темом баве многи који нуде различита објашњења. Но, сви се посредно

слажу у једном: војска има велики значај за унутрашња политичка кретања. У историји она је то, на овом простору, увек и имала. Какав је то утицај тачно, чешће је било нагађано и мистификовано, а мање темељено на провереним чињеницама.

Теоретичари војно-цивилних односа, у суштини, нуде три односа између та два фактора. Сваки од њих има извесне варијетете, посебно када је реч о оцени, настале код западних аналитичара, те о карактеру војске као трансмисији партије, у комунистичким режимима.

Доминантни милитаризам, какав описују историчари Прусије или немачког Рајха, претпостављају отворени уплив војних лица на политику, наметање вредности које официрска каста промовише, њен привилегован и готово недодирљив положај. Врх те елите чини савезе са врховима других елита и промовише највишу националну политику, али има и одбојан став према демократским институцијама. Војни пучеви и дугогодишње владавине војних хунти широм света такође су историјски примери за то.

Конзервативни концепт претпоставља да су војно-цивилни односи дефинисани уставом и законима. Војска из домена своје одговорности анализира и предлаже, а политички врх или институције граде политику. Уз ингеренције владе, постоји парламентарна контрола изражена радом одбора или комитета за националну безбедност или повремених анкетних комисија. Посебан вид контроле јесте разматрање војног буџета, његово одобравање и контролисање трошкова. Министар финансија је у том систему готово неприкосновен. Међутим, тај облик односа у условима постојања спољне опасности претпоставља смањење ингеренција нестручног цивилног фактора на војна питања, али и даље у оквирима парламентарне контроле и важећег законског поретка.

Либерални концепт претпоставља апсолутну контролу цивилног фактора. Мада је та теорија настала изворно у САД, у току ратова, посебно Другог светског, војни фактор је био изузетно доминантан, а посредно или непосредно и – данас. Посредно се то најчешће остварује преко војноиндустријског комплекса.

ПОЛИТИЧКИ УТИЦАЈ

Какви су и који су облици тих односа постојали на српском (југословенском) простору? Ако се разгрну наноси политичких исказа из дневнополитичке борбе и пажљиво анализирају конкретни садржаји деловања војске и њених најодговорнијих представника, али и мотиви појединих неформалних група каквих је било и биће, онда се добија јаснија слика наше прошлости у том делу, пре свега политичком.

Оно што се, пратећи историју институције војске у 20. веку најпре намеће, јесте то да је иступање војног фактора увек било израз бриге за безбедност државе од опасности споља. После победе у ослободилачким ратовима, то је била брига да се очувају мир и националне тековине, затим одбрана важећег уставног поретка, а на трећем месту, без обзира на облик и обележје владавине, супериоран положај министра финансија.

Дуго су на челу војске, у функцији врховног команданта, стајале личности које су водиле своју војску у току победоносног рата. То је био посебан однос и те личности су у редовима војске имале неприкосновен ауторитет. Та чињеница, и у Краљевини и у Југославији и све до смрти Јосипа Броза, утицала је на држање политичких и партијских лидера. Такође, личност министра војске, будући да се знало да је то воља прве личности, имала је велики ауторитет у тој хијерархији. Постављен од врха, министар је и одговарао врху. Али било је за владавине краља Петра Првог да су министри и "падали" у Скупштини, да су и за време краља Александра и кнеза Павла министри одбране морали да одступе због афера. Догодило се и да је, у општем расулу власти у СФРЈ, министар одбране који је одлазио устоличавао наследника по свом избору.

Јавност и политичаре и данас интригира Управа безбедности, ранији КОС или Обавештајно одељење Генералштаба у Краљевини, тачније његова Трећа секција, која је пратила политичке прилике, групе и оно што је од интереса за унутрашњу стабилност. Имати добре односе с тим службама, утицати на постављање њиховог начелника, увек је имало исто значење: стећи важну предност над противником, политичким, државним па и личним, али и имати сазнања тешко доступна на други начин.

Чуven је пример како је председник владе др Милан Стојадиновић, после искључења генерала Петра Живковића из владе, истог дана учинио гест добре воље према шефу Обавештајног одељења генералу Арачићу, унапређујући му рођеног брата на високу функцију у једном министарству. Арачић, до тада одани присталица Живковића, окренуо се у – његовог најстрожег надзорника.

Групе унутар војске неколико пута су извеле успешан војни удар (1903, 1941), једном су лојално стајале уз краљевски удар (1929), а неколико пута војска је чврсто стала уз Јосипа Броза у његовим политичким подухватима (1966, 1971). У предвечерје слома СФРЈ постојали су планови за државни удар, али се од њих одустало. Према фрагментарним чињеницама око планираног пуча, ЈНА је власт намеравала да препусти реформисаним комунистичким снагама у појединим републикама, када се оборе националисти.

ДРЖАВНИ ПРОГРАМ

Пишући о војсци, обавезно би требало водити рачуна о војном фактору као целини функције те институције у друштву и у националној држави. Али и око тога су изражени неразумеване и редуccionизам због незнања или политичких мотива. Још је пуковник Александар Машин, у свом обраћању краљу Петру, министру војске, патријарху и другим личностима (1906), констатовао тај редуccionизам у српској јавности. Машин је, иначе, био меродавна личност, тек пензионисан, под притиском Британаца, као старији завереник из 1903, који се до тада налазио на челу српског Генералштаба. Све његове наводе потврдила је касније анкетна комисија Српске скупштине, која је формирана пошто је ствар процурила у јавност и почела да се “крч-

ми” по странијој штампи, а српско јавно мњење захтевало да се утврди кривица.

Машин, после анализа неповољних за слику Српске војске, тражи од одговорних да поступе “европски”:

– На првом месту треба приступити изради државног програма о војсци (...) у најкрупнијим потезима. И по науци и по постојећој пракси у европским државама та питања уређују државници: представници политике, војске и финансија. И код нас у Србији треба то исто урадити. Конференција или боље речено веће, које би имало да претреса и решава ово питање, треба да је састављено, поред позваних државника и стручњака из војничких редова, још из првака свију политичких праваца у земљи јер одлуке једног таквог већа, не смеју бити једностране и партијске већ државничке и патриотске. По себи се разуме да рад овог већа треба да буде тајан.

СЛУЧАЈ ПОПУЛАРНОГ ГЕНЕРАЛА

Активирање пензионисаних или генерала у резерви у политичком животу једне земље олако неки одмах квалификују као “доказ” милитаризације и “утицаја” војске. Ако није о злонамерности, онда је ту реч о крајњој површности. Генерали, као високообразоване личности, с обзиром на положај који су заузимали, поред војних, разумеју се и у многа привредна, државничка, међународна или друга питања. Уосталом, у Сједињеним Државама генерали су постајали председници државе, кандидовали се често за ту функцију, били државни секретари (министри иностраних дела), високи саветници... У новијој историји Француске чуven је случај генерала Шарла де Гола, а у многим државама данас су председници управо бивши генерали. Истина, неки од њих су на то место дошли државним ударом, друге су промовисале најјаче политичке снаге док су трећи били изабрани на општим изборима.

У Краљевини се догодило да је, вољом суверена, на место министра постављен генерал у резерви. Неки од политичких првака одмах су се побунили против тог преседана. Генерал, дотадашњи начелник Саобраћајног одељења Генералштаба, био је постављен да уведе ред у Министарство саобраћаја и подстакне развој саобраћајне мреже у складу с потребама одбране, укине јавашлук и корупцију, па и да доведе у ред хиљаде неисправних вагона, локомотиве... Добио је и стриктна упутства да се у Влади не меша у остала политичка питања. Ускоро, постао је најпопуларнији министар због постигнутих резултата. Зато се случај генерала Милосављевића потпуно уклапа у тзв. конзервативни принцип војноцивилних односа, који претпоставља да се, у случају посебне друштвене потребе, војна лица могу ванредно ангажовати на положајима који су углавном политички.

Када су основане бановине, њих девет, на три висока положаја су именовани генерали Милосављевић, Матић и Смиљанић, а крајем тридесетих прошлог века, у Зетској бановини је поново именован генерал Блажо Ђукановић. У СФРЈ су активни или пензионисани генерали били постављани за министре унутрашњих послова, чланове председништва и сл.

Зато је у свакој анализи важно сагледати какве дотични генерал има везе са војском. Да ли је то само високи углед и ауторитет или има начина да преко структуре коју је сам градио, преко својих оданих људи и даље утиче на институцију војске и у, одређеном тренутку, може да рачуна на њену активну улогу.

(У следећем броју: СИЛА И ДИПЛОМАТИЈА)

ДОГОДИЛО СЕ...

16. јун 1876.

У Венецији склопљен уговор о савезу Кнежевине Србије и Кнежевине Црне Горе и Војна конвенција којом су предвиђене заједничке војне акције за ослобођење од Отоманске империје на Балкану. Био је то увод у ослободилачке ратове Србије и Црне Горе, а резултати војничке сарадње били су значајни и далекосежни. На Берлинском конгресу 1878. заједнички војнички успех Србије и Црне Горе крунисан је знатним проширењем територија и међународним признањем двеју држава. Тај дан се слави као Дан Војске Србије и Црне Горе и као Дан Копнене војске.

16. јун 1940.

У неокупираном делу Француске председник владе постаје Петен и тражи примирје од Немачке.

16. јун 1963.

Космичким бродом "Восток 6" полетела је прва жена-космонаут, Валентина Владимировна Терјешкова. После тродневног боравка у космосу и 48 облета око земље, Терјешкова се спустила у близини града Караганде.

18. јун 1887.

Потписан немачко-руски Уговор о узајамном осигурању. Потписан је на иницијативу немачког канцелара Ота фон Бизмарка са намером да се спречи евентуално стварање руско-француског савеза.

18. јун 1915.

Српска Врховна команда издала је наређење на основу кога су образоване сталне осматрачке сигналне станице ради означавања правца лета непријатељских авиона. То су биле прве јединице ваздушног осматрања и јављања у Српској војсци и тај дан је одређен за Дан јединица ваздушног осматрања и јављања ВСЦГ.

18. јун 1940.

Генерал Шарл де Гол саставља у Лондону "Национални комитет слободне Француске".

19. јун 1990.

Усвојен Други Шенгенски споразум којим су утврђене неопходне пратеће мере пројекта "Европа без граница".

21–22. јун 1993.

Прихваћена је политика ширења Европске заједнице према Средњој и Источној Европи.

22. јун 1941.

Немачка напала Совјетски Савез.

22. јун 1944.

Почетак совјетске офанзиве против немачке армијске групе "Центар" и напредовање совјетских трупа према Нареву и Висли.

23. јун 1941.

На њивама Поповог поља (код Љубиња) усташе лишиле слободе 164 Срба и навече их бациле у јаму на Ржаном пољу, код села Котеза, на путу Љубиње–Требиње.

24. јун 1941.

Почео устанак српског народа горње Херцеговине.

25. јун 1941.

У неколико села Дабарског поља (срез Столац) усташе отпочеле дводневни покољ српског становништва, у којем је убијено око 260 мушкараца, жена и деце.

25. јун 1940.

Ступио на снагу споразум о примирју између владе Републике Француске, с једне стране, и влада Трећег рајха и Краљевине Италије, с друге стране.

25. јун 1950.

Отпочео рат у Кореји. Током тог рата први пут су у борбеним условима испробани и употребљени хеликоптери. Прво су коришћени као средство за спасавање оборених летача, затим за пренос рањеника са првих борбених линија, а од октобра 1950. и за евакуацији јединица које би се нашле у непријатељском окружењу.

27. јун 1941.

Одлуком ЦК КПЈ формиран је Главни штаб Народноослободилачких партизанских одреда Југославије (ГШ НОПОЈ). За команданта ГШ НОПОЈ именован је Јосип Броз.

28. јун

У Војсци Краљевине Југославије слава Првог коњичког пука "Обилића".

28. јун 1389.

Дан када је на Косову пољу дошло до сукоба српске војске на челу са кнезом Лазаром и турске војске коју је предводио султан Мурат. У боју су погинула обојица војсковођа, а даљи продор Турака на Балкан био је заустављен за неколико деценија.

Српска православна црква канонизовала је кнеза Лазара као Косовског великомученика и светитеља, а за дан светковања одређен је 28. јун.

У Војсци Краљевине Србије и Војсци Краљевине СХС/Југославије тог дана држани су парастоси за погинуле српске војнике у свим ратовима.

28. јун 1914.

Гаврило Принцип, члан српске револуционарне организације Млада Босна, убио је аустроугарског престолонаследника Франца Фердинанда. Тај догађај послужио је Аустро-Угарској као повод да Србији објави рат 28. јула. У сукоб су се убрзо умешале велике европске силе чиме је почео Први светски рат.

28. јун 1919.

Немачка потписала Версајски уговор о миру.

28. јун 1921.

У Народној скупштини Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца изгласан први устав државе.

28. јун 1940.

Совјетске трупе запоседају Северну Буковину и Бесарабију.

28. јун 1941.

Комунистичка партија Југославије формирала свој први оружани одред. Био је то Ваљевски народноослободилачки одред са четири чете, чији се штаб налазио у селу Пауни код Ваљева. Одред је, уз пропаганду о совјетском рају и благодетима комунизма, своје прве акције почео средином јула.

28. јун 1941.

Усташе присилно иселиле око 4.000 Срба из вировитичког среза на подручје Брчког.

28. јун 1948.

Информбиро на заседању у Букурешту донео Резолуцију у којој се Комунистичка Партија Југославије проглашава непријатељском.

29. јун 1941.

У селу Присоје (код Сиња) усташе ухватиле 94 лица српске националности и бациле их у јаму Голубинку, на планини Грабовици. Припремио Миљан МИЛКИЋ

"Србија" – први српски ратни брод на мору

ПОНОС ВОЈНИКА

На острву Крфу, где је српска војска стигла после повлачења преко Албаније, купљен је први српски ратни брод на мору. Добио је име "Србија". За својом војском заплвио је ка Солуну, где су наши морнари положили заклетву и превозили за потребе војске. А онда је српска војска кренула за Србију, бродари су се вратили на Саву и Дунав, а "Србија" је отпловила у историју.

После тешких борби на Сави код Аде Циганлије, у јесен 1915. године, нестала је прва српска Речна ратна флотила. Иако импровизирана и са посадама које су сачињавали добровољци, пружила је снажан отпор аустроугарским снагама. Преживели су напустили своје бродове, потопивши их. Митраљези и један топ су скинути и однети за борбу на копну.

Бродарци су сами себе назвали Бродарском командом, осећајући потребу за њеним постојањем. Врховна команда је 15. децембра 1915. године за њеног команданта поставила потпуковника Милана Ј. Радојевића. Инжињерци Ђорђе Златковић и Миливоје Павловић су настојали код Краљевске владе, а начелник Саобраћајног одељења Милан Б. Неђић код Врховне команде, да се Бродарској команди купи један брод. И предлог је усвојен.

За куповину брода одређена је стручна комисија која је испробала више малих бродова и изабрала бродић "Авги – Зора". Раније је то била грчка торпиљарка "Памсо", чији је депласман био 69,50 тона, дужина 23,10 и ширина 4 метра. Развијао је брзину од 16 чворова. До куповине је саобраћао на линији Крф–Санти Каранти. Плаћен је 45.000 драхми, а на опрему је дато 5.000 драхми. Брод је примљен 7. марта 1916. године, а начелник Саобраћајног одељења дао му је име "Србија".

На броду са виорила српска застава, иако то није било у складу са међународним поморским прописима – Србија није поморска земља и њена застава није призната. Међутим, "спор" је изглађен уз објашњење да српска застава служи за "дизање" морала војника. Они су заиста били поносни на њу.

Цела бродска посада била је састављена од добровољаца са Саве и Дунава, а бродом су заповедали капетани речних бродова. Формирана је и радионица за поправке. На самом почетку брод је доживео хаварију – насукао се а при том је сломљен вентил сигурности. Квар је убрзо отклоњен. Команду је преузео потпуковник Милан Ј. Радојевић. Брод је саобраћао на редовним линијама између Крфа и оближњих лука.

Српске трупе су напустиле Крф, после реорганизације која је завршена 26. априла 1916. године. У међувремену је посада бро-

Посада брода "Србија" и припадници Бродарске команде у Солуну

ПОСАДА

Командант "Србије" био је пешадијски потпуковник Милан Ј. Радојевић, ађутант пешадијски поручник Бранко Мишић, помоћник команданта бродски капетан Милан Петровић, лекар Милутин Гачић, машински инжењер Милоје Здравковић, мотористи Милан Павловић и Лазар Максимовић, кормилари Коста Мирчећић и Петар Јовановић, ложачи Глиша Стефановић, Јован Ивковић и Јован Копчалић, редар Момчило Дамјановић, "матрози" Илија Тасић, Александар Беговић, Миодраг Манић, Јован Ристић, и Александар Луковић. У посади је био и Француз Пупон.

да ојачана – добила је лекара, ађутанта, једног официра, машинског инжењера, а укрцавано је и друго помоћно особље. Позадинске установе које су остале на Крфу желеле су да брод и даље ту остане, али су командант и посада били упорни у тражењу да отплове у Солун. Од савезника су добили официра који ће их водити и карту са учтаним путем којим треба пловити, а на пут су кренули 12. маја 1916. Командант је записао: “Тачно у 13 часова полазимо. Пролазимо поред крстарице ‘Валдек Русо’. Официри са брода машу нам и желе срећан пут. Са обале заостали Срби машу нам марамима. Ми смо горди што идемо пре њих, као да смо пошли својим кућама, а не на нову етапу чамовања. Ложачи пуним лопатама нагрђу угаљ у ложиште. Импонира нам густ црни дим као да смо и ми на неком ратном броду. Брод јури пуним паром”.

Пут је водио западно од Паксоса и Антипаксоса, па отвореним Јонским морем уз вертикалне стеновите обале. Овакву пловидбу бродарци нису имали на Дунаву и Сави. Ноћу се није назирала обала, а у даљини се видео само светионик.

У пирејском пристаништу их упозоравају да се без заштите ратних бродова не путује Егејским морем, јер има “сумарена” и мина. Од српског почасног конзула добијена је српска тробојка са великим државним грбом у средини.

И још један командантов запис са тог путовања: “Пред поноћ поче море да бесни. Сасвим изненадно почеше да се ваљају све већи таласи. Са запада севале су муње. Мала ‘Србија’ изгледала је као орахова љуска. Брод се њихао у свим правцима, како су га када таласи бацали. Изгледало је као да бели врхови побеснелих таласа додирују врх катарке. Изнад валова у даљини црнели су се брегови као авети, који се спремају да нас прогутају. Бљесак муња засењивао нам очи”.

Кормилар Коста ипак је сигурно водио брод и умиривао команданта: “Не брините, господине потпуковниче. Ово није страшније од кошаве у Ђердапу”.

Ујутро се све смирило, море је било глатко. Дижу сидра и крећу између рта Книмис и каменитог острвца Лисица, а од рта Ставрос курс води на север.

У зору, 18. маја, угледали су кеј у Солуну. Одисеја “Србије” се срећно завршила. Срећа прати храбре.

Одмах по доласку у Солун, “Србија” је почела са превожњем људства и материјала на линији Солун–Микра. Од набавке брода на Крфу па до новембра 1916. године “Србија” је превезла 33.062 војника и официра и 759.965 килограма разне робе.

Команда брода била је војничка, па је Врховна команда наредила да посада положи заклетву. Била је то прва заклетва коју полагају српски морнари.

На дан заклетве код посаде је завладало “неко необично, огромно и свето осећање”, пише Ж. Ј. Кезић у “Војничком гласнику” 1927. године, “како код морнара тако и код старешина. Сваки је једва чекао да дође на заклетву, а нарочито стари морнари који су били дуги низ година по морима, на бродовима разних држава и провели пола века путујући по свим морима, али увек под туђим заставама, а нису ни мислили да ће дочекати да путују у своје животе под својом заставом”.

Морнари су били у новим морнарским униформама, купљеним на енглеској крстарици “Сен Жорж”. “Србија” је свеје офарбана, име брода истакнуто је јасном живом бојом, а на јарболу се виорила државна застава заједно са савезничким. Свечаности су присуствовали представници свих савезничких армија и сви су пожелели у будућности да виде наше бродове, под нашом заставом.

Српска војска се опоравила у Солуну. У јесен 1918. године кренула је у пробој Солунског фронта. И даље – својој Србији. Наши бродарци стигли су поново на обале Саве и Дунава. На жалост, с њима није могла и њихова “Србија”.

Бродарска команда се преселила у Београд. Након рата, брод “Србија” је посебним наређењем Министарства војног, септембра 1919. године, дотегљен у Груж и предат команди пристаништа, а затим је упућен у Арсенал у Тивту где је расходован. ■

Бошко АНТИЋ

ВОЈНИЧКИ МАРШ ДО СТУДЕНИЦЕ И ЊЕНИХ ИСПОСНИЦА

ДУШОМ И ТЕЛОМ

Припадници 31. бригаде ВОЈИН, којом командује потпуковник Драган Радовановић, извели су војнички марш од манастира Студеница до манастирских испосница удаљених око десет километара. На маршу су били и свештеници храма Светог Саве, власници предузећа *Техникоградња*, *Трон*, ресторана *Сунце* и друга цивилна лица.

После обиласка Студенице и упознавања њеног значаја за српску историју и духовност, учесници су најпре ишли макардамским путем око шест километара, а онда су кренули у савладавање око четири километра оштрог успона. Задатак марша је већ испуњен код доње испоснице, али жеља да се иде даље надвладала је физички умор.

После серпентина и козијих стаза, у свој лепоти и јединствености, пред њима се указала – горња испосница. Захваљујући оцу Тихону, игуману манастира Студеница, који је дао одобрење за обилазак унутрашњости испос-

нице, учесници марша су могли да осете високу духовност и чистоту вере монаха и испосника. Све је ту у савршеном реду и непрекорно чисто.

На самом врху планине, на стени подно испоснице, већина старешина се окрепила водом са Савиних извора. На повратку у Студеницу, уследило је окрепљење и заједнички ручак са братством манастира у новосаграђеном конаку.

После таквог искуства, за следећи марш планирани су манастири у Овчарско-кабларској клисури. ■

Борис ЧОЛОВИЋ

РАЗМИШЉАЊА О СТВАРИМА ОБИЧНИМ

УСАМЉЕНОСТ

На чедо човечије које долази у овај свет, испотиха се налаже тешко искушење. Нико му ништа не говори о томе; оно мора само преживети ту ситуацију, осмислити је и са њом се изборити. Често, прође искушење много времена док се то не догоди; често, поимање долази сувише касно, и тада човек постаје беспомоћан и изгубљен.

Задатак гласи: по свом темељном принципу постојања ти си, као и сви људи, усамљен у свету; ти мораш да схватиш ту усамљеност, да је прихватиш, да се са њом подружиш и духовно је савладаш; она ће остати са тобом до краја твојих дана, али твој карактер, захваљујући њој, стиче снагу, достојанство и доброту.

Усамљен долази човек у овај живот са првим ишчупаним криком страдања који захтева гутљај ваздуха; усамљен он напушта овај свет са последњим уздахом, трудећи се да изговори реч. Како се много, каткад, унаоколо чини за њега; а он и поред тога остаје самотник заточен у собу свог тела. Оно што он, за цео свој живот, у тој соби, осети, прихвати, доживи, за чим жуди, о чему мисли – нико не може доживети на начин на који то чини он; све што у својој усамљености изабере, одлучи и изврши, жртвено оствари, преживи и поднесе у несаници, у болести, у бригама, у неуспеху, у очајању – зна само он, једини. Сваки значајан догађај у животу, од прве љубави до смрти својих родитеља, свака важна одлука, свака одговорност на њега положена, сваки велики бол и туга – омогућују му да осети своју усамљеност. Само веома малобројним пошло је за руком да преживе граничну усамљеност у највећим невољама – на узбурканом мору, у горама без разговора, у забораву јучерашњег поља битке, у хапшеничкој ћелији – да би познали своју душевну и духовну усамљеност.

Та доживотна усамљеност је – тешко бреме. Али, она је, истовремено, и велико благо.

Када човек постане свестан своје усамљености, он пита: "Ко ће ми помоћи?" Одговор гласи: "Ја морам себи да помогнем сам"... И постављен је први темељац карактера. Одговор, такође, гласи: "Господ на Небесима ће ми тим пре помоћи, будем ли Му вернији". И постављен је темељац живе вере. У усамљености човек налази самога себе, снагу свог карактера и свети извор живота.

Када се човек труди да позна туђу усамљеност – управо оно у чему свак живи, затворен у себе, чак и ако не схвати сва бремена и добра усамљености, у њему се јављају сажалење и љубав који њиме овладавају; сажалење према слабоме, љубав према јакоме. Тада он говори: "Ја ћу им помоћи! Браћо, помоћи ћу вам уколико сте усамљени, а ја, бар, познајем тежину и стрмине усамљености". Сам се налазећи у стању усамљености, човек налази свог усамљеног страдајућег брата и помаже му. И управо ту се рађају духовна љубав, братство и истински сложна осећања.

Није нам дато избавити се усамљености. Али, сви смо ми позвани да достојно и са вером носимо, свак понаособ, своју усамљеност; и, волећи и помажући, да чинимо туђу усамљеност подношљивом, достојанственом и продуховљеном.

У томе је – утеха. Тада ћемо једино и смоћи снаге да савладамо усамљеност, ми, усамљена деца човечанства, тежећи увис и са љубављу помажући један другоме. ■

Иван А. ИЉИН

Из књиге "Пред буктавим загонеткама Господњим",
Светигора, Цетиње, 2001.

ВЕРСКИ ПРАЗНИЦИ

15-30. јун

Православни

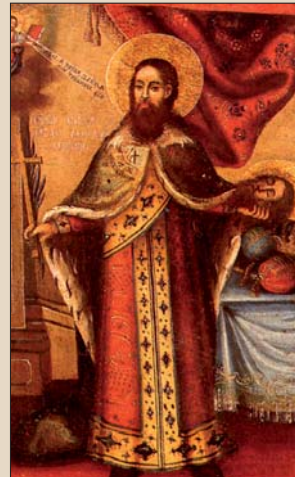
- 17. јун – Св. Јоаникије Црногорски, свештеномученик Ђорђе
- 18. јун – Преподобни Петар Коришки
- 24. јун – Свети апостоли Вартоломеј и Варнава
- 27. јун – Свети пророк Јелисеј
- 28. јун – Свети великомученик Кнез Лазар и свети српски мученици – Видовдан

Римокатолички

- 23. јун – Пресвето срце Исусово
- 24. јун – Пречисто срце Маријино
- 29. јун – Свети Петар и Павла, апостоли

СВЕТИ ВЕЛИКОМУЧЕНИК КНЕЗ ЛАЗАР

Кнез Лазар је један од српских великаша који су владали српским царством после цара Душана Силног. По смрти цара Уроша патријарх Јефрем је тадашњег кнеза Лазара крунисао за цара. Лазар је у Цариград послао изасланство с монахом Исаијом и молио да се скине анатема са српског народа, саградио је многе цркве, међу којима су најпознатије Раваница и Лазарица, обновио је Хиландар и Горњак, био је ктитор руског манастира Пантелејмона.

После многих успешних ратова с турском силом, 28. јуна 1389. године српска војска је изгубила одлучујућу битку, а цар Мурат посекао је светог мученика Лазара. Тело му је пренето и сахрањено у његовој задужбини Раваници код Ђуприје. Током сеобе Срба народ је са собом носио и његове свете мошти до манастира Раваница на Фрушкој гори. За време Другог светског рата, 1942. године његово тело пренето је у Београд. После централне прославе 600. годишњице Косовске битке 1989. године мошти кнеза Лазара почивају у манастиру Раваница, најславнијој кнежевој задужбини, коју је подигао као своју гробницу цркву и у њој ће трајно остати.

ОБАВЕШТЕЊЕ

о провери својства војног осигураника за коришћења права на војноздравствено осигурање

Недостатак потребних средстава за финансирање здравственог осигурања војних осигураника, пораст трошкова здравствене заштите као и повећање броја осигураних лица, утицали су да се чланом 19. Правилника о изменама и допунама Правилника о здравственој заштити војних осигураника и чланова њихових породица ("Службени лист СРЈ", број 2/06), пропише обавеза да све надлежне организационе јединице Министарства одбране и Генералштаба и њима потчињене команде, јединице и установе, Фонду за социјално осигурање војних осигураника (у даљем тексту: Фонд за СОВО) достављају податке о броју поименично издатих здравствених књижица са основним подацима о осигуранику, односно носиоцу осигурања.

Фонд за СОВО је од Рачуноводственог центра Министарства одбране у октобру 2005. године, преузео обавезу финансирања здравственог осигурања војних осигураника, и у овом тренутку се суочава са нагомиланим проблемима недостатака финансијских средстава за измирење текућих и преузетих обавеза.

Права из здравственог осигурања војних осигураника се финансирају из доприноса на бруто плате професионалних војника по стопи од 11,90 одсто и доприноса на нето пензије корисника војних пензија, по стопи од 7,2 одсто.

На месечном нивоу, новчана средства за финансирање права из здравственог осигурања војних осигураника нису довољна, о чему су благовремено обавештени сви релевантни субјекти Министарства одбране.

Формирање базе података о укупном броју осигураника са правом на војноздравствено осигурање има за циљ увођење економичнијег и функционалнијег система здравственог осигурања војних осигураника. На тај начин Фонд за СОВО, у чијој надлежности је финансирање система здравственог осигурања, преузима контролну функцију наменског коришћења тих средстава.

Након достављања базе података о војним осигураницима, војноздравственим установама (ВМА, војне болнице, војно-медицински центри, гарнизонске и трупне амбуланте и друге војноздравствене установе), лица која нису унета у базу података, почев од 1. јула 2006. године, неће моћи да користе здравствене услуге, односно војноздравствене установе неће моћи тим лицима да пружају здравствене услуге на терет средстава Фонда за СОВО.

Зато су сви професионални војници и корисници војних пензија, као и чланови њихових породица обавезни да у јединицама, установама и командама гарнизона, провере да ли су њихови лични подаци (име, име једног родитеља, ЈМБГ, адреса становања, сродство са носиоцем осигурања), тачни и да ли се налазе у бази података која се води у Фонду за СОВО. Евентуална неслагања у личним подацима треба благовремено отклонити.

У случају када војни осигураник није у могућности да користи здравствену услугу, јер су без његове кривице подаци унети у здравствену књижицу нетачни, или нису унети, а под условом да постоји правни основ за остваривање тог права, Фонд за СОВО ће тим лицима издавати привремене потврде са роком трајања од 30 дана на основу којих ће користити здравствене услуге, и та лица ће накнадно бити унета у базу података.

Војноздравствене установе у хитним случајевима примиће на медицинско збрињавање војног осигураника и у случају када није евидентиран у бази података и о тој чињеници обавестити корисника услуге и Фонд за СОВО ради утврђивања статуса осигураног лица и евентуалног предузимања мера, укључујући и накнаду штете.

ЦЕНТАР ЗА ОДНОСЕ СА СТРАНИМ ВОЈНИМ ПРЕДСТАВНИЦИМА МИНИСТАРСТВА ОДБРАНЕ

Расписује

ОГЛАС

За пријем цивилних лица на службу у Министарство одбране

на неодређено време и то:

1. једног симултаног преводиоца за енглески језик;
2. једног самосталног референта – симултаног преводиоца за енглески језик.

Општи услови: да су кандидати држављани Србије, да се против њих не води кривични поступак или поступак због кривичног дела за које се гони по службеној дужности, односно који нису осуђивани за таква дела казном затвора дуже од шест месеци (утврђује по службеној дужности надлежни орган); да су завршили филолошки факултет (смер англистика и диплома професора енглеског језика и књижевности), да су здравствено способни.

Посебни услови: познавање рада на рачунару, радно искуство на истим или сличним пословима у трајању од годину дана. За радно место на редном броју 1. због природе посла потребан је кандидат мушког пола.

Кандидат уз молбу прилаже: биографију, уверење о држављанству, извод из матичне књиге рођених, потврду о регулацији војне обавезе за мушкарце, оверену фотокопију дипломе о завршеном факултету, уверење да није осуђиван и да се против њега не води кривичан поступак.

Пријаве на оглас подносе се у року од 8 дана од дана објављивања, на адресу Центар за односе са страним војним представницима МО, Мајора Илића бр. 1, Београд.

Непотпуне и неблаговремене молбе неће се узимати у разматрање.

МАЛИ ОГЛАСИ

У ПРОСТОРИЈАМА Команде 250. рбр ПВО (Касарна "Бањица" ул. Рашка бр. 2, Београд) 23. јуна 2006. године, најкасније до 19 часова, заказано је окупљање припадника бившег 450. рп ПВО. За све информације обратити се потпуковнику Радојичи Суботићу на телефоне 064/1667-490, 011/3005-209, локал 28-528.

ТРИДЕСЕТОГОДИШЊИЦА завршетка школовања 23. класе МТСВШ биће обележена свечаним скупом у Новом Саду, 15. јула 2006. године у 10 часова на РПБ-30 "Козара". Моле се припадници класе за пријаву учешћа на телефон 021/897-104 или 063/856-0637 (Ћуђуз Бора) и 021/639-1996 или 064/307-9721 (Хорват Драгутин).

ЧЕТРЕДЕСЕТ година од завршетка школовања 12. класе артиљеријско-подофицирске школе из Задра обележавамо у четвртак, 20. јула 2006. године у Београду. Позивамо све другове и наставнике са простора бивше СФРЈ, да се јаве Иницијативном одбору на телефоне: 011/2506-613, Милутин Павловић и 011/142-322, Виктор Хишч.

ДВАНАЕСТА класа Пешадијске подофицирске школе из Сарајева обележава четрдесету годишњицу завршетка школовања 20. јула 2006. године у 12 часова у ресторану Централног дома ВСЦГ у Београду. Заинтересовани треба да се јаве Одбору за организацију сусрета на телефоне: 011/3228-076 (Боро Петровић) и 018/509-127 или 063/8872-967 (Љуба Сопренић). Последњи рок за пријаву је 14. јул 2006. године.

ИЗДАЈЕМ кућу-собе за летовање, БАР-ДОБРЕ ВОДЕ, 350 метара до плаже. Телефони: 42-445, 081/483-445, 081/245-341, 067/201-978.

ВЕОМА повољно продајем Магнум-357, кратка цев: застава 7,65 мм никлован: карабин М-48 са снајпером – војне дозволе. Телефон 064/2751-585: 011/2144-061.

ДРУГИ МЕЂУНАРОДНИ
ВИТЕШКИ ТУРНИР
У БЕОГРАДУ

ВИТЕЗОВИ НА ДУХОВЕ

По узору на “ђостре” и “багорде”, витешке игре и надметања, које су славни српски цареви, краљеви и деспоти приређивали у златно доба наше прошлости, турнир је одржан на пољу под тврђавом на Калемегдану, по правилима и у дисциплинама старе српске војске

Настављајући традицију славних предака из Средњег века, СВИБОР Савез Србије је по други пут у Београду организовао међународни витешки спектакл под називом “СВИБОР Турнир Духови 2006”. Својеврсни културно-историјски спектакл одржан је од 9. до 11. јуна, на велики хришћански празник силаска Светог Духа на апостоле – Духове или Тројицу. Турнир је плод дугогодишњег истраживања српске витешке традиције, борилачког наслеђа и предања, те стеченог искуства чланова СВИБОР-а у организовању надметања у витешкој традицији.

Познато је да је деспот Стефан, први српски владар који је Београд учинио престоницом своје државе, организовао веома посећене витешке турнире. Племићи из читаве Европе сматрали су великом чашћу да их деспот прогласи витезовима. Високи Стеван, како деспота именују хроничари, био је први носилац титуле Витеза реда змаја, који је основао тадашњи угарски краљ.

Други међународни витешки турнир у Београду признат је као значајна манифестација од стране европских витешких братстава и уврштен је у званични календар манифестација у Европи, преко сарадње са сродним друштвом из Пољске. На турниру су поред домаћих поштовалаца витешких традиција учествовали и гости из Пољске, Румуније, Словеније, Републике Српске и Црне Горе, укупно око три стотине такмичара.

Програм манифестације на Калемегдану обухватио је низ занимљивих дешавања током три дана надметања. Све је почело тзв. витешким збором у строгом центру Београда код споменика кнезу Михаилу. Уследила је парада више стотина витезова са живописним штитовима, сјајним оклопима, блиставим оружјем, украшеним барјацима и стеговима, које су пратили штитоноше, пажеви и госпе, уз громогласне фанфаре и бубњеве.

Као круна целог догађаја, у Доњем граду, испод тврђаве на Калемегдану, витезови представници седам европских земаља “један другом су показали копља”. Надметање је званично отворио члан градског већа Андреја Младеновић. Својом вештином и умећем у боју мачем, топузом, копљем, секиром и стрелом, борци су задивили

публику. На пољани крај Дунава у потпуности је реконструисан изглед “потечишта, иподромија и торања витешког” са свим пратећим елементима, шаторима, ринговима, бинама, метама, опсадним справама као што су трабако, манган, катапулт и балиста. Уз аутентичан старински амбијент посетиоцима је пружен утисак живог учећа у спектаклу епских димензија.

Одржано је и надметање у српском витешком дванаестобоју по дисциплинама као што су Марково топузање, Рељино летење, Новаково пентрање, Хајдучко прескакање, Шипчићево верање, Радојичино пливање, Облацићево трчање, Милошево камење, Страхинино шчепање, на брвну борење, клипка надвлачење и јуначко скакање.

Публику је одушевила инсценација битке за одбрану београдске тврђаве са више стотина учесника, уз комплетну опрему и оружје, на коњима и уз употребу оновремених ратних справа.

Све време одржавања Другог међународног турнира “СВИБОР Духови 2006” трајала је и смотра уметничког и културног стваралаштва земаља учесница. Своју уметност и мајсторство представили су краснописци, иконописци, оружари, илуминатори, хералдичари, живописци, звоноливци, ковачи, дрводеље, грнчари, књиговесци. Деца су могла да чују занимљиве легенде о вилама, змајевима и принцезама, принчевима и витезовима, а у богатом забавном програму учествовали су учитељи средњовековног плеса, појци, глумци, ансамбли

ране и етно музике, гуслари, акробате и жонглери.

Духовну димензију догађају су дале празнична литургија у храму великомученика и победоносца Георгија на Чукарици и славска литија са јерусалимским крстом на челу током које су освештани заветни записи. Цела манифестација успела је да на најбољи начин доприне јачању угледа Србије и њеном повезивању са европским токовима, кроз афирмацију српске културне баштине. Свету је послата позитивна слика Србије као атрактивне туристичке дестинације коју одликује богата култура и традиција. ■

Александар АНТИЋ
Снимио Горан СТАНКОВИЋ

ПУКОВНИК МР БРАНКО БОШКОВИЋ О АКТУЕЛНОМ ТРЕНУТКУ ВОЈНОГ СПОРТА

ЈЕДИНИ БЕЗ СПОРТСКОГ ПРВЕНСТВА

Од спортског првенства војске пуно смо очекивали јер би се ту направила фина селекција такмичара за нова такмичења на међународној сцени, а пошто оно није одржано, сада покушавамо да будемо што објективнији приликом избора такмичара за репрезентацију. Штета је велика и због тога што би на њему вероватно својим квалитетом и резултатима на површину испливали још неки, нови такмичари. Због свега тога не сме се поновити оваква ситуација која је, пре свега, лоша услуга војном спорту – каже наш саговорник.

Непосредно по повратку председника српске војне делегације при Међународној организацији за војни спорт (CISM) пуковника мр Бранка Бошковића из Рима, где је учествовао у раду 61. генералне скупштине и Конгреса CISM, разговарали смо о свему што је у овом тренутку актуелно у војном спорту.

Који су најзначајнији закључци са овогодишње генералне скупштине и Конгреса CISM?

– Пре свега, указано је на специфичност и значај војног спорта уопште у систему спорта и на допринос ЦИСМ здравом развоју спорта. Када се говори о професионалном спорту, прво се помишља на његову комерцијалну страну, док су у оквиру CISM-а задржане аутентичне, праве вредности. Да би тако било и убудуће, генерални секретар италијански бригадни генерал Ђани Гола презентовао је нови дисциплински правилник којим се прописује понашање организатора и спортиста, од организовања и пријављивања за такмичење до самог такмичења и периода после њега. С обзиром на то што ту организацију чини веома шаролика спортска породица чији чланови имају различите приступе спорту, дешавало се да на великим такмичењима организатори или учесници трпе због неспортског понашања појединаца. Због тога је било неопходно написати правилник којим ће се сви довести у једнак положај.

Од завршетка Трећих светских војних игара 2003. године у Катанији говори се о Четвртој "војној олимпијади" која ће бити одржана од 14. до 21. октобра 2007. у Индији. У којим спортовима ће наша војска бити заступљена на тој манифестацији?

– Од укупно тринаест такмичарских спортова, ми смо се прелиминарно определили за следеће: рукомет, цудо, војни пентатлон, падобранство, стрељаштво, пливање (жене и мушкарци), атлетика (жене и мушкарци), одбојка и

Које ће екипе да учествују на светским војним играма у колективним спортовима одлучује се на основу ранг-листе из претходне године, а наше земље на тим листама још нема. Иако нисмо успели да нађемо донаторе за одлазак екипе на Светско војно првенство у одбојци које се одржава од 9. до 21. јуна у САД, покушаћемо да рукометаши оду на Светско првенство у Сирију почетком октобра. Потрудићемо се и да поменуте екипе учествују на међународним војним турнирима, уколико их буде током године, не би ли изборили одлазак на војну олимпијаду 2007. Техничка комисија у одбојци и рукомету крајем године рангираће све националне селекције и првих дванаест имаће право да оду на олимпијске игре. То важи за све колективне спортове, осим за фудбал у коме се одржавају квалификациони турнири.

рвање. Нисмо се пријавили за бокс, фудбал, тријатлон и једрење. Међутим, уколико у то време на одслужењу војног рока буде врхунских спортиста, на пример боксера или тријатлонаца, учествоваћемо и у тим спортовима. Укупно, са пратећим делом националног војног тима, оријентационо смо пријавили 50 људи, док је у Катанији било 20.

Желим да истакнем и да смо у Риму пријавили максималан број такмичара, а да ће на такмичење отићи само они спортисти који се буду налазили негде у средини по резултатима, руководећи се и интересима развоја одређених дисциплина од интереса за војску.

На основу чега сте се определили за рукометаше, одбојкаше или рваче, када се зна да до сада они нису учествовали ни на једном међународном војном такмичењу на коме би био вреднован њихов спортски квалитет?

– Дисциплине су одређене на основу наших процена, као прво, онога што имамо развијено и друго, онога где бисмо могли да постигнемо резултате, имајући на уму шта смо видели у Катанији, у ком спорту је каква конкуренција. Наше је опредељење да идемо са екипом у једном колективном спорту, али и то ће зависити од тога колико ће такмичења бити одржано у предстојећих нешто више од годину дана.

Да ли сте у Риму имали појединачне контакте са представницима других делегација и какви су резултати?

– Са делегацијом Холандије договорили смо се да нам поклоне пет пушака за пентатлон, што ће нам добро доћи за завршне припреме за одлазак у Хрватску где ће крајем јуна наша екипа учествовати у квалификацијама за Светско првенство у војном пентатлону. Отворена је и могућност да наши представници уђу у комисију за женски спорт и у комисију за атлетику. Такође, договорили смо се о најзначајнијим појединоцима са свим организаторима овогодишњих такмичења на којима ће учествовати екипе из Србије. Начелно одредили смо и дисциплине за такмичење војних спортиста бивших република СФРЈ, које ће финансирати Холандија, а одржаће се у октобру у Београду. То су гађање из аутомат-

ске пушке и крос. Са датумом и дисциплинама су се сагласиле делегације из Словеније и Хрватске, а са Македонцима и Босанцима тек треба да разговарамо пошто њихове делегације нису биле у Риму. О том такмичењу још предстоје договори и унутар нашег система.

Значајно је поменути и да смо разговарали са председником Техничке комисије за атлетику о кандидатури за светско војно првенство у маратону 2008. године у Београду. Пошто се и Италија појавила као кандидат, није искључено да направимо изузетак и да прихватимо да они добију организацију светског војног првенства, а ми да те године организујемо европско. Поделили смо и позиве свим заинтересованим за учешће у оријентиринг кампу “Коронаик Оупен” који планирамо да организујемо и ове године.

Претходних година на армијском спортском првенству састављен је коначан списак војне репрезентације. На основу чега ће се ове године бирати они који ће представљати нашу војску на међународним такмичењима?

– За ову годину предвидели смо да на такмичења иду екипе које су већ формиране и које континуирано раде. Такмичари су имали заједничке зимске припреме и осим специфичног војног спорта – војног пентатлона, сви други су имали провере на цивилним такмичењима на којима су учествовали. Од спортског првенства смо пуно очекивали јер би се на њему направила фина селекција такмичара, а пошто оно није одржано, сада покушавамо да будемо што објективнији приликом избора такмичара. Штета је и због тога што би на њему вероватно својим квалитетом и резултатима на површину испливали још неки нови такмичари. Због свега тога не сме се поновити оваква ситуација која је, пре свега, лоша услуга војном спорту. Моја је обавеза била да на одлуку о отказивању првенства реагујем писмом начелнику Генералштаба, што сам и учинио, јер ми смо једна од ретких земаља, ако не и једина, у којој није одржано спортско првенство војске. Због његовог отказивања, планирано такмичење војних спортиста из бивших југословенских република пролонгирано је за јесен.

Колико онда уопште можемо говорити о системској подршци развоју спорта у војсци?

– Општа подршка *de facto* постоји и види се у буџету за реализацију такмичења ове године, али је она недовољна без суштинске подршке изнутра. Још није нађено адекватно место делегацији CISM-е нити је установљена канцеларија за везу, због чега не можемо да експлоатишемо подршку коју добијамо од те организације. Морам да кажем да нови менаџмент Министарства није одбио готово ниједну нашу иницијативу, али пошто питање делегације и војног спорта није решено системски, наилазимо на проблеме у имплементацији онога што нам менаџмент одобри. Због свега тога надамо се да ће се до краја ове године неке ствари поставити како треба.

Како?

– Радимо на два фронта. С једне стране, предложено је да се у Управи за обуку, у оквиру Одсека за физичку обуку и спорт, оснује канцеларија за везу са CISM-ом. С друге стране, форсирамо формирање спортске јединице при Војној академији. За разлику од Генералштаба где нису расположени да имају такву канцеларија, у Војној академији са одобравањем прихватају идеју да се тамо формира центар за физичку културу у чијем саставу би били постојећа Катедра физичке културе, спортски центар са амбулантом за спортску медицину, спортска чета и канцеларија за односе са CISM-ом. Надам се да ће једна од те две варијанте бити реализована, пошто данас када се смањује бројно стање војске свако помињање проширења формације наилази на отпор. Ипак, суштина је да ми само покушавамо да постојећи потенцијал усмеримо на развој војног спорта. Како је у нашој војсци физичка обука минимизирана плановима рада, о њиховој реализацији да ни не говоримо, желимо само да се та компонента савременог припадника оружаних снага појача. ■

Сања САВИЋ

Девети падобрански вишебој у Нишу

КОЛЕКТИВНИ ДУХ НА ИСПИТУ

У конкуренцији дванаест екипа Војске Србије, представника оружаних снага Румуније и Кипра и Жандармерије МУП-а Србије најуспешнији су били припадници 63 падобранске бригаде.

Протеклог викенда у Нишу одржан је 9. падобрански вишебој, једно од најтежих и најпрестижнијих такмичења специјалних јединица. На старту се појавило укупно дванаест екипа: четири екипе 63. падобранске бригаде која је била домаћин и организатор такмичења, две из

На ватреној линији

АКТИВНА РЕЗЕРВА

Посебну драг такмичењу дали су резервисти 63. падобранске бригаде, који су и овог пута хтели да покажу своју оданост јединици у којој су служили војни рок.

– Сви некадашњи припадници 63. падобранске бригаде једна су велика породица и сви јој се радо враћамо – каже Милош Јовановић, падобранац који је на Сорбони магистрирао међународне односе, а наредне године на том универзитету брани и докторску дисертацију. С њим у екипи био је и Никола Крунић, магистар просторног планирања. Са својим некадашњим другарима из војске Марком Јовановићем и Дамјаном Стојанчићем и бившим командиром старијим водником Владимиром Бјелићем, они су и без неопходних физичких припрема прешли стазу и извршили све задатке.

Веслање на Облачинском језеру

72. специјалне бригаде, по једна из Противтерористичког одреда "Кобре" и Жандармерије МУП-а Србије, а посебни гости такмичења биле су две екипе припадника резервног састава 63. падобранске бригаде и екипе оружаних снага Румуније и Кипра.

Такмичење је организовано под покровитељством Генералштаба Војске Србије, команди Копнених и Оперативних снага и града Ниша, а председник организационог одбора био је генерал-потпуковник Младен Ђирковић, командант Копнених снага.

Вишебој је отпочео падобранским скоком петочланих екипа на посебно обележеној десантној просторији недалеко од Облачинског језера крај Мерошине. Затим су екипе у наредна два дана имале да савладају стазу дугу више од 55 километара. На контролним тачкама решавали су више сложених задатака: гађање из пушке и пиштоља, бацање ножа и бомбе у мету, савлађивање жичане препреке, савлађивање препреке конопцем, пењање уз конопцац, извлачење поковареног возила, извлачење рањеника и слично. По строгим пропозицијама сви резултати са контролних тачака прерачунавани су у позитивно или негативно време, што је, у збиру с временом за које су екипе прошле стазу, дало коначан поредак.

Првог дана је стаза водила ка Малом Јастрепцу, при чему су такмичари морали да савладају око двадесет километара неприступачног терена са два успона укупне висинске разлике од скоро 1.000 метара. Другог дана такмичаре је дочекала стаза са константним падом од око 600 метара надморске висине на дужини од скоро 10 километара, а затим је уследила маратонска трка са још двадесетак километара у долинама Јужне Мораве и Нишаве.

Најуспешнија је била Прва екипа 63. падобранске бригаде, коју су сачињавали поручник Милован Милић, иначе државни репрезентативац у оријентирингу, затим поручник Дејан Тутуш, водник Иван Митић и војници по уговору Ненад Вељковић и Миладин Гојковић. Друго место освојила је Четврта екипа "шездесет треће", а трећепласирана била је Друга екипа те елитне јединице. Награда за најбољег стрелца припала је старијем воднику Драгиши Костићу, припаднику екипе Противтерористичког одреда "Кобре".

Све екипе биле су изузетно добро припремљене и мотивисане за то витешко надметање. Сваки од успутних задатака које су решавали такмичари био је потпуно у складу са задацима специјалних јединица. Тимски рад и колективни дух веома су изражени, јер су екипе биле обавезне да до циља дођу у пуном саставу. ■

Владица КРСТИЋ
Снимио Саша ЂОРЂЕВИЋ

ПАДОБРАНСКИ КУП У ЈАГОДИНИ

Традиционални падобрански куп "Горан Остојић и сви пали борци", који организује Аероклуб "Јагодина" уз помоћ Министарства одбране, одржан је протеклог викенда у Јагодинама. То међународно такмичење окупило је тринаест екипа, међу којима су биле две екипе Војске Србије "Небеске видре" (I и II).

Због неповољних временских услова такмичење је завршено са минималним бројем изведених скокова (четири), колико је неопходно да би такво спортско надметање било признато. Прво место у екипној конкуренцији заузела је Падобранска екипа Војске Србије "Небеске видре" I, док је појединачно најуспешнији био члан те екипе старији водник прве класе Сениша Мићић.

ПРИПРЕМЕ ЖЕНСКЕ ЕКИПЕ
ЗА СВЕТСКО ВОЈНО ПРВЕНСТВО
У СТРЕЉАШТВУ

СПРЕМНЕ ЗА НОРВЕШКУ

Женска војна екипа у стрељаштву ових дана обавља завршне припреме за наступ на Светском војном првенству у стрељаштву, које ће од 21. до 27. јуна бити одржано у Норвешкој. У екипи која ће нашу земљу представљати на том такмичењу наћи ће се водници прве класе Наташа Јовановић, Сања Ивановић и Ирена Огњановић, и цивилно лице Радмила Гргић, док ће с њима у Норвешку, као чланови делегације отпутовати и пуковник Зоран Грујић, шеф мисије, пуковник Митја Гргић, технички руководилац и Љиља Милосављевић, тренер екипе.

За учешће на Светском првенству у Рени пријавили су се такмичари из више од тридесет земаља, а наше представнице надметаће се у гађању из малокалибарског пиштоља брзом и појединачном палбам, у екипној и појединачној конкуренцији. ■

С. С.

ПОЛУМАРАТОН ОД ХОРГОША ДО СЕГЕДИНА

НАТО ТРКА ЗА ПАРТНЕРСТВО

Под покровитељством Јапа де Хоп Схефера, генералног секретара НАТО, 25. јуна биће одржан полумаратон – "Нато трка за партнерство" чији ће старт бити у Хоргошу у Србији а циљ на аеродрому у Сегедину (Мађарска).

На стази дугој 21 километар и 97 метара такмичиће се жене и мушкарци као и хендикепирани спортисти у колицима, а организатори су одлучили да организују и штафетно трчање у коме ће се надметати трочлане екипе. Најуспешнији ће као награду добити путовање и обилазак седишта НАТОа у Бриселу и биће пријављени за учешће на уличној трци од 20 километара која ће бити одржана у том граду крајем маја 2007. године.

У организацији те спортске манифестације, коју ће пратити и разноврстан културно-забавни програм у Србији и Мађарској, учествује и Министарство одбране Србије, док ће једанаест наших такмичара учествовати у трци.

Иначе, ово је први пројекат у историји НАТОа у коме се тај савез директно везује за један спортски догађај, а са жељом да допринесе приближавању наше земље евроатлантским интеграцијама.

До сада су се за полумаратон пријавили, поред представника наше земље, такмичари из Словачке, Румуније и Мађарске, а на конференцији за новинаре која је у Танјуговом прес центру одржана поводом трке, организатори су позвали све заинтересоване такмичаре из наше земље да се на време информишу и пријаве, пошто је неопходно да обезбеде визе за трку. Прелиминарно, атлетичари из Србије могу добити све потребне информације и пријавити се на сајту www.natofutas.hu. Поред Генералног Секретаријата НАТОа, организатори полумаратона су и Национални спортски савез Мађарске, Скупштина Општине Кањижа – Месна заједница Хоргош, Атлетски савез Будимпеште, Управа за спорт града Сегедина и ДОО Београдски маратон. ■

С. С.

ИЗАБРАНА ПАРТИЈА ПРВАК ЕВРОПЕ

Кожул – Најдич
Кушадаси, 2006.

1.д4 Сф6 2.Сф3 е6 3.ц4 б6
4.а3 Лб7 5.Сц3 д5 6.цд5 Сд5 7.е3
Ле7 8.Лб5 цб 9.Лд3 Сц3 10.бц3 ц5
11.0-0

Првак и репрезентативац экс-Југославије Зденко Кожул (2600) окито се титулом шампиона Европе за ову годину. Оставио је иза себе славне велемајсторе као што су нпр. Василиј Иванчук и Кирил Георгијев. На том првенству наш представник Никола Седлак заузео је тек 80. место.

Аркадиј Најдич има знатно већи рејтинг (2657), а игра се Дамина индијска одбрана.

11...Сц6 12.Лб2 Тц8 13.Де2 0-0
14.Тад1 цд4 15.ед4 Лф6 16.цд4 Са5
17.Се5 Ле5 18.Де5 Дц7 19.Дх5 г6

РЕКЛИ СУ...

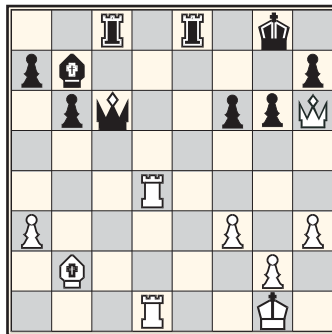
Јаком играчу треба времена да схвати колико је слаб.

Тартаковер

20.Дх6 Сц4 21.Лц4 Дц4 22.д5 ф6
23.Тд4 Дб3 24.деб Деб 25.Тфд1

Међународни мајстор Милош Јовичић је, коментаришући ову партију, оценио да и поред пешака мање, бели има иницијативу "што је у модерном шаху од посебног значаја". Дакле, ту смо, код компјутера!

25...Тфе8 26.х3 Дц6 27.ф3

Бели: Кг1, Дх6, Тд1, Тд4, Лб2, а3, ф3, г2, х3
Црни: Кг8, Дц6, Тц8, Те8, Лб7, а7, б6, ф6, г6, х7

Ову позицију црни би смео да изгуби. На табли су разнобојни ловци, сви топови и обе даме, као

и пешак вишка. Сваки расплет води барем у реми. Али, црни грешу: 27...Те2?

Црни је вероватно рачунао на жртву тог топа на г2... Имао је врло добар потез 27...Дц5 и после 28.Кх1 Лц6 не би више било опасних претњи.

28.Тд8

Одмах је одлучивало 28.Тд7! Тг2 29.Кх1

28...Тд8 29.Тд8 Те8 30.Лф6 Кф7

31.Дг7 Ке6 32.Тд1

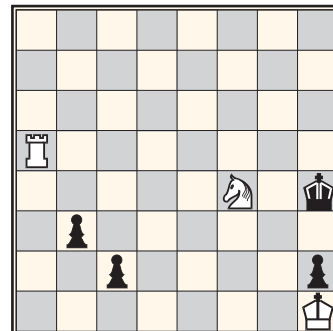
1:0

ЈЕДАН АЛИ ВРЕДАН

Пол Морфи је одиграо у свом животу само један једини турнир – победио је на инаугуралном турниру, тзв. америчком шаховском конгресу у Њујорку са 16 учесника 1857. године, који је игран по нокаут-систему. У финалу је тукао Паулзена са 5:1 уз два ремија.

СТУДИЈА

В. Пахман
1938.

Бели: Кх1, Та5, Сф4
Црни: Кх4, б3, ц2, х2

Бели на потезу.

1.Сг2 Кг3 2.Та1 б2 3.Се1 ц1Д

На 3...б1Д 4.Тб1 цб1Л 5.Сф3

Ле4

4.Тц1 бц1Д

Реми!

Припремио
Раде МИЛОСАВЉЕВИЋ
мајстор Фиде

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

○	1	2	3	4	5	6	7	8	9	○	○	10	11	12	13	14	15	16	17	18	
19												20									
21											22										
23										24											
25									26				27				28				
○	29							30						31					32		
○		33				34										35					
36					37										38					39	
40			41					42						43							44
45				46				47						48							
49																					
51												52									
53												54									

Извињавамо се читаоцима што лик укрштенице у броју 17 није одговарао постављеним питањима

Припремио Жарко ЂОКИЋ

ВОДОРАВНО:

19. Зид обликован и кречен на шпански начин, 20. Налик на свилу, 21. Онај који таре камен, 22. Наша глумица, Љиљана, 23. Становник Иријана, 24. Вратоломна ситуација, 25. Законски, регуларан, 26. Прамен (песн.), 27. Живахни шкотски плес, 28. Римски песник и филозоф, Тит Лукреције, 29. Крупноног, кратак, 30. Речица која протиче кроз Ваљево, 31. Звук који се чује при тапању, 32. Лична заменица, 33. Приморски шипак, 34. Врста ратног брода, 35. Име шансоњерке Пјаф, 36. Област у Грчкој, 37. Направа у воденици, чекетало, 38. Страница (скр.), 40. Символ молибдена, 41. Стари Словен, 42. Царева жена, 43. Врста инсекта, 45. Стара јединица за рад у физици, 46. Аорист (скр.), 47. Особе, персоне, 48. Маст за кола, коломаст, 49. Зарастао ожиљак, рана и слично, 50. Рибе из Северног мора, 51. Изабрана жена, 52. Мерач атмосферског притиска, 53. Оса симетрија, 54. Мајица као дукс.

УСПРАВНО:

1. Држало за секиру (нар.), 2. Река у Русији, 3. Један од бивших назива италијанског кошаркашког клуба из Рима (Канту, Лотоматика...), 4. Река у Северној Америци (водопади!), 5. Скаларна величина у физици, 6. Област под управом кана, 7. Славна манекенка и топ-модел, 8. Плашљив и брз глодар, 9. Символ индијума, 10. Спамени душек, 11. Јединица за снагу, 12. Име нашег фудбалера Дуљаја, 13. Роман Владимира Набокова, 14. Врста јеле (спортске једрилице), 15. Залемљен спој, 16. Ивова шума, 17. Оглашавати се кијањем, 18. Изложени утицају ваздуха, прозирани, 20. Мањи округло израштај на кожи, 22. Награда или плата вратару, 24. Справа за прскање, 26. Град у Аустрији, 27. Женско име одмила, 28. Врста нафтног деривата, 29. Божанство као оличење божанске правичности (мит.), 30. Два иста слова, 31. Символ калцијума, 32. Мања драмска дела, 33. Неуспеси у борби и животу, 34. Врста занатлоје, 35. Врста месне прерађевине, 37. Напад, насртање, 38. По току, по радњи, 39. Коњ Марка Краљевића, 41. Хиљадити део килограма, 42. Река у Француској, 43. Крш, карст, 44. Зиравна женска особа, зиравица, 46. Славни јапански стонотенисер, 48. Америчка књижевница Перл, 50. Београдски универзитет (скр.).

ПРЕПОРУЧУЈЕ

монографију 63. падобранске бригаде

Књига посвећена стварању и развоју чувене 63. падобранске бригаде изузетна је по много чему: садржају, илустрацијама и привлачном изгледу. Војници са две заклетве, како зову припаднике те елитне јединице, вечни су пример војничке части, пожртвовања и врхунске обучености, а надасве осећања оданости отаџбини и униформи коју поносно носе. Црвена беретка с падобранским знаком њихово је прво уочљиво обележје.

Текст је посвећен бригади, људима који су је стварали, бранили њен углед, ратовали за слободу свог народа, часно гинули и одлазили у легенду.

О њима можете читати, њих можете видети на бројним фотографијама које богато илуструју књигу вишегодишњег новинара листа „Војска”, сада официра 63. падобранске бригаде Владике Крстића.

Књига је обима 184 стране, формата 22x25 цм, тврдог повеза, с пуним колором и квалитетним папиром.

НАРУЏБЕНИЦА

НИЦ „Војска”, Браће Југовића 19, 11000 Београд
Тел. 011/3201-765 телефакс : 011/3241-363
Жиро-рачун : 840 - 49849 -58

Овим наручујем _____ примерака књиге о 63. падобранској бригади
„ВОЈНИЦИ СА ДВЕ ЗАКЛЕТВЕ” по претплатној цени
од 1.512,00 динара

Књиге ћу платити (заокружити):

1. унапред у целости
 2. у две месечне рате
- У оба случаја обавезна је доплата 100,00 динара за поштарину.

Уз наруџбеницу послати доказ о уплати. Књиге се испоручују
након уплате целокупног износа.

Купац:

_____ (име, очево име и презиме)

ЈМБГ

Број личне карте: _____ издате у МУП

Улица и број: _____ Телефон: _____

Место и број поште: _____

Датум

Потпис наручиоца

Status Stil

Са традиционалном сабљом и осигурањем ОФИЦИР СА СТИЛОМ

Сабљу

М. 1895/1995

можете купити за
33.000,00 динара

15 једнаких раја

● испорука одмах
по потписивању уговора

Аутори
официрске сабље
преко 10 година
у континуитету
поштоваоцима
традиције
обезбеђују
обележје
часног
официрског позива

Стандард и квалитет официрске
сабље гарантује „Статус Стил”

11080 Земун, ул. Градски парк 2/III-102
Тел: +381 (0)11 377-15-22; + 381 (0)11 377-15-13
Моб.: +381 (0)64 617-19-22
Е-mail: office@statusstil.com
Web: www.statusstil.com

Status
Stil

НАРУЏБЕНИЦА

Наручујем:

* позлачену официрску сабљу по цени од 39.000,00

ком. ____

* посребрену официрску сабљу по цени од 36.000,00

ком. ____

* стандардну официрску сабљу по цени од 33.000,00

ком. ____

у 15 једнаких раја

Име и презиме: _____

Чин _____ В. П. и место _____

Адреса становања наручиоца: _____

ЈМБГ: _____ Број л. к. _____

Контакт телефон: _____

Датум _____

Потпис _____

Попуните поруџбеницу и пошаљите на следећу адресу:

„СТАТУС СТИЛ”, Градски парк 2, 11080 ЗЕМУН